

KU LEUVEN
FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID EN CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN
Academiejaar 2025-2026

Onterving van een kind: van familiale solidariteit naar familiale rechtvaardigheid?

Promotor: Prof. Dr. A.L. VERBEKE

Begeleidende assistent: S. MAES

Corrector: Prof. Dr. B. DEMARSIN

Masterscriptie, ingediend door
Victoire DELVAUX
bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE RECHTEN

*Copyright informatie:
studiewerk van een student in het kader van de
academische opleiding en examenbeoordeling.
Na deze beoordeling vond geen correctie plaats
van het studiewerk.*

KU LEUVEN
FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID EN CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN
Academiejaar 2025-2026

Onterving van een kind: van familiale solidariteit naar familiale rechtvaardigheid?

Promotor: Prof. Dr. A.L. VERBEKE

Begeleidende assistent: S. MAES

Corrector: Prof. Dr. B. DEMARSIN

Masterscriptie, ingediend door
Victoire DELVAUX
bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE RECHTEN

SAMENVATTING

Met de Erfwetten van 2017 en 2018 voerde de Belgische wetgever ingrijpende hervormingen door in het erfrecht. Nederland en Frankrijk hebben, zij het op verschillende tijdstippen, eveneens ingrijpende hervormingen in het erfrecht doorgevoerd. Hoewel deze hervormingen, tot ongenoegen van meerdere auteurs, niet hebben geleid tot de afschaffing van het voorbehouden erfdeel, hebben ze wel aanzienlijke wijzigingen aangebracht. Hierdoor geniet een onderfd kind vandaag minder bescherming dan onder het oude erfrecht, wat ten goede komt aan de beschikkingsvrijheid van de erflater. De centrale vraag doorheen dit onderzoek is dan ook of deze hervormingen hebben bijgedragen aan een evenwichtigere afweging tussen de bescherming van het onderfde kind en de vrijheid van de erflater om over zijn vermogen te beschikken.

In het verklarende onderdeel van deze masterscriptie zal er gekeken worden naar de grondslagen en de oorsprong van het voorbehouden erfdeel. Het bestuderen van deze grondslagen en oorsprong beoogt een antwoord te bieden op de vraag naar de rechtvaardiging van het bestaan van het voorbehouden erfdeel.

In het beschrijvende onderdeel van deze masterscriptie zullen de fundamenteën van het voorbehouden erfdeel van de kinderen in België, Nederland en Frankrijk, worden uiteengezet en vergeleken. Daarnaast wordt telkens een kritische analyse verricht van de huidige stand van zaken in de drie rechtsstelsels met betrekking tot het evenwicht tussen de rechten van het onderfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Ook de mogelijke impact van de hervormingen op dit evenwicht wordt in de analyse betrokken. Het evaluatieve onderdeel bouwt dus voort op het beschrijvende onderdeel.

Ter afsluiting van deze masterscriptie wordt in het normatieve onderdeel onderzocht welke regeling het meest passend is voor de verhouding tussen de bescherming van het onderfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Als inspiratie voor het vinden van een passend evenwicht zal de hedendaagse visie op het bestaan van het voorbehouden erfdeel worden geanalyseerd.

DANKWOORD

In dit dankwoord wil ik graag de personen bedanken die mij hebben bijgestaan tijdens het schrijven van deze thesis.

Allereerst wil ik mijn begeleider, de heer Stijn Maes, bedanken voor zijn grondige verbeteringen, waardevolle suggesties en tijd.

Daarnaast wil ik mijn lieve mama en opa bedanken voor hun steun en aanmoediging tijdens het voorbije jaar.

Tot slot wil ik ook mijn geweldige vrienden bedanken voor hun steun en voor de waardevolle rol die zij in mijn leven spelen.

INHOUDSOPGAVE

LIJST MET AFKORTINGEN.....	6
LIJST MET BIJLAGEN	6
HOOFDSTUK I. INLEIDING	7
AFDELING I. SITUERING EN PROBLEEMSTELLING	7
AFDELING II. ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSMETHODE	9
HOOFDSTUK II. HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL	12
AFDELING I. OORSPRONG VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL	12
AFDELING II. FUNDAMENTEN VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL.....	16
AFDELING III. HEDENDAAGSE VISIE OP HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL	66
HOOFDSTUK III. VOORSTELLEN DE LEGE FERENDA	84
AFDELING I. AANPASSING VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL	85
AFDELING II. VORDERING OP DE NALATENSCHAP BIJ BEHOEFTE.....	89
AFDELING III. UITBREIDING VAN DE UITSLUITINGSGRONDEN	92
AFDELING IV. AANGEWEEZEN VERNIEUWING?	99
HOOFDSTUK IV. SLOTBESCHOUWINGEN.....	101
BIBLIOGRAFIE	104
BIJLAGE I: TANTE KAAAT-VRAAG EN TANTE KAAAT-CONCLUSIE	122
BIJLAGE II: GEDRAGSCODE GEN-AI	123

LIJST MET AFKORTINGEN

In alfabetische volgorde:

BW: Belgisch Burgerlijk Wetboek

C.C.: Franse Code civil

NBW: Nederlands Burgerlijk Wetboek

LIJST MET BIJLAGEN

Bijlage I: Tante Kaat-vraag en Tanke Kaat-conclusie

Bijlage II: Gedragscode Gen-AI

HOOFDSTUK I. INLEIDING

AFDELING I. SITUERING EN PROBLEEMSTELLING

1. RUIME CONTEXT – Het Belgische, Nederlandse en Franse erfrecht kennen aan elk kind een verplichtend voorbehouden erfdeel toe. Het voorbehouden erfdeel houdt in dat kinderen recht hebben op een bepaald deel in de nalatenschap van hun ouders. Zij behouden dit recht, ongeacht de verstandhouding tussen ouder en kind. Dit heeft tot gevolg dat een ouder zijn of haar kinderen in België, Nederland en Frankrijk (bijna) nooit volledig kan onterven. Toch verlangen ouders weleens naar een volledige onterving van één of meerdere van hun kinderen. De huidige wetgeving binnen de drie rechtsstelsels voorziet hier thans niet in.

2. DRAAGVLAK VOOR HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL – In onze huidige maatschappij zien we dat er geen consensus bestaat over de vraag of de kinderen nog recht zouden moeten hebben op een voorbehouden erfdeel. Het behouden van dit erfdeel zorgt er namelijk voor dat de beschikkingsvrijheid van de erflater over zijn vermogen beperkt wordt. De vraag die hierbij rijst, is welk belang zwaarder dient te wegen. De beschikkingsvrijheid van de erflater of het behouden van een voorbehouden erfdeel voor de kinderen? Ter beantwoording van deze vraag, gaat dit onderzoeksvorstel drie verschillende rechtsstelsels vergelijken, die hedendaags een verschillende aanpak kennen betreffende het voorbehouden erfdeel van de kinderen.

3. RELEVANTIE – De reeds gemaakte aanpassingen binnen het erfrecht waren, volgens een deel van de samenleving, niet toereikend. Zij pleiten er namelijk voor dat het huidige voorbehouden erfdeel van het kind verder verkleind of zelfs afgeschaft wordt. Gezien het vandaag de dag niet mogelijk is om het voorbehouden erfdeel wettelijk te ontnemen, behoudens met de beperkte uitsluitingsgronden, zien we dat er kunstgrepen worden ontworpen om het voorbehouden erfdeel uit te hollen.¹ Om te vermijden dat de wet een dode letter wordt, is het van belang om onderzoek uit te voeren naar de hedendaagse opinie over het voorbehouden erfdeel van de

¹ België: LANTMEETERS D., *Het de facto onterven van uw kinderen: de reserve uitgehold*, masterproef KU Leuven, 2019, 1, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE12546184&https://trends.knack.be/geld/zeven-technieken-om-een-kind-te-onterven-2/ (geraadpleegd op 19 mei 2025).
Nederland: X, 'Legitieme Portie verkleinen? Dat kan met deze 13 tips!' *Infotaris* 18 mei 2024, <https://www.infotaris.nl/blogs/legitieme-portie-verkleinen/> (geraadpleegd op 19 mei 2025).
Frankrijk: FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 32.

kinderen. Alleen door het onderzoek op deze wijze aan te pakken, kan een wezenlijke oplossing gevonden worden.

Naast het bestuderen van deze huidige kritiek, is dit onderzoek eveneens relevant doordat het erfrecht een onderwerp is dat iedereen aanbelangt. Iedere persoon zal ooit, spijtig genoeg, in de situatie belanden waarbij hij een ouder verliest en bijgevolg recht heeft op een deel van de erfenis. Daarnaast zal elk mens ooit wel eens nadenken over wat er met zijn erfenis moet gebeuren na zijn overlijden. Hierdoor is het van belang dat dit onderzoek de basisprincipes met betrekking tot het voorbehouden erfdeel uitlegt voor een duidelijk beeld over de huidige regelgeving aanwezig in de drie rechtsstelsels.

4. RECHTSVERGELIJKENDE ONDERZOEKSMETHODE – Aangezien er in Europa verschillende opvattingen bestaan over het belang van het voorbehouden erfdeel is het relevant om het Belgische voorbehouden erfdeel te vergelijken met dat van andere rechtsstelsels. Het Belgische erfrecht zal vergeleken worden met het Nederlandse en Franse erfrecht. De keuze voor het Nederlandse en Franse erfrecht valt te rechtvaardigen doordat deze rechtsstelsels oorspronkelijk, evenals het Belgische erfrecht, gebaseerd waren op de principes opgelegd door Napoleon in 1804 in de Code civil.² De twee landen hebben, net zoals België, aanpassingen doorgevoerd waardoor het voorbehouden erfdeel hedendaags minder beschermd is dan oorspronkelijk. Bijgevolg is het relevant om deze drie rechtsstelsels met elkaar te vergelijken om zo tot een treffende conclusie te komen over de gelijkenissen en verschillen die thans tussen de stelsels bestaan. Daarbij zal worden nagegaan waar deze drie rechtsstelsels zich vandaag bevinden binnen de traditie van de bescherming van het voorbehouden erfdeel. Dit gebeurt met bijzondere aandacht voor de reeds doorgevoerde hervormingen.

5. BEPERKINGEN – Gezien de tijdslimiet binnen dit onderzoek, zal er geen maatschappelijk onderzoek worden uitgevoerd naar de hedendaagse visie op het voorbehouden erfdeel. Hierdoor zal het onderzoek zich enkel kunnen stoelen op reeds uitgevoerd onderzoek. Dit heeft als nadeel dat de huidige mening van de samenleving niet bevraagd kan worden en dat het niet mogelijk is om zelf gerichte vragen te formuleren. Bovendien is een bijkomend nadeel dat de context en

² COENE M., ‘Résumé: Rapport de synthèse (droit comparé)’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (427) 427, nr. 3; VAN CAENEGEM R.C., *Geschiedkundige inleiding tot het privaatrecht*, Story-Scientia, 1985, 3, nr. 1; VERBEKE A.-L., ‘Belgisch reservatair erfrecht’, *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25.

doelstelling van de reeds uitgevoerde onderzoeken (vaak) onvoldoende duidelijk zal zijn. Nochtans is deze informatie essentieel om de onderzoeksresultaten correct te interpreteren en tot een verantwoorde conclusie te komen.

Een andere beperking die zal plaatsvinden doorheen dit onderzoek is de focus op de rechtspraak. Gezien de afwezigheid van relevante gepubliceerde rechtspraak, zal deze eerder matig aan bod komen.³ De nadruk zal vooral liggen op het bestuderen van de aanwezige wetgeving en rechtsleer in de drie rechtstelsels. Daarbij wordt niet ingegaan op de positie van de overlevende partner, aangezien dit onderzoek zich toespitst op de wisselwerking tussen de bescherming van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater.

AFDELING II. ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSMETHODE

§1. Onderzoeksvraag

6. HOOFDONDERZOEKSVRAAG (NORMATIEF) – De hoofdonderzoeksvraag met betrekking tot deze masterproef luidt als volgt: *‘in welke mate dient een kind zich te kunnen verzetten tegen zijn onterving, rekening houdend met de beschikkingsvrijheid van de erflater?’* Om deze hoofdonderzoeksvraag te beantwoorden, zullen doorheen deze masterproef meerdere subonderzoeksvragen worden gesteld.

7. SUBONDERZOEKSVRAAG 1 (VERKLAREND) – De eerste subonderzoeksvraag die gesteld moet worden, is: *‘waarom kent het erfrecht (alsnog) een verplichtend voorbehouden erfdeel?’*

8. SUBONDERZOEKSVRAAG 2 (BESCHRIJVEND) – Een volgende subonderzoeksvraag is: *‘in hoeverre voorziet het erfrecht in een bescherming voor het onterfde kind?’*

9. SUBONDERZOEKSVRAAG 3 (EVALUATIEF) – *‘Is de huidige regeling inzake de onterving van een kind proportioneel in het licht van de afweging tussen de rechten van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater?’* vormt de volgende subonderzoeksvraag die doorheen het onderzoek beantwoord zal worden.

³ DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 241, nr. 338.

10. SUBONDERZOEKSVRAAG 4 (NORMATIEF) – Een laatste vraag die gesteld wordt in het onderzoek is: *‘welke hervormingen inzake de onterving van een kind zijn wenselijk?’*

§2. Onderzoeksmethode

11. NORMATIEVE HOOFDONDERZOEKSVRAAG – De hoofdonderzoeksvraag zal worden beantwoord aan de hand van een analyse van de verschillende subonderzoeksvragen, die doorheen het onderzoek systematisch worden behandeld. In het afsluitend hoofdstuk zal de hoofdonderzoeksvraag beantwoord worden.

12. VERKLARENDE SUBONDERZOEKSVRAAG – Allereerst zal in dit onderzoek de oorsprong van het voorbehouden erfdeel bekeken worden. Voorts analyseert deze masterscriptie de grondslagen die het behoud van dit erfdeel tijdens de hervormingen verklaren. De redenering hierachter is dat er binnen het erfrecht al voor de hervormingen stemmen opgingen voor de afschaffing van het voorbehouden erfdeel. Toch is het voorbehouden erfdeel hedendaags nog steeds terug te vinden in het Belgische, Nederlandse en Franse erfrecht. De analyse van zowel de oorsprong als de onderliggende grondslagen kan bijdragen tot een verklaring voor het voortbestaan van het voorbehouden erfdeel.

13. BESCHRIJVENDE SUBONDERZOEKSVRAAG – Om te antwoorden op de tweede subonderzoeksvraag zal het voorbehouden erfdeel van de kinderen in de drie rechtsstelsels uiteen worden gezet en vergeleken worden met elkaar. Hierbij zal eerst gekeken worden naar de actuele stand van zaken. Verder zal nagegaan worden wat de impact is van het voorbehouden erfdeel op de beschikkingsvrijheid van de erflater. Daarbij wordt telkens ook ingegaan op de hervormingen die reeds hebben plaatsgevonden met betrekking tot het voorbehouden erfdeel.

14. EVALUATIEVE SUBONDERZOEKSVRAAG – Verder in het onderzoek zal de stand van zaken in de drie rechtsstelsels geëvalueerd worden aan de hand van het proportionaliteitsbeginsel, het rechtszekerheidscriterium en de familiale rechtvaardigheid. Voor het proportionaliteitsbeginsel wordt onderzocht of de rechten van het onterfde kind in evenwicht staan met die van de erflater, met name diens beschikkingsvrijheid. Het rechtszekerheidscriterium vereist dat de voorgestelde regeling voldoende duidelijk, voorzienbaar en toegankelijk is voor de betrokken partijen. Het

laatste criterium waaraan het huidige systeem wordt getoetst, is de familiale rechtvaardigheid. Dit criterium staat in contrast met de familiale solidariteit. Bij familiale solidariteit wordt intergenerationele steun als een morele plicht beschouwd, zonder na te gaan of de familiale rechten en plichten wederzijds zijn nagekomen. Terwijl familiale rechtvaardigheid verwijst naar een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding. Doorheen het onderzoek zullen deze termen verder verduidelijkt worden.

15. NORMATIEVE SUBONDERZOEKSVRAAG – Ter afronding van het onderzoek zal worden beoordeeld welke regeling het meest passend is voor de verhouding tussen de bescherming van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Bij de formulering van mogelijke aanbevelingen zullen deze eveneens worden getoetst aan het proportionaliteitsbeginsel, het rechtszekerheidscriterium en de familiale rechtvaardigheid. Het proportionaliteitsbeginsel veronderstelt dat de voorgestelde regeling voor een geschikt evenwicht zorgt tussen de rechten van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Daarnaast zullen de aanbevelingen beoordeeld worden in het licht van de het rechtszekerheidscriterium dat vereist dat de voorgestelde regeling voldoende duidelijk, voorzienbaar en toegankelijk is voor de betrokken partijen. Het laatste criterium waaraan de aanbevelingen getoetst worden, is de familiale rechtvaardigheid, zijnde het streven naar een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding. Ook hier zal dit criterium in contrast staan met de familiale solidariteit, waarbij intergenerationele steun als een morele plicht wordt beschouwd, zonder na te gaan of de familiale rechten en plichten wederzijds zijn nagekomen.

HOOFDSTUK II. HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL

16. INLEIDING – In dit hoofdstuk wordt de basis van het voorbehouden erfdeel uiteengezet. Hierbij zal eerst gekeken worden naar de oorsprong van het voorbehouden erfdeel (afdeling §1). Daarna zal er gekeken worden naar de fundamenteën van het voorbehouden erfdeel (afdeling §2). Vervolgens zal er worden stilgestaan bij de hedendaagse visie op het voorbehouden erfdeel (afdeling §3).

AFDELING I. OORSPRONG VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL

17. EUROPEES NIVEAU – Het voorbehouden erfdeel vormt de kern van het erfrecht binnen Europa.⁴ Echter, zien we dat er op het Europese grondgebied geen harmonisatie is met betrekking tot dit voorbehouden erfdeel.⁵ In het algemeen wordt er binnen Europa (in grote lijnen) op drie verschillende manieren omgegaan met dit voorbehouden erfdeel: een sterke bescherming van het voorbehouden erfdeel, een beperkte bescherming van het voorbehouden erfdeel of geen voorbehouden erfdeel.⁶ Het sterk beschermen van het voorbehouden erfdeel is een gewoonte die we vooral terugvinden in de Romaanse traditie.⁷ Onder deze traditie behoren landen zoals Italië, Spanje, Portugal ... Een sterke bescherming van het voorbehouden erfdeel wordt gekenmerkt door een vastgesteld forfaitair breukdeel van het vermogen,⁸ een voorbehouden erfdeel in natura,⁹ een beperking van vermogensoverdrachten zonder

⁴ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 399, nr. 2; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

⁵ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 400, nr. 3; VERBEKE A.-L. en LELEU Y.-H., 'Harmonization of the Law of Succession in Europe' in HARTKAMP A., HESSELINK M., HONDIUS E., MAK C. en DU PERRON E. (eds.), *Towards a European Civil Code*, Kluwer, 2011, 459.

⁶ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 404, nr. 9; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

⁷ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 404-406, nr. 10-12; VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 18, nr. 28; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25.

⁸ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 412, nr. 19; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

⁹ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 416, nr. 27; VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve*

tegenprestatie en laatste willen¹⁰ en een bescherming tegen de ontneming van het voorbehouden erfdeel¹¹. Oorspronkelijk vielen België, Nederland, en Frankrijk onder deze bescherming. Nu deze drie landen de bescherming van het voorbehouden erfdeel hebben ontbloot, behoren deze stelsels niet langer meer tot deze vorm van bescherming.¹² Daarnaast heb je rechtsstelsels die het voorbehouden erfdeel slechts beperkt beschermen. Dit is vooral het geval voor landen die deel uitmaken van de Germaanse en Scandinavische rechtstraditie.¹³ Onder deze traditie vallen landen zoals Duitsland, Oostenrijk, Zweden, Noorwegen ... De kenmerken van deze traditie zijn: een voorbehouden erfdeel dat over het algemeen beperkter is,¹⁴ een voorbehouden erfdeel in waarde in plaats van in natura,¹⁵ een grotere weerstand tegen het aanzuiveren van het vermogen met eerdere gedane verogensoverdrachten zonder tegenprestatie,¹⁶ en vervolgens ook een risico tot sanctionerende,¹⁷ beschermende of preventieve onterving¹⁸. Het gevolg van

de echtgenoot!, Kluwer, 2000, 25-26 en nr. 45; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 20.

¹⁰ GEELHAND N., 'Overzicht van de wettelijke regels in verband met de reserve in enkele landen die het E.V.R.M. hebben geratificeerd' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (127) 172-173, nr. 60; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

¹¹ VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

¹² BARBAIX R., *Het nieuwe erfrecht 2017*, Intersentia, 2017, 276, nr. 489; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Beginselen erfrecht*, die Keure, 2013, 171, nr. 376; BEULENS K., *Zin en onzin van het voorbehouden erfdeel? een rechtsvergelijkende benadering*, masterproef KU Leuven, 2013, 1, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE828460; VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 19 en 37, nr. 29 en 67; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 20 en 23; VERBEKE A.-L., 'Leren van Nederland', *TEP* 2005/2, (67) 68; WUYTS L., *De functie en criteria van het intergenerationeel versterferfrecht*, Kluwer, 2024, 33-34, nr. 47.

¹³ HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 10-11, nr. 7.3; VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 20, nr. 31; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

¹⁴ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 413, nr. 20; GEELHAND N., 'Overzicht van de wettelijke regels in verband met de reserve in enkele landen die het E.V.R.M. hebben geratificeerd' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (127) 144-145, nr. 16; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 24.

¹⁵ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 416-417, nr. 27; PINTENS W., 'De reserve in het Duitse recht' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (41) 43, nr. 2; VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 36, nr. 66; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 24.

¹⁶ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 415, nr. 25; GEELHAND N., 'Overzicht van de wettelijke regels in verband met de reserve in enkele landen die het E.V.R.M. hebben geratificeerd' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (127) 173, nr. 61; PINTENS W., 'De reserve in het Duitse recht' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (41) 58-59, nr. 3; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 24.

¹⁷ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 405, nr. 11; VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 40, nr. 73; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 24.

¹⁸ GEELHAND N., 'Overzicht van de wettelijke regels in verband met de reserve in enkele landen die het E.V.R.M. hebben geratificeerd' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I*

deze kenmerken is dat het voorbehouden erfdeel makkelijker ontnomen of beperkt kan worden in vergelijking met landen waar de sterke bescherming van het voorbehouden erfdeel heerst.¹⁹ Volgens Professor VERBEKE bezitten deze rechtsstelsels een rechtvaardiger evenwicht tussen de morele verplichting om iets na te laten en de wens van de erflater om in vrijheid te beschikken over zijn vermogen.²⁰ Naast deze twee beschermingsvormen bestaat er de Anglo-Amerikaanse rechtstraditie die als uitgangspunt geen voorbehouden erfdeel kent.²¹ In deze traditie kan je slechts een uitkering krijgen ten laste van de nalatenschap indien je behoeftig bent.²² Hierdoor beschikt de erflater over een onbeperkt en absoluut recht om vrij over zijn vermogen te beschikken.²³ Een bekende aanhanger van dit stelsel is Engeland.²⁴

18. GESCHIEDENIS VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL – Uit vorige alinea blijkt dat in vrijwel heel Europa het principe van het voorbehouden erfdeel heerst, zij het in verschillende beschermingsvormen. Hierbij stelt zich de vraag naar de oorsprong van dit voorbehouden erfdeel; onderzoek wijst uit dat het erfdeel zijn oorsprong vindt in de Romeinse tijd.²⁵ Het voorbehouden erfdeel, destijds bekend als de *legitima*, steunde op de morele plicht van de erflater om zijn naaste familieleden niet volledig te onterven, een plicht die bekendstond als het

Rechtsvergelijking, Bruylant, 1997, (127) 171, nr. 57; VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 40, nr. 74.

¹⁹ VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 33, nr. 61.

²⁰ VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 20 en 31, nr. 31 en 55; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 26; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23-24.

²¹ VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 24.

²² S. 1(1)(c) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 327, nr. 299; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 24.

²³ VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 43, nr. 79.

²⁴ HANOTIAU B., 'Rapport sur la réserve en droit Anglais et en droit Américain' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, 255; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

²⁵ PIÉDELÈVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022, 428, nr. 344.

officium pietatis.²⁶ Deze plicht werd beschouwd als een uitdrukking van het beginsel van familiale solidariteit.²⁷

Tegenwoordig kent een groot deel van Europa een voorbehouden erfdeel doordat deze rechtsfiguur opgenomen was in de Code civil van Napoleon. Aangezien Napoleon ten tijde van de invoering van de Code civil over een aanzienlijk deel van Europa heerste, werd dit wetboek en bijgevolg zijn voorbehouden erfdeel in vele Europese gebieden ingevoerd.²⁸ Het voorbehouden erfdeel opgenomen in zijn Code civil was niet uitsluitend gefundeerd op de Romeinse *legitima*, maar eveneens op de *réserve coutumière* en op het voorbehouden erfdeel ingevoerd tijdens de Franse Revolutie.²⁹ De *réserve coutumière* verwijst naar het voorbehouden erfdeel zoals dat bestond in het oude, Franse gewoonterecht.³⁰ Dit voorbehouden erfdeel had tot doel het behoud van de onroerende goederen binnen de familie.³¹ De grondgedachte was hier bijgevolg niet langer de morele plicht van de erflater om zijn naaste familieleden niet volledig te onterven. De grondgedachte achter dit voorbehouden erfdeel moet worden begrepen in het licht van de toenmalige heersende feodale maatschappij.³² Gezien de Franse Revolutie

²⁶ BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 82-83; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, (1) 21; DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 13, nr. 3; DUBOIS E., *La saisine héréditaire en droit romain*, L. Larose, 1880, 6, nr. 1; PEGUERA POCH M., *Aux origines de la réserve héréditaire du Code Civil: la légitime en pays de coutumes (XVIe-XVIIIe siècles)*, Presses universitaires d'Aix-Marseille, 2009, nr. 2; STEVENS F., 'De reserve in historisch perspectief' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgische recht*, Bruylant, 1997, (5) 6; VINCKIER U., *De erfrechtelijke reserve van de 14de eeuw tot en met de 18de eeuw in vijf grote Belgische steden: optekening van de stadsrechten en receptie van het Romeinse recht*, masterproef KU Leuven 2015, 7, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE5236727; VAN MOURIK, M.J.A., 'De legitieme portie: weg ermee!', *WPNR* 1991/6018, (621) 621.

²⁷ PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht 1: Openvallen en toewijzing van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng*, Kluwer, 2011, 481, nr. 468; VAN HOUTTE J., FRANSSSEN G. en WAMBEKE W.V., 'De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 41.

²⁸ LOKIN J.H.A. en ZWALVE W.J., *Hoofdstukken uit de Europese Codificatiegeschiedenis*, Boom Juridische uitgevers, 2014, 261-262.

²⁹ BOSSE-PLATIERE H., 'L'esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et des libéralités', *Informations sociales* 2007/3, (78) 82; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, (1) 16; PÉRÈS C., 'Compulsory Portion in France' in REID K. G C, DE WAAL M. J en ZIMMERMANN R. (eds.), *Comparative Succession Law. Volume III: Mandatory Family Protection*, Oxford University Press, 2020, (78) 84.

³⁰ PRIEM C., *Is het voorbehouden erfdeel in het erfrecht vandaag nog gerechtvaardigd? Met een rechtsvergelijkende analyse*, Masterproef UGent, 2017, 5, nr. 8, https://libcatalog.ugent.be/nde/fulldisplay?query=Is%20het%20voorbehouden%20erfdeel%20in%20het%20erfrecht%20vandaag%20nog%20gerechtvaardigd%20Met%20een%20rechtsvergelijkende%20analyse&tab=Everything&search_scope=MyInst_and_CI&searchInFulltext=false&vid=32RUG_INST:32RUG_INST&lang=nl&docid=alma990023494420409161&adaptor=Local%20Search%20Engine&context=L&isFrbr=false&isHighlightedRecord=false&state=&repId=1227291143000916; STEVENS F., 'De reserve in historisch perspectief' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgische recht*, Bruylant, 1997, (5) 7.

³¹ STEVENS F., 'De reserve in historisch perspectief' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgische recht*, Bruylant, 1997, (5) 6.

³² DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 17, nr. 5.

expliciet tot doel had het feodalisme af te schaffen, werd dit voorbehouden erfdeel hervormd.³³ Het revolutionaire ideaal van *égalité* resulteerde in de overtuiging dat een nalatenschap gelijk moest worden verdeeld onder de erfgenamen,³⁴ zoals dat reeds het geval was in de Romeinse oudheid.³⁵ De opname van het voorbehouden erfdeel in de Code civil van Napoleon verklaart dus waarom deze figuur in ruime mate in Europa terug te vinden is.

AFDELING II. FUNDAMENTEN VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL

19. INLEIDING – Deze afdeling zal worden onderverdeeld in drie onderafdelingen. De eerste onderafdeling gaat in op de positie van het onterfde kind. De tweede onderafdeling behandelt de bescherming van de beschikkingsvrijheid van de erflater. Deze opdeling vloeit voort uit het doel na te gaan of er een evenwicht bestaat tussen de rechten van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. De derde onderafdeling evalueert de huidige stand van zaken in de drie rechtsstelsels aan de hand van de geselecteerde evaluatiecriteria.

20. CASUS – Ter verduidelijking van het onderscheid tussen een niet-onterfd kind en een onterfd kind, wordt er gebruik gemaakt van een relevante casus. Stel dat een erflater (vader) bij zijn overlijden twee kinderen achterlaat zonder overlevende partner. In zijn laatste wil (België: testament, Nederland: uiterste wil, Frankrijk: testament)³⁶ heeft de vader bepaald dat kind A,

³³ ARON G., 'Étude sur les Lois Successorales de la Révolution depuis 1789 jusqu'à la Promulgation du Code civil', *Nouvelle Revue Historique de Droit Français et Étranger* 1901, (444) 445; BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, voetnoot 85; BOSSE-PLATIÈRE H., 'L'esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et des libéralités', *Informations sociales* 2007/3, (78) 81-82; DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 40, nr. 28; PIÉDELIÈVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022, 429, nr. 344; STEVENS F., 'De reserve in historisch perspectief' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgische recht*, Bruylant, 1997, (5) 11-12; VAN ES P.C., 'Het bestaansrecht van de legitieme', *WPNR* 2021/7334, (570) 574.

³⁴ DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, (1) 15; PRIEM C., *Is het voorbehouden erfdeel in het erfrecht vandaag nog gerechtvaardigd? Met een rechtsvergelijkende analyse*, Masterproef UGent, 2017, 6, nr. 9, https://libcatalog.ugent.be/nde/fulldisplay?query=Is%20het%20voorbehouden%20erfdeel%20in%20het%20erfrecht%20vandaag%20nog%20gerechtvaardigd%20Met%20een%20rechtsvergelijkende%20analyse&tab=Everything&search_scope=MyInst_and_CI&searchInFulltext=false&vid=32RUG_INST:32RUG_INST&lang=nl&docid=alma990023494420409161&adaptor=Local%20Search%20Engine&context=L&isFrbr=false&isHighlightedRecord=false&state=&repId=12272911430009161; STEVENS F., 'De reserve in historisch perspectief' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgische recht*, Bruylant, 1997, (5) 16 en 17.

³⁵ DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, (1) 16; DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 41-42, nr. 28.

³⁶ België: ondertitel 5, titel 2, boek 4 BW.

Nederland: Art. 4:42 NBW.

Frankrijk: Art. 895 C.C.

zijn eerste zoon, zijn gehele vermogen zal krijgen en kind B, zijn tweede zoon, niets zal krijgen. Bijgevolg is kind B onterfd door deze laatste wil en is kind A begunstigde van een gift bij laatste wil (België: legaat, Nederland: erfstelling en legaat, Frankrijk: legs).³⁷ Daarnaast heeft de erflater reeds één vermogensoverdracht zonder tegenprestatie (België: schenking, Nederland: schenking, Frankrijk: donation entre vifs)³⁸ doorgevoerd van 2.000€ aan de buurman J. Deze vermogensoverdracht vond zes jaar voor het overlijden van de erflater plaats.

De vraag die in deze afdeling centraal staat, is of kind B zijn onterving louter moet ondergaan, dan wel hiertegen kan optreden en alsnog aanspraak kan maken op een deel van de nalatenschap van zijn vader. Hierbij zal uitvoerig worden ingegaan op het onderscheid tussen een kind dat niet onterfd is en een kind dat wel onterfd is. Zo kunnen de gevolgen van een onterving duidelijk in kaart worden gebracht. Bijkomend wordt onderzocht welke impact de bescherming het voorbehouden erfdeel heeft op de beschikkingsvrijheid van de erflater.

§1. Rechten van het onterfde kind

21. VRIJHEID VOOR HET OPSTELLEN VAN EEN LAATSTE WIL – In de aangehaalde casus zien we dat de erflater gebruik heeft gemaakt van zijn vrijheid om een laatste wil op te stellen. Deze vrijheid biedt de erflater de mogelijkheid te bepalen wat er na zijn overlijden met zijn vermogen gebeurt. Zowel in het Belgische, Nederlandse als Franse recht wordt deze vrijheid erkend.³⁹

22. BETEKENIS ONTERVING – In het vervolg van deze masterproef wordt onder de term onterving verstaan: elke handeling waardoor één of meerdere kinderen van de erflater een geringer aandeel in de nalatenschap verkrijgen dan waarop hun voorbehouden erfdeel recht geeft. Dit kan zich voordoen zowel door het opstellen van een laatste wil, zoals geïllustreerd in

³⁷ België: hoofdstuk 2, ondertitel 5, titel 2, boek 4 BW.
Nederland: afdeling 1 en afdeling 2, titel 5, boek 4 NBW.
Frankrijk: section 3-6, chapitre V, titre II, Livre III C.C.

³⁸ België: Art. 4.132 BW.
Nederland: Art. 7:175 NBW.

Frankrijk: Art. 902 C.C.

³⁹ België: Art. 4.132-4.267 BW; DE VOGELAERE T., *Het testament*, Lancier, 2015, 9, nr. 18; DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions: précis de droit civil*, Larcier, 2023, 13, nr. 1.
Nederland: Art. 4.42-4.181 NBW; BEUKER M.R., *Grenzen aan testeevrijheid*, Kluwer, 2023, 27; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 48-51, nr. 24.
Frankrijk: Art. 893-1099-1 C.C.; MALAURIE P. en AYNÈS L., *Les successions, les libéralités*, Lgdj, 2017, 249; TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997, 201-481.

het voorgaande voorbeeld, als doordat de erflater – al dan niet gewild – overmatig vrijgevig is geweest bij het verrichten van vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie doorheen zijn leven.

23. EEN VOORBEHOUDEN ERFDEEL? – Bij het bekijken van bovenstaande laatste wil, rijst de vraag of de erflater zijn kind zomaar volledig kan onterven. Het antwoord op deze vraag is negatief voor zowel het Belgische, Nederlandse als Franse erfrecht. Deze drie rechtsstelsels kennen namelijk aan elk kind van de erflater een verplichtend voorbehouden erfdeel toe (België: reserve, Nederland: legitieme portie, Frankrijk: réserve héréditaire)⁴⁰. Dit betekent dat elk kind krachtens de wet aanspraak kan maken op een deel van de nalatenschap van zijn ouder.⁴¹ In het kader van dit onderzoek zal worden verwezen naar afstammelingen die gerechtigd zijn op een voorbehouden erfdeel (België: reservataire erfgenaam, Frankrijk: héritier réservataire, Nederland: legitimaris).⁴² Deze formulering verwijst niet enkel naar de kinderen van de erflater, aangezien ook de kleinkinderen hieronder kunnen vallen.⁴³ Niettemin beperkt dit onderzoek zich tot de analyse van rechtspositie van het kind, zodat er geen rekening zal worden gehouden met eventuele plaatsvervulling door kleinkinderen. Om terminologisch aan te sluiten bij de juridische bewoording, zal evenwel in bepaalde passages voorkeur worden gegeven aan de verwijzing naar afstammelingen die gerechtigd zijn tot een voorbehouden erfdeel, eerder dan uitsluitend naar kinderen.

⁴⁰ België: Art. 4.145 BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Interstentia, 2013, 77, nr. 196; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 389, nr. 405. Nederland: Afdeling 3, Titel 4, Boek 4; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op afd. 3 Boek 4 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. A4; VAN MOURIK M.J.A., *Monografieën Privaatrecht. Nieuw erfrecht*, Kluwer, 2004, 103, nr. 5. Frankrijk: Chapitre III, Titre II, Livre III C.C.; TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997, 495, nr. 619.

⁴¹ België: Art. 4.145 BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Interstentia, 2013, 76-77, nr. 194; DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions: précis de droit civil*, Larcier, 2023, 64-67, nr. 28. Nederland: Art. 4:63, eerste lid NBW; BAUDUIN N.V.C.E., *Wilsdelegatie in het erfrecht*, 2014, 39; BEUKER M.R., *Grenzen aan testeervrijheid*, Kluwer, 2023, 29; BREEMHAAR W., ‘Commentaar op art. 4:42 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *GS Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. 2.2. Frankrijk: Art. 912, eerste lid en 913 C.C.; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 243; TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997, 799, nr. 992.

⁴² België: DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 391, nr. 407. Nederland: Art. 4:63 NBW; VAN MOURIK M.J.A., *Monografieën Privaatrecht. Nieuw erfrecht*, Kluwer, 2004, 48, nr. 26.1. Frankrijk: Art. 912, eerste lid C.C.

⁴³ België: DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 391, nr. 407. Nederland: Art. 4:63 NBW. Frankrijk: FARGE C., ‘Masse partageable en présence de libéralités : la réduction des libéralités’ in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (814) 820, nr. 264.31.

24. VERPLICHTEND? - In het Franse recht zijn de regels met betrekking tot het voorbehouden erfdeel, in tegenstelling tot het Belgische en Nederlandse erfrecht, van openbare orde.⁴⁴ In het Belgische en Nederlandse recht is het voorbehouden erfdeel van dwingend recht.⁴⁵ Aanvankelijk werd in België aangenomen dat het voorbehouden erfdeel tot de openbare orde behoorde.⁴⁶ Tegenwoordig geldt echter de redenering dat het voorbehouden erfdeel van dwingend recht is doordat het enkel de private belangen van de kinderen beschermt.⁴⁷ Deze bescherming zorgt er voor dat kind B in de drie stelsels zijn voorbehouden erfdeel kan doen primeren op de laatste wil van zijn vader.⁴⁸ Bijgevolg wordt kind B in de drie rechtssystemen beschermd tegen een volledige onterving.

25. OMVANG VAN DE BESCHERMING – De volgende vraag die rijst, is in hoeverre het onterfde kind beschermd wordt. De drie stelsels, oorspronkelijk afkomstig van het regime uitgewerkt

⁴⁴ Frankrijk: SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi adopté par l'assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 213, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 6; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 3; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 235, nr. 290; PIÉDELÈVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022, 429, nr. 345.

⁴⁵ België: GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008, *Arr. GwH 2008/3*, ECLI:BE:GHCC:2008:ARR.096; 1547; Rb. Brussel 22 april 2010, nr. 1993/492/A, *Rec.gén.enr.not.*, 2011/1, 22, noot DE WILDE D'ESTMAEL E.; Famrb. (afd. Namen) 23 juli 2019, *RNB*. 2021/8, 823; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 389, nr. 405; SCHILDERMANS C., 'Het arrest van het Grondwettelijk Hof van 26 juni 2008 en artikel 124 WLVO: duidelijk en toch niet duidelijk', *T. Verz.* 2009/2, (124) 128.

Nederland: Rb. Noord-Nederland 2 maart 2021, ECLI:NL:RBNNE:2021:885, *Jurisprudentie Erfrecht* 2021/82, noot MELLEMA-KRANENBURG T.J.; NUYTINCK A.J.M., *Personen- en familierecht, relatievevermogensrecht en erfrecht*, Kluwer, 2024, 458-459, nr. 312; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 278, nr. 251; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 1, nr. 1.

⁴⁶ België: Cass. 8 maart 1934, BJ 1934, 259; Cass. 30 maart 1944, *Pas.* 1944/I, 281; HvB Brussel 14 januari 1959, *T. Not.* 1960/1, 13; HvB Brussel 7 december 1962, *Pas.* 1964/II, 47; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/2, Bruylant, 1973, (903) 1570, nr. 1406; PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010, 978, nr. 1903; PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht: openvallen van de nalatenschap – devolutie – erfovereenkomsten – reserve-regeling*, Story-Scientia, 1988, 295, nr. 269.

⁴⁷ België: ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 185-186, nr. 12; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 389, nr. 405; DILLEMANS R., *Erfrecht I : Toewijzing van de nalatenschap*, Story-Scientia, 1984, 253, nr. 110; DU FAUX H., 'Commentaar bij art. 913 BW' in BARBAIX R., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Ervenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2019, (16) 19; MAES C., 'De deontologische verantwoordelijkheid van de notaris in het kader van de feitelijke omzeiling van de reservebescherming: quo vadis?', *Not.Fisc.M.* 2022/1, (2) 3; PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht I: Openvallen en toewijzing van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng*, Kluwer, 2011, 683, nr. 651; PUELINCKX-COENE M., BARBAIX R. en GEELHAND N., 'Overzicht van rechtspraak. Giften. 1999-2011', *TPR* 2013/1, (175) 893, nr. 943.

⁴⁸ België: VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservataire erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 29.

Nederland: Rb. Noord-Nederland 2 maart 2021, ECLI:NL:RBNNE:2021:885, *Jurisprudentie Erfrecht* 2021/82, noot MELLEMA-KRANENBURG T.J.

Frankrijk: SAUVAGE F., 'Libéralités-partages – Donation-partage' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2023, nr. 186.

door Napoleon,⁴⁹ hanteren hedendaags een verschillende aanpak voor het bepalen van de omvang van het voorbehouden erfdeel. In 1804 bepaalde Napoleon dat de omvang van het voorbehouden erfdeel proportioneel toeneemt in functie van het aantal kinderen dat de erflater naliet.⁵⁰ Hedendaags is dit systeem louter nog in Frankrijk te vinden.⁵¹ In België en in Nederland wordt de omvang van het voorbehouden erfdeel vastgelegd zonder nog rekening te houden met het aantal kinderen.⁵² In België en Nederland vormt de helft van het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater het voorbehouden erfdeel van alle kinderen tezamen.⁵³ Deze helft wordt dan gelijk verdeeld tussen het aantal kinderen van de erflater.⁵⁴ Het is sinds 2017, met de Wet tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften

⁴⁹ COENE M., 'Résumé: Rapport de synthèse (droit comparé)' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (427) 427, nr. 3; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservataire erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25.

België: BEULENS K., *Zin en onzin van het voorbehouden erfdeel? een rechtsvergelijkende benadering*, masterproef KU Leuven, 2013, 2, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE828460.

Nederland: BEULENS K., *Zin en onzin van het voorbehouden erfdeel? een rechtsvergelijkende benadering*, masterproef KU Leuven, 2013, 3, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE828460.

Frankrijk: FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 18.

⁵⁰ COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 412, nr. 19; DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 5; PIÉDELIÈVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022, 429, nr. 344; VAN GAEVEREN F., *De contextgebonden Napoleontische bepalingen in het Belgisch familiaal vermogensrecht*, masterproef UGent, 2018, 8, nr. 19, https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/479/211/RUG01-002479211_2018_0001_AC.pdf.

⁵¹ Frankrijk: Art. 913 C.C.; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 64; PIÉDELIÈVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022, 429, nr. 345.

⁵² België: ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 183, nr. 9; DE DECKER P.-J., 'Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht' in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariele actualiteit 2017. Verslagboek van e vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, die Keure, 2018, (3) 38, nr. 77; PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht: openvallen van de nalatenschap – devolutie – erfovereenkomsten – reserve-regeling*, Story-Scientia, 1988, 251, nr. 231.

Nederland: Art. 4:64, eerste lid NBW; HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 16, nr. 9.1; SCHOLS B.M.E.M. en SCHOLS F.W.J.M., 'De klappen van de erfrechtelijke zweep', *TE* 2002/03, (33) 33.

⁵³ België: Art. 4:145 BW; BEVERNAEGIE S., *La loi du 31 juillet 2017 réformant le droit des successions et des libéralités*, Kluwer, 2017, 3; RENCHON J.-L., 'Regard d'ensemble sur la réforme du droit des successions' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (5) 23, nr. 28; VERSTRAETE J., *Erfrecht 2: de verdeling van de nalatenschap in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Kluwer, 2021, 308, nr. 439.

Nederland: Art. 4:64, eerste lid NBW; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:64 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. 2; NUYTINCK A.J.M., *Personen- en familierecht, relatievermogensrecht en erfrecht*, Kluwer, 2024, 460, nr. 314; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Erfrecht*, Kluwer, 2015, 336; WAAIJER B.C.M., 'De legitieme portie' in VAN MOURIK M.J.A. (ed.), *Handboek Nieuw Erfrecht*, Kluwer, 2002, (269) 276.

⁵⁴ België: ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 183, nr. 9; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 409, nr. 429.

Nederland: Art. 4:10, eerste lid, a NBW; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:64 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. 2.

betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake (later: Erfwet 2017), dat de Belgische wetgever is afgestapt van een omvang afhankelijk van het aantal kinderen.⁵⁵ In Nederland is de omvang van het voorbehouden erfdeel reeds in 2003 aangepast met de Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek (later: Invoeringswet) dat heeft geleid tot de hervorming van boek 4 NBW.⁵⁶ De omvang van het voorbehouden erfdeel in het Franse recht wordt negatief toegelicht in artikel 913 C.C.⁵⁷ Als de erflater één kind achterlaat, vormt de helft van zijn wedersamengestelde historische vermogen het voorbehouden erfdeel. Als de erflater twee kinderen achterlaat, dan vormt twee derde van zijn historische vermogen het voorbehouden erfdeel. Als de erflater drie of meer kinderen achterlaat dan wordt het voorbehouden erfdeel gevormd door drie vierde van zijn historische vermogen.⁵⁸ Het voorbehouden erfdeel zal telkens gelijk verdeeld worden tussen de kinderen.⁵⁹ Uit voorgaande uiteenzetting volgt dat de hervormingen binnen het Belgische en het Nederlandse erfrecht er voor zorgt dat de omvang van het voorbehouden erfdeel van de kinderen beperkter is indien de erflater minstens twee kinderen achterlaat.⁶⁰

26. HET WEDERSAMENGESTELDE HISTORISCHE VERMOGEN VAN DE ERFLATER – Om de omvang van het voorbehouden erfdeel te bepalen, moet eerst het historische vermogen van de erflater (België: rekenboedel, Nederland: legitimaire massa, Frankrijk, masse de calcul)⁶¹

⁵⁵ België: Art. 46 Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, BS 1 september 2017.

⁵⁶ Nederland: Wetsontwerp Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER DER STATE-GENERAAL, 1997-1998, 28 januari 1998, nr. 17141/28, 4, nr. 15, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-28.html>; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggers Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 331, nr. 518; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 125.

⁵⁷ Frankrijk: Cass. (Chambres réunies) 27 novembre 1863, 'Lavialle', <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000006953055>; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 5.

⁵⁸ Frankrijk: Art. 913, eerste lid C.C.; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 243-244; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 749, nr. 264.31; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 64; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 250, nr. 320; TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997, 504, nr. 625.

⁵⁹ Frankrijk: FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 77; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 252-253, nr. 322; TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997, 508, nr. 627.

⁶⁰ België: RvS, Advies over een wetsvoorstel 'tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake', 20 april 2017, nr. 30.998/2, 32, nr. 2.3., <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 224, nr. 22.

Nederland: Memorie van antwoord: invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging boek 4), EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL, 1998-1999, 1 april 1999, nr. 17.141/120a, 18, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-19981999-17141-120a.pdf>.

⁶¹ België: Art. 4.153 BW.

worden wedersamengesteld. De drie rechtsstelsels doen dit door bij de goederen die de erflater nalaat de waarde op te tellen van de vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die hij tijdens zijn leven heeft verricht en daarvan de schulden van de nalatenschap af te trekken.⁶² Het vermogen van de erflater bestaat dus niet louter uit de bij zijn overlijden aanwezige goederen; het wordt gereconstrueerd alsof de erflater nooit vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie heeft verricht.⁶³ Het is logisch dat zowel België, Nederland als Frankrijk uitgaan van een wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater, om zo de omvang van het voorbehouden erfdeel te bepalen. Indien deze vermogensoverdrachten niet in aanmerking zouden worden genomen, zou het voorbehouden erfdeel immers eenvoudig kunnen worden uitgehold of omzeild.⁶⁴

27. DE NEDERLANDSE TIJDSBEPERKING - Hoewel de drie rechtsstelsels vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie in aanmerking nemen voor de bepaling van het historische vermogen van

Nederland: EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, 22; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'De metamorfose van de legitieme portie', *WPNR* 1999/6370, (659) 660, nr. 5; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:64 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. 2; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Invoeringswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1850.

Frankrijk: Art. 922 C.C.; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités : la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (814) 821, nr. 264.81.

⁶² België: Art. 4:153 BW; ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 187-188, nr. 15; BAELE J., 'Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen' in CLAEYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2021, (259) 305-306, nr. 109; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservataire erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 26; VERBEKE A.-L., 'Topic 4: Reserve' in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, (23) 25-26, nr. 61.

Nederland: Art. 4:65 NBW; EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 22, nr. 2; HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 16, nr. 9.2; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggen Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 339, nr. 531; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 335, nr. 305.

Frankrijk: Art. 922, tweede lid C.C.; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 749, nr. 264.61 en 264.62; JUBAULT C., *Droit civil: Les successions, les libéralités*, Montchrestien, 2010, 374, nr. 509.

⁶³ België: DE PAGE P. en STEFANI I., 'La réduction des libéralités : Quelles sont les libéralités qui seront réduites ?' in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, (159) 160, nr. 324.

Nederland: BLOKLAND P., 'Schenking en gift' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDTF. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (203) 270.

Frankrijk: DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2026, nr. (1) 18; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités : la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, nr. (264.00) 264.81.

⁶⁴ België: VERBEKE A.-L., 'Topic 4: Reserve' in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, (23) 25, nr. 61.

Nederland: BLOKLAND P., 'Schenking en gift' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDTF. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (203) 270; KOLKMAN W.D., 'Art. 65 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1.

Frankrijk: DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2026, nr. (1) 29.

de erflater, gebeurt dit op een verschillende wijze. Nederland heeft namelijk een beperking ingevoerd op de toevoeging van dergelijke vermogensoverdrachten.⁶⁵ Enkel als de vermogensoverdracht zich heeft voorgedaan binnen de vijf jaar voor het overlijden van de erflater, zal de waarde van deze overdracht toegevoegd worden aan het historische vermogen van deze erflater.⁶⁶ De verantwoording voor deze tijdsbeperking steunt op twee argumenten. Ten eerste veronderstelt men dat de erflater rekening heeft kunnen houden met belangrijke vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die in de laatste jaren werden gedaan en die bij zijn overlijden nog vers in het geheugen liggen.⁶⁷ Ten tweede vermijdt men dat voor de berekening van het voorbehouden erfdeel te ver in het verleden moet worden teruggegrepen.⁶⁸ Deze beperking leidt daarbij tot een vereenvoudiging van de berekening van het voorbehouden erfdeel.⁶⁹

Hierbij dient te worden vermeld dat dit uitgangspunt vier belangrijke uitzonderingen kent. Een eerste uitzondering betreft vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die zijn verricht met het oogmerk de kinderen van de erflater te benadelen. De wet vereist dat deze vermogensoverdrachten *kennelijk gedaan en aanvaard zijn met het vooruitzicht de afstammelingen gerechtigd tot een voorbehouden erfdeel te benadelen*.⁷⁰ Dit houdt in dat zowel de toekomstige erflater als de begiftigde zich ervan bewust waren dat de betrokken

⁶⁵ Nederland: BLOKLAND P., 'Schenking en gift' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDT F. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (203) 270; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 329, nr. 514; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 344, nr. 312.

⁶⁶ Nederland: Art. 4:67, e NBW; EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 22, nr. 2.2; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 74, nr. 82; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 341, nr. 536; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 344, nr. 312; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 360, nr. X.9.1.

⁶⁷ Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Invoeringswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1864; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 360-361, nr. X.9.1.

⁶⁸ Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Invoeringswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1864; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 361, nr. X.9.1.

⁶⁹ Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 0; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Invoeringswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1863.

⁷⁰ Nederland: 4:67, a NBW *juncto* art. 4:63, tweede lid NBW; EBBEN E.W.J., 'In de praktijk: Vooruitzicht van benadeling bij giften', *TE* 2002/03, (37) 37; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 2; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 341, nr. 537.

vermogensoverdracht de kinderen zou benadelen.⁷¹ Indien aan deze voorwaarde is voldaan, wordt de vermogensoverdracht toch toegevoegd aan het historische vermogen van de erflater, ongeacht het tijdstip waarop zij heeft plaatsgevonden.⁷² In de praktijk volstaat het dat de erflater en de begiftigde zich *bewust behoorden te zijn* van de benadeling, zonder dat een daadwerkelijk bewustzijn vereist wordt.⁷³ De onderliggende redenering voor deze praktijk is het beschermen van het voorbehouden erfdeel van het onterfde kind.⁷⁴ De tweede uitzondering heeft betrekking op vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die de erflater tijdens zijn leven ten allen tijde had kunnen herroepen of waarbij de erflater heeft verklaard dat deze vatbaar zijn voor de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel.⁷⁵ De redenering achter deze uitzondering berust enerzijds op de mogelijke teruggave waarmee de begiftigde steeds rekening diende te houden⁷⁶ en anderzijds op de sterke gelijkenis van dit soort overdrachten met een gift bij laatste wil, die steeds deel uitmaakt van het historische vermogen van de erflater⁷⁷. Als voorbeeld voor deze uitzondering wordt gewezen op de situatie waarin een erflater bereid is een vriend financieel te ondersteunen, maar dit enkel doet met de zekerheid dat er voldoende vermogen voor zijn kinderen overblijft.⁷⁸ Deze vermogensoverdrachten worden derhalve, ongeacht het

⁷¹ Nederland: EBBEN E.W.J., 'In de praktijk: Vooruitzicht van benadeling bij giften', *TE* 2002/03, (37) 37; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 2; MAASLAND J.L.D.J., 'Benadeeld zeker, maar of het telt?', *TE* 2023/4, (74) 75; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:67 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 3; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 362, nr. X.9.3.

⁷² Nederland: KOLKMAN W.D., 'Vier levensgezellen, twee legitimarissen en een kunstenaar', *TE* 2007/2, (39) 43; MAASLAND J.L.D.J., 'Benadeeld zeker, maar of het telt?', *TE* 2023/4, (74) 74.

⁷³ Nederland: Rb. Haarlem 14 maart 2007, nr. 124806, ECLI:NL:RBHAA:2007:BA0703, nr. 5.9; KOLKMAN W.D., 'Vier levensgezellen, twee legitimarissen en een kunstenaar', *TE* 2007/2, (39) 43; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 2; MAASLAND J.L.D.J., 'Benadeeld zeker, maar of het telt?', *TE* 2023/4, (74) 76.

⁷⁴ Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 2; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:67 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 3.

⁷⁵ Nederland: Art. 4:67, b NBW; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:67 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 4; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 250, nr. 281; VEGTER J.B., *Het Nederlandse erfrecht*, WJS uitgevers, 2025, 158, nr. 6.6.2.2.

⁷⁶ Nederland: EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 23, nr. 2.2; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 312; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 250, nr. 281; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 362 en 363, nr. X.9.4.

⁷⁷ Nederland: HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 75, nr. 82; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, (1) 411; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 250, nr. 281; VEGTER J.B., *Het Nederlandse erfrecht*, WJS uitgevers, 2025, 158, nr. 6.6.2.2.

⁷⁸ Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 3; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, (1) 411; VEGTER J.B., *Het Nederlandse erfrecht*, WJS uitgevers, 2025, 158, nr. 6.6.2.2.

tijdstip waarop zij hebben plaatsgevonden, eveneens toegevoegd aan het historische vermogen van de erflater.⁷⁹ De derde uitzondering betreft de vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie van een voordeel bestemd om pas na het overlijden van de gever ten volle te worden genoten.⁸⁰ Hieronder vallen vermogensoverdrachten waarbij de erflater zich bijvoorbeeld het vruchtgebruik heeft voorbehouden.⁸¹ De onderliggende redenering voor deze uitzondering bestaat erin te voorkomen dat de erflater zijn afstammelingen benadeelt zonder daarvan zelf het nadeel te ondervinden,⁸² alsook de sterke gelijkenis van dit soort vermogensoverdrachten met een gift bij laatste wil, aangezien hierbij eveneens pas een voordeel wordt verkregen na het overlijden van de erflater.⁸³ Om die reden worden zij eveneens opgenomen in het historische vermogen van de erflater.⁸⁴ Deze drie uitzonderingen beogen duidelijk te voorkomen dat het voorbehouden erfdeel van het kind wordt uitgehold. De laatste uitzondering heeft betrekking op vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie aan afstammelingen van de erflater die gerechtigd zijn tot een voorbehouden erfdeel.⁸⁵ Dit betekent dat vermogensoverdrachten aan de kinderen van de erflater steeds aan het historische vermogen van deze erflater worden toegevoegd, ongeacht het tijdstip waarop zij hebben plaatsgevonden.⁸⁶ Over de vraag wie precies onder deze beschrijving valt, bestaat onenigheid in de rechtsleer.⁸⁷ De heersende opvatting stelt dat het gaat om alle afstammelingen met een recht op een

⁷⁹ Nederland: LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 342, nr. 538.

⁸⁰ Nederland: Art. 4:67, c NBW; EBBEN E.W.J., *Inleiding nieuw erfrecht*, Boom Juridische uitgevers, 2001, 120, nr. 3.3.11; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 251, nr. 281; VEGTER J.B., *Het Nederlandse erfrecht*, WJS uitgevers, 2025, 159, nr. 6.6.2.4.

⁸¹ Nederland: EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 23, nr. 2.2; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 4; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 342, nr. 539; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, (1) 412.

⁸² Nederland: EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 23, nr. 2.2; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 4; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 342, nr. 539.

⁸³ Nederland: HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 75, nr. 82; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 4.

⁸⁴ Nederland: Art. 4:67 NBW; EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 23, nr. 2.2.

⁸⁵ Nederland: Art. 4:67, d NBW *juncto* art. 4:63, tweede lid NBW; VAN BOELEN G.G.B., 'Erfrecht algemeen' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDT F. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (317) 332.

⁸⁶ Nederland: Rb. Amsterdam 13 februari 2013, nr. 509934 / HA ZA 12-156, ECLI:NL:RBAMS:2013:BZ8496; EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 23, nr. 2.2; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 75, nr. 82; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 344, nr. 312; VAN BOELEN G.G.B., 'Erfrecht algemeen' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDT F. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (317) 332.

⁸⁷ Nederland: BRINKMAN R.E. en KOLKMAN W.D., 'Giften aan afstammelingen en de legitieme: wil de ware legitimaris opstaan?', *TE* 2018/2, (25) 25-26.

voorbehouden erfdeel, ongeacht of zij zich daarop effectief beroepen of niet.⁸⁸ Een minderheidsstrekking verdedigt daarentegen dat een dergelijke vermogensoverdracht slechts in aanmerking komt indien de betrokken afstammeling zich daadwerkelijk op zijn voorbehouden erfdeel beroept.⁸⁹ Nu de eerste strekking de meerderheidsopvatting vormt en tevens in de rechtspraak is aanvaard⁹⁰, wordt in het verloop van dit onderzoek uitgegaan van deze eerste interpretatie. Deze uitzondering beoogt de gelijkheid tussen de kinderen te waarborgen.⁹¹ In het algemeen kan worden gesteld dat enkel vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die binnen de vijf jaar voor het overlijden hebben plaatsgevonden, aan het historische vermogen van de erflater moeten worden toegevoegd, tenzij deze vermogensoverdracht gebeurden ten voordele van een afstammeling die gerechtigd is op een voorbehouden erfdeel. In het vervolg van dit onderzoek wordt het uitgangspunt geformuleerd als een regel waarbij vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie verricht aan derden slechts worden toegevoegd indien zij binnen de vijf jaar voor het overlijden hebben plaatsgevonden. Wanneer de overdracht daarentegen gebeurt ten voordele van een afstammeling die gerechtigd is op een voorbehouden erfdeel, wordt zij steeds toegevoegd. Op dit uitgangspunt bestaan vervolgens drie uitzonderingen.

Het Belgische en Franse erfrecht kennen geen tijdsbeperking voor het toevoegen van de vermogensoverdrachten, waardoor bij de wedersamenstelling van historische vermogen van de erflater wel rekening wordt gehouden met de waarde van alle vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie.⁹²

⁸⁸ Nederland: BRINKMAN R.E. en KOLKMAN W.D., 'Giften aan afstammelingen en de legitieme: wil de ware legitimaris ontstaan?', *TE* 2018/2, 25; KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 5; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:67 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 6; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 312; VAN BOELEN G.G.B., 'Erfrecht algemeen' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDTF. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (317) 332.

⁸⁹ Nederland: LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 343, nr. 540.

⁹⁰ Nederland: Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 6 februari 2018, nr. 200.181.641, ECLI:NL:GHARL:2018:1168.

⁹¹ Nederland: EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, (22) 23, nr. 2.2.

⁹² België: Art. 4.153 BW; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/2, Bruylant, 1973, (903) 1600, nr. 1448; DE PAGE P. en STEFANI I., 'La réduction des libéralités : Quelles sont les libéralités qui seront réduites ?' in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, (159) 162-163, nr. 332; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 408, nr. 426; DILLEMANS R., *Erfrecht 1 : Toewijzing van de nalatenschap*, Story-Scientia, 1984, 257, nr. 112.

Frankrijk: Art. 922 C.C.; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 178, nr. 314.11; JUBAULT C., *Droit civil: Les successions, les libéralités*, Montchrestien, 2010, 374, nr. 509; PIÉDELIEVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022, 460-461, nr. 368 en 369.

28. VERMOGENSOVERDRACHTEN DIE BUITEN BESCHOUWING BLIJVEN – Naast het feit dat in het Nederlandse erfrecht bepaalde vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie telkens moeten worden toegevoegd, zelfs indien zij meer dan vijf jaar vóór het overlijden hebben plaatsgevonden, bestaan er vermogensoverdrachten die nooit moeten worden toegevoegd, ook al vonden deze plaats binnen de vijf jaar voor het overlijden.⁹³ Deze vermogensoverdrachten vormen bijgevolg eveneens een uitzondering op het algemene principe. Het Nederlandse erfrecht kent drie zo een dergelijke overdrachten.⁹⁴ De eerste uitzondering heeft betrekking op vermogensoverdrachten tussen echtgenoten.⁹⁵ Gezien deze sterk verbonden zijn met het huwelijksvermogensrecht en daarenboven de praktische betekenis van deze regeling in vraag wordt gesteld, gaat er niet verder worden ingegaan op deze uitzondering.⁹⁶ De tweede uitzondering heeft betrekking op een morele onderhoudsplicht.⁹⁷ Overdrachten die voortvloeien uit een morele onderhoudsplicht van de erflater tegenover de begiftigde worden niet beschouwd als vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie.⁹⁸ Om te vermijden dat deze onderhoudsplicht toch als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie wordt gekwalificeerd, is vereist dat er een onderhoudsbehoefte bestaat bij de begiftigde, dat deze prestatie in verhouding staat tot het vermogen van de erflater en dat de relatie tussen de partijen in aanmerking wordt genomen.⁹⁹ Indien de onderhoudsplicht niet aan één van de drie voorwaarden voldoet, wordt zij beschouwd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie en wordt zij bijgevolg in aanmerking genomen bij de wedersamenstelling van het historische vermogen. Indien de onderhoudsplicht daarentegen wel aan de drie voorwaarden voldoet, wordt zij niet beschouwd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie en wordt zij evenmin in

⁹³ Nederland: HUIJGEN W.G., BOELENS G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 75, nr. 82.

⁹⁴ Nederland: VAN DER BURGH G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 260-262, nrs. 291-293.

⁹⁵ Nederland: Art. 4:68 NBW.

⁹⁶ Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 68 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 311; VAN DER BURGH G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 260, nr. 291.

⁹⁷ Nederland: Art. 4:69, eerste lid, a NBW; KOLKMAN W.D., 'Art. 69 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 366-367, nr. X.11.1.

⁹⁸ Nederland: MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'De metamorfose van de legitieme portie', *WPNR* 1999/6370, (659) 661, nr. 5; VAN DER BURGH G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 261, nr. 292.

⁹⁹ Nederland: Rb. Zeeland-West-Brabant 24 mei 2023, nr. C/02/398153 / HA ZA 22-285 (E), ECLI:NL:RBZWB:2023:3739, nr. 4.14; KOLKMAN W.D., 'Art. 69 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024; KOLKMAN W.D., 'De legitieme portie en giften die geen giften zijn', *WPNR* 2025/7487, (77) 77-78; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:69 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 3; VAN DER BURGH G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, (1) 437; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 367, nr. X.11.1.

aanmerking genomen bij de berekening van het voorbehouden erfdeel. De derde uitzondering heeft betrekking op gebruikelijke geschenken.¹⁰⁰ Ook deze geschenken worden niet als vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie beschouwd en komen bijgevolg niet in aanmerking bij de wedersamenstelling van het historische vermogen.¹⁰¹ De gebruikelijkheid van een geschenk wordt beoordeeld in functie van het vermogen van de erflater.¹⁰² Indien deze geschenken bovenmatig zijn, worden zij beschouwd als vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie zij bijgevolg in aanmerking genomen bij de wedersamenstelling van het historische vermogen. De uitzondering met betrekking tot gebruikelijke geschenken bestaat eveneens in het Belgische erfrecht.¹⁰³ Daarnaast bepaalt het Belgische erfrecht dat kosten in verband met voeding, onderhoud, opvoeding, het aanleren van een ambacht en huwelijkskosten evenmin als vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie worden aangemerkt.¹⁰⁴ De achterliggende redenering hiervoor is dat deze uitgaven worden beschouwd als lasten die behoren tot de alledaagse kosten.¹⁰⁵ Net zoals in het Nederlandse erfrecht worden zowel deze kosten als de gebruikelijke geschenken niet aangemerkt als vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die in aanmerking worden genomen bij de wedersamenstelling van het historische vermogen.¹⁰⁶ Het Belgische erfrecht voorziet eveneens in een bescherming van het voorbehouden erfdeel met betrekking tot de gebruikelijke geschenken: enkel geschenken die in verhouding staan tot het vermogen van de erflater worden niet als vermogensoverdracht aangemerkt. Bovenmatige geschenken worden daarentegen wel gekwalificeerd als een

¹⁰⁰ Nederland: Art. 4:69, eerste lid, b NBW; KOLKMAN W.D., ‘Art. 69 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 369, nr. X.11.2.

¹⁰¹ Nederland: Gerechtshof ’s-Hertogenbosch, 8 september 2020, nr. 200.239.533_01, ECLI:NL:GHSHE:2020:2757, nr. 3.8.5; VAN DER BURGH G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 261, nr. 293.

¹⁰² Nederland: KOLKMAN W.D., ‘Art. 69 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024; KOLKMAN W.D., ‘De legitieme portie en giften die geen giften zijn’, *WPNR* 2025/7487, (77) 79; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op art. 4:69 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 4.

¹⁰³ België: Art. 4.87, §2, eerste lid BW; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, (621) 889-890, nr. 1246.E; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 408, nr. 426.

¹⁰⁴ België: Art. 4.87, §2, eerste lid BW; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, (621) 887-889, nr. 1246.A-D.

¹⁰⁵ België: DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 169, nr. 173.

¹⁰⁶ België: BARBAIX R., ‘Erfrechtelijke gevolgen van de schenkingen, en van lasten, modaliteiten en voorwaarden die aan een schenking worden gekoppeld’ in BAEL J. en BARBAIX R. (eds.), *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2024, (123) 127, nr. 7; LEIRE D., ‘Art. 4.87’ in BARBAIX R., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2019, (133) 149-150, nrs. 17 -18.

vermogensoverdracht zonder tegenprestatie.¹⁰⁷ Het Franse erfrecht kent gelijkaardige uitzonderingen met betrekking tot kosten en geschenken die niet moeten worden toegevoegd aan het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater.¹⁰⁸ In tegenstelling tot het Nederlandse en Belgische erfrecht bepaalt het Franse erfrecht niet uitdrukkelijk dat deze uitgaven geen vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie vormen, maar stelt het wel dat zij niet vallen onder de regels inzake de bescherming van het voorbehouden erfdeel.¹⁰⁹ Deze uitzondering is van toepassing op kosten voor voeding, onderhoud, opvoeding, aanleren van een ambacht, kosten van een bruiloft en gebruikelijke geschenken, zoals ook het geval is in het Belgische recht, aangevuld met de gewone uitrustingskosten.¹¹⁰ Om als gebruikelijk geschenk te worden kwalificeren, moet het, net zoals in Nederland en België, in verhouding staan tot het vermogen van de erflater.¹¹¹ Een bijkomend verschil met het Nederlandse en Belgische recht is dat erflater kan beslissen dat deze kosten en geschenken wél onder de bescherming van het voorbehouden erfdeel vallen.¹¹²

Hieruit blijkt dat de drie rechtsstelsels bepaalde kosten en geschenken uitsluiten bij de wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater. Dit heeft tot gevolg dat deze kosten en geschenken niet in aanmerking worden genomen bij de berekening van de omvang van het voorbehouden erfdeel. Aangezien de onderhoudsplicht, kosten en geschenken beperkt moeten blijven tot het vermogen van de erflater of betrekking hebben op alledaagse kosten, kan worden aangenomen dat hun impact op de onterving van een kind verwaarloosbaar is. Om die reden wordt in het verdere verloop van dit onderzoek geen aandacht meer besteed aan deze uitzonderingen.

¹⁰⁷ België: Art. 4.87, §2, eerste lid BW; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, (621) 890, nr. 1246.E; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 169, nr. 173; VERWILGHEN M., 'Présents d'usage, souvenirs et bijoux de famille', *Rev.not.b.* 1990, (574) 579.

¹⁰⁸ Frankrijk: Cass. 19 september 2018, nr. 17-24.205, ECLI:FR:CCASS:2018:C100854; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 450, nr. 591; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 298, nr. 284.

¹⁰⁹ Frankrijk: Art. 852, eerste lid C.C.; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités : le rapport des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (794) 804, nr. 263.72; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 1027, nr. 1091.

¹¹⁰ Frankrijk: Art. 852, eerste lid C.C.

¹¹¹ Frankrijk: Art. 852, tweede lid C.C.; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités : le rapport des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (794) 804, nr. 263.72; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 450, nr. 591; SAUVAGE F., *Successions : dévolution, transmission, indivision, partage, fiscalité*, Dalloz, 2016, 168, nr. 151.28.

¹¹² Frankrijk: Art. 852, eerste lid C.C.; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 450, nr. 591; SAUVAGE F., *Successions : dévolution, transmission, indivision, partage, fiscalité*, Dalloz, 2016, 167, nr. 151.27.

29. TOEPASSING OP DE CASUS - Indien we de eerder aangehaalde casus in aanmerking nemen, wordt naar Belgisch en Frans erfrecht het historische vermogen van de erflater bepaald door de nagelaten goederen te verhogen met de vermogensoverdracht zonder tegenprestatie gedaan aan buurman J. (2.000€). In Nederland zal het historische vermogen van de erflater gelijk zijn aan de goederen die de erflater nalaat, gezien de vermogensoverdracht aan buurman J. zes jaar voor het overlijden van de erflater plaatsvond, tenzij bewezen wordt dat deze vermogensoverdracht benadeling inhoudt. In dit geval wordt verondersteld dat er geen sprake is van benadeling. Dit zorgt ervoor dat het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater in Nederland beperkter is dan in België en Frankrijk.

In casu bedraagt het voorbehouden erfdeel van kind B een vierde van het historische vermogen van de erflater volgens het Belgisch recht. In Nederland is het voorbehouden erfdeel van kind B een vierde van de nagelaten goederen. In Frankrijk is het voorbehouden erfdeel voor de beide kinderen gelijk aan twee derde van het historische vermogen van de erflater. Bijgevolg bedraagt het erfdeel van het overlevende kind B een derde van het historische vermogen van de erflater. Het niet-overlevende kind A heeft recht op het overblijvende saldo in de nalatenschap van zijn vader na voldoening van het voorbehouden erfdeel van zijn broer. Hieruit volgt duidelijk een onderscheid in de rechtspositie tussen kind A en kind B: het aandeel van kind B wordt namelijk wettelijk begrensd, terwijl kind A gerechtigd is tot het resterende gedeelte van de nalatenschap.

30. VORDERING TOT HERSTEL VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL - Nu duidelijk is dat kind B in elk stelsel – zelfs tegen de wil van zijn vader – recht heeft op een gedeelte van diens vermogen, moet nog worden vastgesteld op welke wijze hij dit deel kan verkrijgen. In het aangehaalde voorbeeld heeft de erflater zijn volledige nalatenschap aan kind A toegewezen zodat er niets overblijft om te voldoen aan het voorbehouden erfdeel van kind B. Aangezien het voorbehouden erfdeel van dwingend recht is, en in Frankrijk zelfs van openbare orde is, kan kind B hiertegen optreden. De drie stelsels kennen aan het overlevende kind een vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel toe (België: inkortingsvordering, Nederland: vordering (in geld), Frankrijk: action en réduction).¹¹³ Het doel van deze vordering is het herstellen van

¹¹³ België: ondertitel 3, titel 2, boek 4 BW.

Nederland: paragraaf 3, afdeling 3, titel 4, boek 4 NBW.

Frankrijk: section 2, chapitre III, titre II, Livre III C.C.

het voorbehouden erfdeel van het onterfde kind.¹¹⁴ Zij is gericht tegen de begiftigde,¹¹⁵ *in casu* kind A en in tweede orde buurman J., en beoogt hun beschikking in te korten.¹¹⁶ Het instellen van de vordering is een recht van kind B en geen verplichting. Het onterfde kind kan ervoor kiezen de wil van zijn vader te eerbiedigen door af te zien van de vordering.¹¹⁷ Wenst kind B wél zijn voorbehouden erfdeel te verkrijgen, dan *moet* hij de vordering tot herstel instellen. De

¹¹⁴ België: DEKKERS R. en CASMAN H., *Handboek burgerlijk recht: Deel IV: huwelijksstelsels, Erfrecht, Giften*, Intersentia, 2010, 837, nr. 1381; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 29.

Nederland: HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 95, nr. 96.

Frankrijk: DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 90 en 143; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 645, nr. 793.

¹¹⁵ België: Art. 4.156, §1 BW; DEGEEST G., 'Topic 211. Inkorting/In natura (oud recht) – in waarde (nieuw recht)' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, 2021, (1147) 1151-1152, nr. 2113; DEKKERS R. en CASMAN H., *Handboek burgerlijk recht: Deel IV: huwelijksstelsels, Erfrecht, Giften*, Intersentia, 2010, 838, nr. 1384; DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions: précis de droit civil*, Larcier, 2023, 64-67, nr. 28; TAINMONT E., 'La réduction des donations entre vifs pour atteinte à la réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *Libéralités et successions*, ANTHEMIS, 2019, (146) 164-165, nr. 2.

Nederland: Art. 4:79 en 4:80, eerste lid NBW; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 95, nr. 97; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:63 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. 6; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Erfrecht*, Kluwer, 2020, 418.

Frankrijk: Art. 924, eerste lid C.C.; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M., *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, nr. (264.000) 264.340; JUBAULT C., *Droit civil: Les successions, les libéralités*, Montchrestien, 2010, 387-390, nr. 534-536.

¹¹⁶ België: Cass. 29 april 2010, C.09.0169.N., *Arr.Cass.* 2010/4, 1227; DE DECKER P.-J., 'Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht' in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariële actualiteit 2017. Verslagboek van e vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, die Keure, 2018, (3) 60, nr. 122; DEGEEST G., 'Hoofdstuk 2 Inkorting' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, 2021, (1125) 1131, nr. 2091; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 421, nr. 439; PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010, 1022, nr. 1989; PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht: openvallen van de nalatenschap – devolutie – erfovereenkomsten – reserve-regeling*, Story-Scientia, 1988, 292, nr. 263; SLUYTS C., 'Inbreng en inkorting. De problematiek van de waardeschommelingen.' in PINTENS W. en VAN DER MEERSCH B. (eds.), *Vereffening-verdeling van de nalatenschap*, Maklu, 1993, (19) 19, nr. 24.

Nederland: Art. 4:89, eerste lid NBW; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 108 en 111, nr. 105; KOLKMAN W.D. en TER HAAR J.H.M., 'De lastige verhouding tussen inkorting en vermindering' *TE* 2019/1, (14) 14; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Erfrecht*, Kluwer, 2020, 414.

Frankrijk: Cass. 2 février 1971, *Rev.Not.B.* 1971, 643; JUBAULT C., *Droit civil: Les successions, les libéralités*, Montchrestien, 2010, 395, nr. 550.

¹¹⁷ België: Art. 4.151 BW; Famrb. (afd. Namen) 23 juli 2019, *RNB.* 2021/8, 823; PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010, 1026, nr. 1995; PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht: openvallen van de nalatenschap – devolutie – erfovereenkomsten – reserve-regeling*, Story-Scientia, 1988, 296, nr. 269; SLUYTS C., 'Inbreng en inkorting. De problematiek van de waardeschommelingen.' in PINTENS W. en VAN DER MEERSCH B. (eds.), *Vereffening-verdeling van de nalatenschap*, Maklu, 1993, (19) 34, nr. 53.

Nederland: VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 142, nr. 60. Frankrijk: SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi adopté par l'assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 36, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 104; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 762-763, nr. 264.151; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 720-721, nr. 906.

instelling van deze vordering gebeurt met andere woorden niet van rechtswege.¹¹⁸ De vordering beperkt zich tot het tekort dat moet worden aangevuld om aan het voorbehouden erfdeel te voldoen. In dit voorbeeld gaat het om het volledige voorbehouden erfdeel, gezien het kind B voorheen geen vermogensoverdracht zonder tegenprestatie heeft ontvangen.¹¹⁹

Samenvattend kan worden vastgesteld dat het onderfde kind in de drie rechtstelsels zijn voorbehouden erfdeel kan opeisen door een vordering tot herstel in te stellen tegen zijn broer en in tweede orde tegen buurman J. Hieruit blijkt een bijkomend onderscheid tussen het onderfde kind B en het niet-onterfde kind A. Kind A verkrijgt zijn deel in de nalatenschap van rechtswege bij het overlijden van zijn vader, terwijl kind B zijn voorbehouden erfdeel slechts kan bekomen door het instellen van een vordering.

31. VOLGORDE VOOR HET HERSTEL VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL – De vorige alinea stelt dat de gift bij laatste wil aan kind A en, in tweede orde, de vermogensoverdracht zonder tegenprestatie aan buurman J. vatbaar zijn voor de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel. Op te merken valt dat de vermogensoverdracht zonder tegenprestatie slechts in tweede orde wordt aangewend in het Belgische, Nederlandse en Franse erfrecht. Dit komt doordat in alle drie de rechtstelsels een specifieke volgorde geldt voor het herstel van het voorbehouden erfdeel. Vooraleer de vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie vatbaar zijn voor de vordering tot herstel van het onderfde kind, moeten eerst de giften bij laatste wil gehanteerd

¹¹⁸ België: Cass. 12 april 1892, *Pas.* 1892/I, 174; DE DECKER P.-J., ‘Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht’ in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariële actualiteit 2017. Verslagboek van e vormingsdagen van de Studiering Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, die Keure, 2018, (3) 35, nr. 70; DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/2, Bruylant, 1973, (903) 1680-1681, nr. 1513; DILLEMANS R., *Erfrecht 1 : Toewijzing van de nalatenschap*, Story-Scientia, 1984352, nr. 149; PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010, 1023, nr. 1990; VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., ‘Topic 208. De reserve/ Principe’ in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1119, nr. 2065.

Nederland: HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 95, nr. 96; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 126; VERBEKE A.-L., ‘Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd’ *WPNR* 2003/6516, (20) 23.

Frankrijk: Art. 921, eerste lid C.C.; Cass. (1er civ.) 21 janvier 1969, *JCP* 1969/II, 15961; Cass. (1er civ.) 20 octobre 1982, *Bull.civ.* 1982/I, nr. 299; DEVILLE S. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Réduction des libéralités’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 6, 99 en 100; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 256; FARGE C., ‘Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités’ in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 762, nr. 264.142; FONGARO É. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Quotité disponible’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 28; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 717, nr. 902.

¹¹⁹ België: VERBEKE A.-L., ‘Belgisch reservatair erfrecht’, *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 29.

Nederland: Art. 4:63, eerste lid NBW; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 95, nr. 97.

Frankrijk: DEVILLE S. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Réduction des libéralités’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 181; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 243.

worden voor het herstellen van het voorbehouden erfdeel. Indien er meerdere giften bij laatste wil zijn, worden zij evenredig aangewend, zodat elke gift in dezelfde verhouding wordt verminderd.¹²⁰ Slechts indien deze inkorting onvoldoende is om het voorbehouden erfdeel volledig te herstellen, worden de vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie gehanteerd.¹²¹ Daarbij wordt eerst de meest recente vermogensoverdracht benut. Indien dit niet volstaat ter voldoening van het voorbehouden erfdeel, wordt vervolgens de voorlaatste aangewend, en zo verder, tot het voorbehouden erfdeel van het kind hersteld is.¹²² Hierbij moet vermeld worden dat de vermogensoverdracht zonder tegenprestatie aan buurman J. in Nederland niet vatbaar is voor de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel. Er kan namelijk enkel een vordering worden ingesteld tegen vermogensoverdrachten waarmee rekening wordt gehouden bij de wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater.¹²³ Ter volledigheid wordt

¹²⁰ België: Art. 4.155, tweede lid BW; DE PAGE P. en STEFANI I., ‘La réduction des libéralités : Quelles sont les libéralités qui seront réduites ?’ in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, (159) 174, nr. 425; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 424-425, nr. 443; VAN GYSEL A.-C., *Précis du droit des successions et des libéralités*, Bruylant, 2008, 504.

Nederland: Art. 4:87, tweede lid NBW; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op art. 4:87 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 4; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 412, nr. X.23.2.

Frankrijk: Art. 926 C.C.; DEVILLE S. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Réduction des libéralités’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2026, nr. (1) 192; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 199 en 201, nr. 321.11, 321.42 en 321.43.

¹²¹ België: Art. 4.155, laatste lid BW; DE PAGE P. en STEFANI I., ‘La réduction des libéralités : Quelles sont les libéralités qui seront réduites ?’ in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, 159; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 426-427, nr. 447; VAN GYSEL A.-C., *Précis du droit des successions et des libéralités*, Bruylant, 2008, 503; VERBEKE A.-L., ‘Topic 4: Reserve’ in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, (23) 28, nr. 71.

Nederland: Art. 4:89, eerste lid NBW; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op art. 4:87 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 2; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op art. 4:89 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 2; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 353; VAN BOELENS G.G.B., ‘Erfrecht algemeen’ in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDTF. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (317) 340; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 417, nr. X.24.1.

Frankrijk: Art. 923 C.C.; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 199, nr. 321.11 en 321.21; SAUVAGE F., *Successions : dévolution, transmission, indivision, partage, fiscalité*, Dalloz, 2016, 191, nr. 161.69; X, ‘Réduction des libéralités’ in X, *Dalloz Fiches d'orientation*, Dalloz, 2025, nr. (1) 2.1.1.

¹²² België: Art. 4.154, eerste lid BW; DE PAGE P. en STEFANI I., ‘La réduction des libéralités : Quelles sont les libéralités qui seront réduites ?’ in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, (159) 179, nr. 431; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 426-427, nr. 446.

Nederland: Art. 4:89, derde lid NBW; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 355; KOLKMAN W.D., ‘Art. 89 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 3; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op art. 4:87 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 4.

Frankrijk: Art. 923 C.C.; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 199 en 200, nr. 321.11 en 321.31.

¹²³ Nederland: Art. 4:89, tweede lid NBW; EBBEN E.W.J., ‘De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!’, *TE* 2006/2, (22) 22, nr. 2.2; KOLKMAN W.D., ‘Art. 89 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 2; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 354; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 418, nr. X.24.1.

opgemerkt dat het Nederlandse erfrecht inzake de volgorde voor het herstel van het voorbehouden erfdeel een meer uitgewerkte en gelaagde regeling kent dan hetgeen hier besproken is.¹²⁴ De bijkomende stappen die daarin worden onderscheiden, zijn evenwel niet relevant voor de voorliggende casus en blijven daarom buiten beschouwing.

In casu zal dus eerst de gift bij laatste wil verricht aan kind A vatbaar zijn voor de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel. Als deze gift niet toereikend is om het voorbehouden erfdeel van kind B te herstellen, kan de vermogensoverdracht zonder tegenprestatie van buurman J. in België en Frankrijk worden aangewend.¹²⁵

32. AARD VAN DE BESCHERMING – De hervormingen van het erfrecht in België, Nederland en Frankrijk hebben geleid tot een aanzienlijke wijziging van de aard van de bescherming geboden aan het onterfde kind.¹²⁶ Het voorbehouden erfdeel, dat voordien een erfdeel in natura betrof, werd in alle drie de rechtsstelsels omgevormd tot een erfdeel in waarde.¹²⁷ In samenhang hiermee is de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel geëvolueerd tot een loutere

¹²⁴ Nederland: Art. 4:87 NBW; KOLKMAN W.D., ‘Art. 87 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

¹²⁵ België: Art. 4.150 BW.

Frankrijk: Art. 918 C.C.

¹²⁶ België: Art. 54 Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017; BARBAIX R., *Het nieuwe erfrecht 2017*, Intersentia, 2017, 276, nr. 489; DE DECKER P.-J., ‘Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht’ in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariele actualiteit 2017. Verslagboek van e vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, die Keure, 2018, (3) 52, nr. 107; VAN DEN BERGH B., ‘Après moi le déluge ? Schuldeisers in het erfrecht’, *T.Not.* 2020/7-8, (601) 328, nr. 54; VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., ‘Topic 208. De reserve/ Principe’ in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1109, nr. 2040.

Nederland: MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op afd. 3 Boek 4 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. A3; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 150.

Frankrijk: Art. 9, 11 en 13 Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités, *JO* 24 juin 2006 (ed. 0145); Réforme des successions et des libéralités: discussion d’un projet de loi, SÉNAT, 2005-2006, 16 mai 2006, nr. 48, (3869) 3888, <https://www.senat.fr/seances/s200605/s20060516/s20060516.pdf>; DEVILLE S. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Réduction des libéralités’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 145; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 693, nr. 865.

¹²⁷ België: LABEEUW N. en JANSSENS E., ‘De hervorming van het erfrecht: wijziging aan de reservebescherming, de inbreng- en de inkortingsregels’, *BN* 2018/2, (49) 58; VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., ‘Topic 208. De reserve/ Principe’ in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1118, nr. 2063.

Nederland: AUTAR A.R., BIEMANS J.W.A. en FLUITMAN T.J., *Compendium Erfprocesrecht*, Sdu, 2021, 250, nr. 7.3.5.1; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 65, nr. 75; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op afd. 3 Boek 4 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. A2; SCHOLS B.M.E.M. en SCHOLS F.W.J.M., ‘De klappen van de erfrechtelijke zweep’, *TE* 2002/03, (33) 33.

Frankrijk: DEVILLE S. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Réduction des libéralités’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 4; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 468, nr. 619; SAUVAGE F., *Successions: nouveaux droits, loi du 23 juin 2006 : nouvelle fiscalité, loi du 21 août 2007 : nouvelles pratiques professionnelles*, Delmas, 2007, 218, nr. 1258.

geldvordering.¹²⁸ Deze hervormingen impliceren dat het onderfde kind voortaan uitsluitend aanspraak kan maken op een financiële vergoeding, zonder enig recht op specifieke goederen uit de nalatenschap.¹²⁹ Voorheen werd aan elk kind een voorbehouden erfdeel en een vordering tot herstel van dit voorbehouden erfdeel in natura toegekend.¹³⁰ Dit hield in dat het onderfde kind daadwerkelijk goederen uit de nalatenschap van zijn ouder verkreeg wanneer hij zich op zijn voorbehouden erfdeel beriep.¹³¹ Deze hervorming vond plaats naar aanleiding van de

¹²⁸ België: Art. 4.150, eerste lid BW; DE WULF C., *De Erfwet van 31 juli 2017- een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, die Keure, 2018, 97-98, nr. 159; DEGEEST G., 'Topic 209. Inkorting/Principe' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, 2021, (1125) 1125, nr. 2085; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften: de nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Intersentia, 2018, 311, nr. 419; LALIÈRE F., 'J'accuse...! La réserve et la réduction réformées- Quand le législateur déplace l'insécurité juridique des donataires et des tiers vers les réservataires' in DE FOY G., DE PAGE P., LALIÈRE F., PFEIFF S., VAN GYSEL A.-C. en WYART V. (eds.), *La liquidation des successions: impacts de la réforme et cas pratiques*, Anthemis, 2019, (5) 56, nr. 49; TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 264-265, nr. 94; VERSTRAETE J., *Erfrecht 2: de verdeling van de nalatenschap in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Kluwer, 2021, 327, nr. 474.

Nederland: Art. 4:79 NBW; Wetsvoorstel Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER, 1999-2000, 1 maart 2000, 14, <https://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/kst-27021-1.html>; HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 38, nr. 16.2; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 95, nr. 96; VAN BOELEN G.G.B., 'Erfrecht algemeen' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDT F. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, (317) 326; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 150.

Frankrijk: Art. 924, eerste lid C.C.; SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi adopté par l'assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 36, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 145 en 174; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 258; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 285, nr. 363.

¹²⁹ België: CASMAN H. en MICHELENS A., 'Plichten van de notaris ten aanzien van een onderfde reservataire erfgenaam' in VAN BOXSTAEL J. (ed.), *Tapas de droit notarial 2020-2021. En l'honneur de Pierre Van den Eynde*, Larcier, 2021, (65) 66, nr. 2; DE DECKER P.-J., 'Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht' in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariële actualiteit 2017. Verslagboek van e vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, die Keure, 2018, (3) 53, nr. 108; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 424-425, nr. 445.

Nederland: HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 38, nr. 16.2; NUYTINCK A.J.M., *Personen- en familierecht, relatievevermogensrecht en erfrecht*, Kluwer, 2024, 460, nr. 313.

Frankrijk: Art. 924, eerste lid C.C.; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 258; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 768, nr. 264.250; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 49; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 693, nr. 865.

¹³⁰ België: LABEEUW N. en ELSERMANS R., '[Burgerlijk Wetboek] De hervorming van het erfrecht', *Notariaat 2017/9*, (1) 3, nr. 9; PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010, 1031, nr. 200; VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., 'Topic 208. De reserve/ Principe' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1118, nr. 2063.

Nederland: AUTAR A.R., BIEMANS J.W.A. en FLUITMAN T.J., *Compendium Erfprocesrecht*, Sdu, 2021, 250, nr. 7.3.5.1; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 65, nr. 75; DE DIE B.C. en VAN DAM C.C., 'Parlementaire geschiedenis van Boek 4', *WPNR* 1999/6018, (606) 611, nr. 19.

Frankrijk: MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 33-34, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 145.

¹³¹ België: CASMAN H., 'Inleiding tot de nieuwe Erfwet 2017. Een overzicht van de krachtlijnen van deze wet', *Rechtskroniek voor het notariaat 2017/31*, (1) 16, nr. 30; DE DECKER P.-J., 'Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht' in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariële actualiteit 2017. Verslagboek van e vormingsdagen van de*

rechtsonzekerheid die gepaard ging met het terugvorderen van de goederen in natura.¹³² Immers wanneer een begiftigde een goed had verkregen, bestond er onzekerheid over de vraag of hij dit goed definitief mocht houden. Deze onzekerheid maakte het eigendomsrecht kwetsbaar en beperkte het vrije goederenverkeer.¹³³ Om dit te vermijden hebben de drie rechtsstelsels ervoor gekozen het voorbehouden erfdeel en de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel om te vormen tot een vordering in waarde. De begiftigde van een vermogensoverdracht geniet hedendaags meer zekerheid, gezien hij de goederen mag houden.¹³⁴ Als gevolg van deze

Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen, die Keure, 2018, (3) 52, nr. 105; PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010, 1031, nr. 2006. Nederland: MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op afd. 3 Boek 4 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. A3; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.E.M., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 338, nr. X.4.1.

Frankrijk: FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 767, nr. 264.210; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 49.

¹³² België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 3; RvS, Advies over een wetsvoorstel 'tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake', 20 april 2017, nr. 30.998/2, 39, nr. 4.3., <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; BAEL J., 'Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen' in in CLEAYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2021, (259) 365-368, nr. 259-266; BARBAIX R. en LEIRE D., 'Belgium's inheritance law reform of 2017 and 2018', *TSAR* 2022/3, (421) 430-431; CASMAN H., 'Inleiding tot de nieuwe Erfwet 2017. Een overzicht van de krachtlijnen van deze wet' in BAEL J., BARBAIX R. en CASMAN H. (eds.), *Rechtskroniek voor het notariaat – Deel 31*, die Keure, 2017, (1) 6, nr. 7; LABEEUW N. en JANSSENS E., 'De hervorming van het erfrecht: wijziging aan de reservebescherming, de inbreng- en de inkortingsregels', *BN* 2018/2, (49) 58.

Nederland: Zesde nota van wijziging: Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER, 1997-1998, 14 oktober 1997, nr. 17.141/26, 7, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-26.pdf>; Memorie van antwoord: invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging boek 4), EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL, 1998-1999, 1 april 1999, nr. 17.141/120a, 19, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-19981999-17141-120a.pdf>.

Frankrijk: Réforme des successions et des libéralités: discussion d'un projet de loi, SÉNAT, 2005-2006, 16 mai 2006, nr. 48, 3887, <https://www.senat.fr/seances/s200605/s20060516/s20060516.pdf>; SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi adopté par l'assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 24, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; ASSEMBLÉE NATIONALE, Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi, modifié par le Sénat, portant réforme des successions et des libéralités, 12 juin 2006, nr. 3122, 8, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/rapports/r3122.pdf>.

¹³³ België: CASMAN H., 'Nieuwe Erfwet. Een geactualiseerde kennismaking', *NJW* 2018/391, (810) 816, nr. 36; DE PAGE P., 'La réserve héréditaire: quel futur?' in X, *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Larcier, 2011, (153) 166; LELEU Y.-H., 'La réduction et le rapport en valeur. Réflexions critiques en vue d'une réforme législative' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II: Belgische recht*, Bruylant, 1997, (213) 214, nr. 1; VERBEKE A.-L., 'Topic 4: Reserve' in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, (23) 28, nr. 70.

Frankrijk: SAUVAGE F., *Successions: nouveaux droits, loi du 23 juin 2006: nouvelle fiscalité, loi du 21 août 2007: nouvelles pratiques professionnelles*, Delmas, 2007, 200, nr. 1214; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 1201, nr. 1247.

¹³⁴ België: RvS, Advies over een wetsvoorstel 'tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake', 20 april 2017, nr. 30.998/2, 33-34, nr. 2.5., <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; CASMAN H., 'Inleiding tot de nieuwe Erfwet 2017. Een overzicht van de krachtlijnen van deze wet', wet' in BAEL J., BARBAIX R. en CASMAN H. (eds.),

hervorming kan een nieuw onderscheid in behandeling worden vastgesteld tussen een niet-ontferd kind en een ontferd kind. Het niet-ontferde kind A is *in casu* gerechtigd tot alle goederen van de nalatenschap, terwijl het ontferde kind B slechts aanspraak kan maken op een financiële compensatie ten belope van zijn voorbehouden erfdeel.

33. TOCH NOG EEN BESCHERMING IN NATURA? – Niettemin voorzien het Belgische en Franse erfrecht in uitzonderingen, waardoor het ontferde kind in bepaalde gevallen alsnog goederen uit de nalatenschap kan verkrijgen. De eerste uitzondering, die zowel in het Belgische als in het Franse erfrecht bestaat, doet zich voor wanneer de begiftigde van een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie zelf verkiest het overgedragen goed af te geven.¹³⁵ Opdat dit voorstel kan worden toegewezen, is het vereist dat de begiftigde nog steeds eigenaar is van het goed en dat het goed niet bezwaard is met een last of zakelijke aanspraak waarmee het ten tijde van de vermogensoverdracht zonder tegenprestatie nog niet was bezwaard.¹³⁶ Het kind dat beroep doet op zijn voorbehouden erfdeel kan dit voorstel niet weigeren.¹³⁷ Ter verantwoording voor deze uitzondering werd gedacht aan de mogelijkheid dat de begiftigde zich liever ontdoet van het goed, dan zich financieel te verarmen.¹³⁸ Een tweede uitzondering bestaat alleen in het Belgische erfrecht. Deze uitzondering betreft giften bij laatste wil: wanneer een dergelijke gift werd gedaan aan een begunstigde dat geen afstammeling is die gerechtigd is tot het voorbehouden erfdeel (later: een derde), heeft het ontferde kind het recht die gift in natura terug

Rechtskroniek voor het notariaat – Deel 31, die Keure, 2017, (1) 16, nr. 30; LABEEUW N. en ELSERMANS R., '[Burgerlijk Wetboek] De hervorming van het erfrecht', *Notariaat* 2017/9, (1) 3, nr. 9.

¹³⁵ België: Art. 4.150, tweede lid BW; CASMAN H., 'Nieuwe Erfwet. Een geactualiseerde kennismaking', *NJW* 2018/391, (810) 816, nr. 40; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 429, nr. 450; TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 266, nr. 96.

Frankrijk: Art. 924-1 C.C.; DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2026, nr. (1) 176; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 1203, nr. 1249.

¹³⁶ België: Art. 4.92, eerste lid BW; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 176 en 429, nr. 181 en 450.

Frankrijk: Art. 242-1 C.C.; DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2026, nr. (1) 176; HOUSIER J., *Droit des successions et des libéralités*, Dalloz, 2023, 160; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 1203, nr. 1249.

¹³⁷ België: CASMAN H., 'Nieuwe Erfwet. Een geactualiseerde kennismaking', *NJW* 2018/391, (810) 816, nr. 40; DE PAGE P. en STEFANI I., 'La réserve et le disponible' in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Kluwer, 2019, (11) 58, nr. 687/250; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 429, nr. 450.

¹³⁸ België: CASMAN H., 'Nieuwe Erfwet. Een geactualiseerde kennismaking', *NJW* 2018/391, (810) 816, nr. 40; DE PAGE P. en STEFANI I., 'La réserve et le disponible' in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Kluwer, 2019, (11) 58, nr. 687/250; TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 266, nr. 96.

te vorderen.¹³⁹ De verantwoording voor deze uitzondering ligt in het feit dat een vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel in natura, ingesteld tegen een gift bij laatste wil, minder ingrijpend is dan wanneer zij wordt ingesteld tegen een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie.¹⁴⁰ Bij een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie heeft de begiftigde het goed reeds verkregen en zou hij het vervolgens moeten teruggeven. Daarentegen is bij een gift bij laatste wil het goed nog niet overgedragen, waardoor de vordering enkel tot gevolg heeft dat de gift niet wordt uitgevoerd, in plaats van dat een reeds uitgevoerde overdracht ongedaan moet worden gemaakt.¹⁴¹ Dit behoud berust bovendien op het streven naar een evenwicht tussen enerzijds het belang van de kinderen om hun voorbehouden erfdeel in natura te verkrijgen en anderzijds de nadelige gevolgen die een vordering tot herstel in natura meebrengt voor de begiftigde.¹⁴² Dat deze regel uitsluitend van toepassing is op giften aan derden, berust op het uitgangspunt dat de wil van de erflater bij de verdeling van zijn goederen onder zijn kinderen zoveel mogelijk moet worden geëerbiedigd.¹⁴³

34. HOEDANIGHEID – Gelet op de onterving van het kind door de erflater, dient te worden nagegaan of het kind nog de hoedanigheid van erfgenaam bezit. In België bestaat er discussie over de hoedanigheid van het onterfde kind.¹⁴⁴ Het merendeel van de rechtsleer gaat ervan uit dat het onterfde kind niet gereduceerd wordt tot schuldeiser van de nalatenschap en zijn

¹³⁹ België: Art. 4.150, vierde lid BW; CASMAN H., 'Nieuwe Erfwet. Een geactualiseerde kennismaking', *NJW* 2018/391, (810) 816, nr. 39; DEGEEST G., 'Topic 211. Inkorting/In natura (oud recht) – in waarde (nieuw recht)' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, 2021, (1147) 1152, nr. 211; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 424, nr. 444; TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 266, nr. 96.

¹⁴⁰ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 97; BARBAIX R., *Het nieuwe erfrecht 2017*, Intersentia, 2017, 356, nr. 630.

¹⁴¹ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 97; BARBAIX R., *Het nieuwe erfrecht 2017*, Intersentia, 2017, 356, nr. 630.

¹⁴² België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 97; DEGEEST G., 'Topic 211. Inkorting/In natura (oud recht) – in waarde (nieuw recht)' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, 2021, (1147) 1153, nr. 2115; TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 266, nr. 96; VAN GYSEL A.-C., LALIÈRE F. en WYART V., *Les successions*, Anthemis, 2023, 235.

¹⁴³ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 98.

¹⁴⁴ België: MAES C., 'De deontologische verantwoordelijkheid van de notaris in het kader van de feitelijke omzeiling van de reservebescherming: quo vadis?', *Not.Fisc.M.* 2022/1, (2) 10; STRYCKERS G., *De invloed van de inkorting in waarde op de positie van de onterfde reservataire erfgenaam: degradatie tot chirographaire schuldeiser van de nalatenschap?*, masterproef KU Leuven, 2022, samenvatting, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE16698056.

hoedanigheid van erfgenaam behoudt.¹⁴⁵ Deze redenering vindt steun in het argument dat de keuze van de Belgische wetgever om van de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel een geldvordering te maken niet impliceert dat het onderfde kind de hoedanigheid van erfgenaam verliest.¹⁴⁶ Het behoud van de titel zorgt ervoor dat het onderfde kind nog steeds de prerogatieven van een erfgenaam behoudt.¹⁴⁷ In Nederland leidt de omvorming van de vordering tot herstel in een geldvordering wel tot het verlies van de hoedanigheid van erfgenaam.¹⁴⁸ Het onderfde kind wordt derhalve gereduceerde tot schuldeiser van de nalatenschap.¹⁴⁹ Het gevolg hiervan is dat het onderfde kind zijn rechten en plichten als erfgenaam wel verliest.¹⁵⁰ Enkel kind A, dat vermeld wordt in de laatste wil van zijn vader, zal erfgenaam zijn en zal bijgevolg deze prerogatieven bezitten.¹⁵¹ Het onderfde kind B heeft naast zijn voorbehouden erfdeel, enkel nog recht op inzage en afschrift van alle bescheiden die hij nodig heeft voor de berekening van zijn voorbehouden erfdeel.¹⁵² Het kind dat aanspraak kan maken op een voorbehouden erfdeel wordt ook wel legitimaris genoemd in Nederland.¹⁵³ In

¹⁴⁵ België: CASMAN H. en MICHIELENS A., 'Plichten van de notaris ten aanzien van een onderfde reservataire erfgenaam' in VAN BOXSTAEL J. (ed.), *Tapas de droit notarial 2020-2021. En l'honneur de Pierre Van den Eynde*, Larcier, 2021, (65) 68, nr. 3; TAILLIEU S., 'De onderfde reservataire en de inkorting in waarde: Pandora's box?' in C. DECLERCK en S. MOSSELMANS (eds.), *Patrimonium 2023, die Keure*, 2024, (331) 337-340, nr. 12-18; VANDENDRIESSCHE T. en ALOFS E., 'Art. 4.59 BW' in BARBAIX B., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Ervenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2024, (161) 203, nr. 62; X, 'Dossiers 4452-4452bis-4452ter- Conclusie', *C.E.L.-C.S.W.* 2023/1, (98) 112.

¹⁴⁶ België: CASMAN H. en MICHIELENS A., 'Plichten van de notaris ten aanzien van een onderfde reservataire erfgenaam' in VAN BOXSTAEL J. (ed.), *Tapas de droit notarial 2020-2021. En l'honneur de Pierre Van den Eynde*, Larcier, 2021, (65) 68, nr. 4; TAILLIEU S., 'De onderfde reservataire en de inkorting in waarde: Pandora's box?' in C. DECLERCK en S. MOSSELMANS (eds.), *Patrimonium 2023, die Keure*, 2024, (331) 337-338, nr. 12.

¹⁴⁷ België: X, 'Dossiers 4452-4452bis-4452ter- Conclusie', *C.E.L.-C.S.W.* 2023/1, (98) 112.

¹⁴⁸ Nederland: Wetsvoorstel Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER STATEN-GENERAAL, 1999-2000, 1 maart 2000, 14, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27021-1.html>; HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 8-9, nr. 7.1; KRAAN C.A., 'Uit de praktijk van het Notarieel Juridisch Bureau', *WPNR* 2004/04, (236) 236; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 326, nr. 508; NUYTINCK A.J.M., *Personen- en familierecht, relatievermogensrecht en erfrecht*, Kluwer, 2024, 460, nr. 313; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 125; SCHOLS B.M.E.M. en SCHOLS F.W.J.M., 'De klappen van de erfrechtelijke zweep', *TE* 2002/03, (33) 33.

¹⁴⁹ Nederland: Art. 4:7, eerste lid, g NBW; BRANS F.W. en RAAIJMAAKERS A.J., 'Het recht van de onderfde legitimaris op informatie over de periode vóór het overlijden van de erflater uit hoofde van artikel 4:78 lid1 BW', *TE* 2020/1, (17) 17.

¹⁵⁰ Nederland: TER HAAR J.H.M., '10 jaar nieuw erfrecht en de positie van het kind', *TE* 2013/6, (89) 89.

¹⁵¹ Nederland: Art. 4:116 NBW; HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 8-9, nr. 7.1; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 108 en 154; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:63 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, 2024, aant. 6.

¹⁵² Nederland: Art. 4:78 NBW; Gerechtshof Arnhem 18 oktober 2011, nr. 200.081.548, ECLI:NL:GHARN:2011:BU9640, nr. 3.8; Gerechtshof Hof Den Haag 5 augustus 2014, nr. 200.106.422, ECLI:NL:GHDHA:2014:2987, nr. 11; Gerechtshof Hof Den Haag 20 september 2022, nr. 200.286.694/01, ECLI:NL:GHDHA:2022:1760; BRANS F.W. en RAAIJMAAKERS A.J., 'Het recht van de onderfde legitimaris op informatie over de periode vóór het overlijden van de erflater uit hoofde van artikel 4:78 lid1 BW', *TE* 2020/1, 17; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 94, nr. 95; VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021, 141.

¹⁵³ Nederland: Art. 4:63 NBW; Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 6 februari 2018, nr. 200.181.641, ECLI:NL:GHARL:2018:1168, nr. 2.21; BRANS F.W. en RAAIJMAAKERS A.J., 'Het recht van de onderfde legitimaris op

casu is kind A zowel legitimaris, als erfgenaam, terwijl kind B louter legitimaris is. Het Franse recht volgt hetzelfde mechanisme als het Belgische recht. De onterving van een kind zorgt daar niet voor de ontneming van de hoedanigheid van erfgenaam.¹⁵⁴ Het onterfde kind blijft dan ook zijn prerogatieven van erfgenaam behouden.¹⁵⁵ Bijgevolg bezitten kind A en kind B dezelfde prerogatieven in zowel België als Frankrijk.¹⁵⁶

Uit deze vergelijking blijkt dat het onterfde kind in Nederland, als gevolg van de hervorming van vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel, zijn hoedanigheid van erfgenaam verliest. Dit staat in contrast met de regeling in het Belgische en Franse erfrecht.

35. OPEISBAARHEID EN UITBETALING – Nadat de omvang van het voorbehouden erfdeel vastgesteld is, dient te worden bepaald wanneer het onterfde kind dit kan opeisen. Doordat het onterfde kind in Nederland niet langer erfgenaam is, moet dit kind minstens wachten tot zes maanden na het overlijden van de erflater om zijn vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel opeisbaar te kunnen maken.¹⁵⁷ *In casu* betekent dit dat kind A (enige erfgenaam onder het Nederlandse erfrecht) dadelijk alle goederen uit de nalatenschap zal verkrijgen, terwijl kind B een vordering moet instellen om überhaupt een som geld te krijgen en daarbij ten minste zes maanden moet wachten tot na het overlijden van zijn vader voor de opeisbaarheid van deze vordering. Hieruit blijkt duidelijk dat de onterving van kind B in Nederland gevolgen heeft die afwijken van de situatie van kind A. Daarnaast bepaalt het Nederlandse erfrecht geen maximale termijn voor de uitbetaling van het voorbehouden erfdeel. Enkel het tijdstip voor de opeisbaarheid van de vordering wordt wettelijk geregeld.

informatie over de periode vóór het overlijden van de erflater uit hoofde van artikel 4:78 lid 1 BW', *TE* 2020/1, (17) 17; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 331, nr. 520; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 332, nr. 303; VAN MOURIK M.J.A., *Monografieën Privaatrecht. Nieuw erfrecht*, Kluwer, 2004, 48, nr. 26.1.

¹⁵⁴ Frankrijk: GRIMALDI M., 'Règles de fond des testaments: contenu du testament' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (943) 957, nr. 323.90.

¹⁵⁵ Frankrijk: GRIMALDI M., 'Règles de fond des testaments: contenu du testament' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (943) 957, nr. 323.90.

¹⁵⁶ België: CASMAN H. en MICHIELENS A., 'Plichten van de notaris ten aanzien van een onterfde reservataire erfgenaam' in VAN BOXSTAEL J. (ed.), *Tapas de droit notarial 2020-2021. En l'honneur de Pierre Van den Eynde*, Larcier, 2021, (65) 69-70, nr. 6; TAILLIEU S., 'De onterfde reservataire en de inkorting in waarde: Pandora's box?' in C. DECLERCK en S. MOSSELMANS (eds.), *Patrimonium 2023*, die Keure, 2024, (331) 339, nr. 16.

Frankrijk: GRIMALDI M., 'Règles de fond des testaments: contenu du testament' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (943) 957, nr. 323.90.

¹⁵⁷ Nederland: Art. 4:81, eerste lid en tweede lid, laatste zin NBW; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'De metamorfose van de legitieme portie', *WPNR* 1999/6370, (659) 663, nr. 8; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 97, nr. 98.

In het Belgische en Franse erfrecht bepaalt de wet dat de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel uiterlijk bij de verdeling van de nalatenschap moet worden uitbetaald.¹⁵⁸ Deze rechtsstelsels voorzien niet in een specifieke wachttermijn voor de opeisbaarheid van de aanspraak, maar beperken zich tot het vastleggen van een uiterste tijdstip voor de uitbetaling ervan. In de praktijk kan het voorbehouden erfdeel evenwel niet onmiddellijk worden uitbetaald na het overlijden van de erflater, aangezien eerst het historische vermogen van de erflater moet worden wedersamengesteld, moet worden vastgesteld in hoeverre het voorbehouden erfdeel geschonden is en vervolgens bepaald moet worden wie gehouden is tot de voldoening van de daaruit voortvloeiende geldvordering. Voor het Belgische en Franse erfrecht geldt dus dat het onderscheid tussen het niet-ontferde kind en het ontferde kind minder uitgesproken is dan in het Nederlandse erfrecht. Er wordt namelijk geen afzonderlijk wachttermijn opgelegd met betrekking tot de opeisbaarheid van het voorbehouden erfdeel. Niettemin blijft er een verschil bestaan tussen beide categorieën kinderen doordat het niet-ontferde kind A dadelijk alle goederen van de nalatenschap verkrijgt na het overlijden van zijn vader, terwijl het ontferde kind B enerzijds enkel een financiële vergoeding verkrijgt na het instellen van zijn vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel en anderzijds moet wachten totdat de omvang van zijn voorbehouden erfdeel is vastgesteld om uitbetaald te worden.

Samenvattend kan worden gesteld dat het verlies van hoedanigheid van erfgenaam ingrijpende gevolgen heeft voor het ontferde kind in Nederland. Het leidt met name tot een uitgestelde opeisbaarheid van zijn voorbehouden erfdeel, hetgeen enerzijds aanzienlijke verschillen veroorzaakt tussen het niet-ontferde kind en het ontferde kind en anderzijds resulteert het in een nadelige behandeling in vergelijking met het ontferde kind in België en Frankrijk.

36. CONCLUSIE – Ter afsluiting van deze eerste onderafdeling kan worden samengevat dat het ontferde kind zijn onterving niet louter moet ondergaan. In de drie onderzochte rechtsstelsels

¹⁵⁸ België: Art. 4.156, §1, derde lid BW; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 428, nr. 448; LALIÈRE F. ‘J’accuse...! La réserve et la réduction réformées- Quand le législateur déplace l’insécurité juridique des donataires et des tiers vers les réservataires’ in DE FOY G., DE PAGE P., LALIÈRE F., PFEIFF S., VAN GYSEL A.-C. en WYART V. (eds.), *La liquidation des successions: impacts de la réforme et cas pratiques*, Anthemis, 2019, (5) 56, nr. 47.

Frankrijk: Art. 924-3 C.C.; DEVILLE S. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Réduction des libéralités’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 185; FARGE C., ‘Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités’ in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 770, nr. 264.261; SAUVAGE F., *Successions : dévolution, transmission, indivision, partage, fiscalité*, Dalloz, 2016, 201, nr. 162.41; TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997, 838, nr. 1040.

geniet dit kind immers een zekere bescherming, nu elk van deze stelsels hem een verplichtend voorbehouden erfdeel toekent, dat hij kan doen gelden via een vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel. Op die wijze kan het onterfde kind alsnog een deel uit de nalatenschap van zijn ouder bekomen. Toch blijkt uit voorgaande uiteenzetting dat het onterfde kind, in vergelijking met zijn niet-onterfde broer of zus, bepaalde nadelen ondervindt.

Uit deze onderafdeling is bovendien gebleken dat de aard en omvang van deze bescherming verschilt naargelang het betrokken rechtstelsel. Ter verduidelijking van deze gelijkenissen en verschillen volgt hierna een schematisch overzicht.

SCHEMA 1:

	BELGIË	NEDERLAND	FRANKRIJK
Verplichtend?	dwingend recht	dwingend recht	openbare orde
Omvang van het voorbehouden erfdeel	helpt wedersamengestelde historische vermogen van de erflater	helpt wedersamengestelde historische vermogen van de erflater	1 kind: helpt wedersamengestelde historische vermogen van de erflater 2 kinderen: 2/3 wedersamengestelde historische vermogen van de erflater 3 kinderen of meer: 3/4 wedersamengestelde historische vermogen van de erflater
Samenstelling wedersamengestelde historische vermogen van de erflater	1/ alle nagelaten goederen 2/ alle vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie 3/ aftrek van de schulden	1/ alle nagelaten goederen 2/ vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie binnen de vijf jaar voor overlijden, <u>tenzij</u> :	1/ alle nagelaten goederen 2/ alle vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie 3/aftrek van de schulden

		- vermogensoverdracht met benadeling - herroepelijke vermogensoverdracht of vatbaar voor vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel - vermogensoverdracht van een voordeel, bestemd om pas na overlijden te worden genoten - vermogensoverdracht aan afstammeling van de erflater die gerechtigd is op een voorbehouden erfdeel	
		3/ aftrek van schulden	
Aard van de bescherming	voorbehouden erfdeel in waarde, <u>tenzij</u> : - op verzoek van de begiftigde - een gift bij laatste wil aan een derde	voorbehouden erfdeel in waarde	voorbehouden erfdeel in waarde, <u>tenzij</u> : - op verzoek van de begiftigde
Hoedanigheid	erfgenaam	geen erfgenaam meer bij onterving	erfgenaam
Opeisbaarheid en uitbetaling	uitbetaling ten laatste bij de verdeling van de nalatenschap	opeisbaarheid van de vordering ten vroegste zes maanden na overlijden van de erflater	uitbetaling ten laatste bij de verdeling van de nalatenschap

Uit dit schema blijkt duidelijk dat het onderfde kind in het Nederlandse erfrecht de minst verregaande bescherming geniet. Dit kan vooreerst worden afgeleid uit de beperking bij de wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater, hetgeen de omvang van het voorbehouden erfdeel beperkt. Ten tweede kent het Nederlandse erfrecht geen uitzonderingen op het uitgangspunt dat het voorbehouden erfdeel in waarde is. Ten derde verliest het onderfde kind zijn hoedanigheid van erfgenaam. Ten slotte dient het onderfde kind minstens zes maanden na het overlijden van zijn ouder te wachten vooraleer hij zijn vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel kan opeisen.

Op het eerste gezicht kan worden aangenomen dat het voorbehouden erfdeel het best beschermd wordt in Frankrijk, aangezien het erfdeel daar van openbare orde is. Echter, blijft het inroepen van de bescherming van het voorbehouden erfdeel ook in Frankrijk een wilsrecht van het kind. Wat dit onderdeel betreft, situeert de Franse regeling zich dus op een vergelijkbaar beschermingsniveau als het Belgische en Nederlandse erfrecht.

Daarnaast bestaan er weinig verschillen tussen het Belgische en Franse erfrecht met betrekking tot de bescherming van het onderfde kind. Eén van de verschillen tussen de twee stelsels betreft de omvang van het voorbehouden erfdeel. Bij het nalaten van één kind is deze omvang gelijklopend. Laat de erflater daarentegen twee of meer kinderen na, dan is de omvang van het voorbehouden erfdeel groter in Frankrijk. Een tweede verschil betreft de Belgische uitzondering op het voorbehouden erfdeel in waarde met betrekking tot een gift bij laatste wil aan een derde. Deze uitzondering is niet terug te vinden in het Franse erfrecht. Afgezien van deze twee verschillen wordt vastgesteld dat de bescherming van het onderfde kind in het Belgische en Franse erfrecht in grote lijnen parallel loopt en in elk geval verder reikt dan in het Nederlandse erfrecht. Aangezien het Franse erfrecht de ruimste bescherming biedt wat de omvang betreft, terwijl het Belgische erfrecht voorziet in een ruime uitzondering op het beginsel van het voorbehouden erfdeel in waarde, kunnen beide rechtsstelsels worden geacht een gelijkwaardig beschermingsniveau te bieden met betrekking tot het voorbehouden erfdeel.

§2. Beschikkingsvrijheid van de erflater

37. VRIJHEID VOOR HET OPSTELLEN VAN EEN LAATSTE WIL – Zoals duidelijk blijkt uit het voorbeeld, geven de drie stelsels de erflater de vrijheid om te bepalen wat er met zijn vermogen gebeurt na zijn overlijden.¹⁵⁹ Deze vrijheid wordt echter ingeperkt door het voorbehouden erfdeel waar elk kind in principe recht op heeft.¹⁶⁰

38. OMVANG VAN HET BESCHIKBAAR GEDEELTE – Uit de vorige onderafdeling volgt dat het voorbehouden erfdeel ‘slechts’ een onderdeel vormt van het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater. Over het andere gedeelte mag de erflater vrij beschikken (= het beschikbaar gedeelte).¹⁶¹ Ten tijde van Napoleon was de omvang van het voorbehouden erfdeel afhankelijk van het aantal kinderen. Hoe meer kinderen de erflater achterliet, hoe kleiner het gedeelte waarover hij mocht beschikken.¹⁶² België, met de Erfwet 2017, en Nederland, met de Invoeringswet, namen hiervan afstand.¹⁶³ Sindsdien is de omvang van het beschikbaar gedeelte

¹⁵⁹ België: DE VOGELAERE T., *Het testament*, Lancier, 2015, 9, nr. 18.

Nederland: Art. 4:42 BW; BEUKER M.R., *Grenzen aan testeervrijheid*, Kluwer, 2023, 27.

Frankrijk: TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997, 201-481.

¹⁶⁰ België: BAEL J., ‘Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen’ in CLAEYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2021, (259) 305, nr. 109; BARBAIX R., *Handboek familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2018, 663, nr. 1154; NIJS D., *Het voorbehouden erfdeel: een ouderwetse figuur in een moderne maatschappij?*, masterproef KU Leuven, 2016, 20-21, nr. 21, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE6644910; VERBEKE A.-L., ‘Belgisch reservatair erfrecht’, *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 24. VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., ‘Topic 208. De reserve/ Principe’ in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1109, nr. 2040.

Nederland: BEUKER M.R., *Grenzen aan testeervrijheid*, Kluwer, 2023, 29; VAN MOURIK M.J.A., *Monografieën Privaatrecht. Nieuw erfrecht*, Kluwer, 2004, 103, nr. 53.

Frankrijk: FONGARO É. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Quotité disponible’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. (1) 3.

¹⁶¹ België: BEULENS K., *Zin en onzin van het voorbehouden erfdeel? een rechtsvergelijkende benadering*, masterproef KU Leuven, 2013, 48, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE828460; TAINMONT F., ‘La réserve héréditaire’ in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 228, nr. 26; VASTERSAVENDTS A., ‘Reserve en beschikbaar deel’, *TPR* 1985, (471) 487.

Nederland: LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggen Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 324, nr. 504.

Frankrijk: Art. 912, tweede lid C.C.; FONGARO É. en NICOD M., ‘La réserve héréditaire – Quotité disponible’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 2.

¹⁶² COENE M., ‘Syntheserapport’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 412, nr. 19; DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 5; PIÉDELIEVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022, 429, nr. 344; VAN GAEVEREN F., *De contextgebonden Napoleontische bepalingen in het Belgisch familiaal vermogensrecht*, masterproef UGent, 2018, 8, nr. 19, https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/479/211/RUG01-002479211_2018_0001_AC.pdf.

¹⁶³ België: Art. 46 Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, BS 1 september 2017; LALIÈRE F., ‘J’accuse...! La réserve et la réduction réformées- Quand le législateur déplace l’insécurité juridique des donataires et des tiers vers les réservataires’ in DE FOY G., DE PAGE P., LALIÈRE F., PFEIFF S., VAN GYSEL A.-C. en WYART V. (eds.), *La liquidation des successions: impacts de la réforme et cas pratiques*, Anthemis, 2019, (5) 10, nr. 6; TAINMONT F., ‘La réserve héréditaire’ in MOREAU P. (ed.),

altijd hetzelfde, ongeacht het aantal nagelaten kinderen. Deze hervorming heeft ervoor gezorgd dat het beschikbaar gedeelte van de erflater hedendaags groter is indien de erflater meer dan één kind achterlaat.¹⁶⁴ In België en Nederland bedraagt de omvang van het beschikbaar gedeelte de helft van het historische vermogen van de erflater.¹⁶⁵ Voor het Franse erfrecht geldt dat de erflater vrij kan beschikken over de helft van zijn historische vermogen bij het nalaten van één kind, over een derde bij het nalaten van twee kinderen en over een vierde bij het nalaten van drie of meer kinderen.¹⁶⁶ Hieruit volgt duidelijk dat de omvang van het beschikbaar gedeelte in Frankrijk afneemt naarmate meer kinderen worden nagelaten.

39. BEPERKING HISTORISCHE VERMOGEN VAN DE ERFLATER & HERVORMING AARD VAN DE BESCHERMING – Ook de omvang van het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater en de aard van de bescherming zijn door de hervormingen aangepast. In Nederland werd het historische vermogen van de erflater beperkt; in beginsel worden enkel vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie uitgevoerd binnen de vijf jaar vóór het overlijden van de erflater in aanmerking genomen, tenzij de vermogensoverdracht ten voordele van een afstammeling was die gerechtigd is op een voorbehouden erfdeel.¹⁶⁷ Op dit uitgangspunt bestaan evenwel drie uitzonderingen.¹⁶⁸ Daarnaast werd de aard van de bescherming in de drie

La réforme du droit des successions, Larcier, 2018, (213) 224, nr. 22; VERSTRAETE J., *Erfrecht 2: de verdeling van de nalatenschap in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Kluwer, 2021, 308, nr. 439.

Nederland: Wetsontwerp Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER, 1997-1998, 28 januari 1998, nr. 17141/28, 4, nr. 15, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-28.html>; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 331, nr. 518.

¹⁶⁴ België: TAINMONT F., ‘La réserve héréditaire’ in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 224, nr. 22.

Nederland: VAN MOURIK M.J.A., *Monografieën Privaatrecht. Nieuw erfrecht*, Kluwer, 2004, 103, nr. 53.

¹⁶⁵ België: Art. 4.145 BW; ADRIAENS M., ‘Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften’ in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 183, nr. 9; DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions: précis de droit civil*, Larcier, 2023, 345, nr. 178; TAINMONT F., ‘La réserve héréditaire’ in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 224, nr. 21.

Nederland: Art. 4:64, eerste lid NBW; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Commentaar op art. 4:64 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. 2; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Erfrecht*, Kluwer, 2015, 336; WAAIJER B.C.M., ‘De legitieme portie’ in VAN MOURIK M.J.A. (ed.), *Handboek Nieuw Erfrecht*, Kluwer, 2002, (269) 276.

¹⁶⁶ Frankrijk: Art. 913 C.C.; FONGARO É. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Quotité disponible’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 54.

¹⁶⁷ Nederland: Art. 4:67, d en e NBW; EBBEN E.W.J., ‘De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!’, *TE* 2006/2, (22) 22, nr. 2.2; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 74, nr. 82; KOLKMAN W.D., ‘Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 341, nr. 536; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 344, nr. 312; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 360, nr. X.9.1.

¹⁶⁸ Nederland: 4:67 NBW.

rechtsstelsels gewijzigd. Het onterfde kind heeft voortaan enkel nog recht op een voorbehouden erfdeel in waarde, en niet langer in natura.¹⁶⁹ Dit heeft tot gevolg dat het onterfde kind in beginsel geen rechten meer kan laten gelden op de goederen uit de nalatenschap, maar uitsluitend aanspraak kan maken op een financiële compensatie ter voldoening van zijn of haar voorbehouden erfdeel.¹⁷⁰ Op dit uitgangspunt bestaan echter twee uitzonderingen in het Belgische erfrecht en één in het Franse erfrecht.

40. MOGELIJKHEID TOT VOLLEDIGE ONTERVING? – De wet laat de erflater slechts in uitzonderlijke omstandigheden toe het voorbehouden erfdeel van zijn kinderen volledig te ontnemen. In de drie rechtsstelsels bestaat immers een regeling op grond waarvan een persoon die aan uitzonderlijke omstandigheden voldoet, van de nalatenschap wordt uitgesloten (België: onwaardigheid, Nederland: onwaardigheid, Frankrijk: l'indignité).¹⁷¹ Er dient te worden opgemerkt dat deze uitsluiting niet uitsluitend geldt voor de kinderen van de erflater, maar eveneens voor andere personen die aan de toepasselijke voorwaarden voldoen. Gelet op de focus van deze masterproef op de rechtspositie van het kind, wordt enkel daarop ingegaan.

¹⁶⁹ België: LABEEUW N. en JANSSENS E., 'De hervorming van het erfrecht: wijziging aan de reservebescherming, de inbreng- en de inkortingsregels', *BN* 2018/2, (49) 58; VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., 'Topic 208. De reserve/ Principe' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1118, nr. 2063.

Nederland: AUTAR A.R., BIEMANS J.W.A. en FLUITMAN T.J., *Compendium Erfprocesrecht*, Sdu, 2021, 250, nr. 7.3.5.1; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 65, nr. 75; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op afd. 3 Boek 4 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024, aant. A2; SCHOLS B.M.E.M. en SCHOLS F.W.J.M., 'De klappen van de erfrechtelijke zweep', *TE* 2002/03, (33) 33.

Frankrijk: DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 4; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 468, nr. 619; SAUVAGE F., *Successions: nouveaux droits, loi du 23 juin 2006 : nouvelle fiscalité, loi du 21 août 2007 : nouvelles pratiques professionnelles*, Delmas, 2007, 218, nr. 1258.

¹⁷⁰ België: CASMAN H. en MICHIELSENS A., 'Plichten van de notaris ten aanzien van een onterfde reservataire erfgenaam' in VAN BOXSTAELE J. (ed.), *Tapas de droit notarial 2020-2021. En l'honneur de Pierre Van den Eynde*, Larcier, 2021, (65) 66, nr. 2; DE DECKER P.-J., 'Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht' in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariele actualiteit 2017. Verslagboek van de vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, die Keure, 2018, (3) 53, nr. 108; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 424-425, nr. 445.

Nederland: HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004, 38, nr. 16.2; NUYTINCK A.J.M., *Personen- en familierecht, relatievermogensrecht en erfrecht*, Kluwer, 2024, 460, nr. 313.

Frankrijk: Art. 924, eerste lid C.C.; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 258; FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (745) 768, nr. 264.250; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 49; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 693, nr. 865.

¹⁷¹ België: Art. 4.6 BW; DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions: précis de droit civil*, Larcier, 2023, 167, nr. 94.

Nederland: Art. 4:3 NBW; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 8, nr. 10; LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008, 12, nr. 16.

Frankrijk: Artt. 726 en 727 C.C.; ÉGÉA V., 'Succession – Ouverture de la succession' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2025, nr. (1) 71; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 88, nr. 112; LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. (1) 138.

Indien een kind van de erflater onder deze regeling valt, heeft dit tot gevolg dat het geen enkel voordeel meer uit de nalatenschap van zijn ouder kan putten, met inbegrip van zijn voorbehouden erfdeel.¹⁷² In België en Frankrijk wordt deze regeling beschouwd als een burgerrechtelijke sanctie,¹⁷³ waarbij het kind geacht wordt nooit enig recht in de nalatenschap gehad te hebben.¹⁷⁴ Voor het invoeren van de uitsluitingsgronden, moet het kind zich op ongepaste wijze tegenover zijn ouder hebben gedragen.¹⁷⁵ Daarnaast is het belangrijk om in te zien dat de uitsluitingsgronden in de drie rechtsstelsels beperkt zijn en daarenboven restrictief moeten worden geïnterpreteerd.¹⁷⁶ Verder zijn de uitsluitingsgronden enkel van toepassing

¹⁷² België: Art. 4.8 BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1165, nr. 19; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 17, nr. 17; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, (7) 61; DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions: précis de droit civil*, Larcier, 2023, 171, nr. 97; DILLEMANS R., *Erfrecht 1 : Toewijzing van de nalatenschap*, Story-Scientia, 1984, 81, nr. 36; LEIRE D., 'Onwaardigheid om te erven' in BARBAIX R., BLOMME C., CORMMEN J., DE NIJS R. en ELSERMANS R. (eds.), *Focus op nalatenschappen, schenkingen en testamenten*, Kluwer, 2023, (7) 10-11.

Nederland: Art; 4:3, eerste lid NBW; BREEMHAAR W., 'Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1; HUIJGEN W.G., BOELENS G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 8, nr. 10; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 17, nr. 24; TEMPELAAR J.M., 'Het familiedrama en onwaardigheid', *WPNR* 2010, (862) 862; VAN ACHT A.J.C.M., PSELSE G. en BARNEVELD D.J.P., 'Onwaardig te erven door strafrechtelijke veroordeling', *TE* 2025/1, (2) 3.

Frankrijk: BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (433) 449-450, nr. 222.121; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 88, nr. 112; MALAURIE P. en AYNES L., *Les successions, les libéralités*, Lgdj, 2017, 45, nr. 49.

¹⁷³ België: Art. 4.6, §2 BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1165, nr. 17; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, (7) 16.

Frankrijk: FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRÉ S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023, 25, nr. 51; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 30, nr. 29.

¹⁷⁴ België: BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1165, nr. 19; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 662.

Frankrijk: LE GUIDEC R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 141; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 91, nr. 82, c.

¹⁷⁵ België: DEKKERS R. en CASMAN H., *Handboek burgerlijk recht: Deel IV: huwelijksstelsels, Erfrecht, Giften*, Intersentia, 2010, 271, nr. 391; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 15, nr. 15; DILLEMANS R., *Erfrecht 1 : Toewijzing van de nalatenschap*, Story-Scientia, 1984, 78, nr. 33; LEIRE D., 'Onwaardigheid om te erven' in BARBAIX R., BLOMME C., CORMMEN J., DE NIJS R. en ELSERMANS R. (eds.), *Focus op nalatenschappen, schenkingen en testamenten*, Kluwer, 2023, (7) 7; VANWINCKELEN K., 'Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de Wet van 23 januari 2003', *Not.Fisc.M.* 2003/8, (218) 221.

Nederland: HR 6 december 2024, nr. 23/03347, ECLI:NL:HR:2024:1797, *NJB* 2024/40, 2679; HUIJGEN W.G., BOELENS G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 53, nr. 62; VAN ACHT A.J.C.M., PSELSE G. en BARNEVELD D.J.P., 'Onwaardig te erven door strafrechtelijke veroordeling', *TE* 2025/1, (2) 2.

Frankrijk: BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (433) 442, nr. 222.81; ÉGÉA V., 'Succession – Ouverture de la succession' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2025, nr. (1) 71; LE GUIDEC R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. (1) 94; MALAURIE P. en AYNES L., *Les successions, les libéralités*, Lgdj, 2017, 44, nr. 45.

¹⁷⁶ België: Art. 4.6 BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1163; BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 24, nr. 7.

wanneer de feiten zich hebben voorgedaan ten aanzien van de erflater.¹⁷⁷ De feiten die aan de basis liggen van de uitsluiting verschillen tussen de drie rechtssystemen. Ook de vraag of de uitsluiting van rechtswege uit deze feiten voortvloeit, varieert van systeem tot systeem.

Het Belgische erfrecht vereist voor de toepassing van de uitsluitingsgronden dat het kind zich schuldig heeft gemaakt aan een strafrechtelijk relevant feit.¹⁷⁸ De uitsluiting volgt in sommige gevallen automatisch uit deze feiten, terwijl zij in andere gevallen door een rechter bijkomend moet worden uitgesproken.¹⁷⁹ In het Belgische erfrecht worden in het algemeen drie gronden onderscheiden die leiden tot de uitsluiting van een kind uit de nalatenschap van zijn ouder. De eerste grond betreft ernstige feiten die de dood van de erflater tot gevolg hebben, zoals verkrachting, moord (al dan niet met voorbedachte rade) en opzettelijke slagen en verwondingen.¹⁸⁰ In dit geval treedt de uitsluiting van rechtswege in, wat betekent dat zij automatisch voortvloeit uit de schuldigverklaring voor deze feiten.¹⁸¹ De tweede grond heeft betrekking op dezelfde feiten die eveneens de dood van de ouder tot gevolg hebben, maar waarbij het kind niet werd veroordeeld omdat het inmiddels overleden is.¹⁸² Deze grond beoogt de situatie waarin het kind, na het doden van de ouder, zelfmoord pleegt.¹⁸³ In dit geval treedt

Nederland: Art. 4:3, eerste lid NBW; DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 142, nr. 2.9, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>.

Frankrijk: Artt. 726 en 727 C.C.; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 30, nr. 29.

¹⁷⁷ België: BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1163, nr. 7.

Nederland: DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 63 en 86, nr. 2.3.2 en 2.4.3, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>.

Frankrijk: LE GUIDEC R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. (1) 115; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 35, nr. 35; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 90, nr. 82, b.

¹⁷⁸ België: DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr. ULg* 2014/1, (7) 21.

¹⁷⁹ België: BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1163, nr. 6; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 657.

¹⁸⁰ België: Art. 4.6, §1, 1° BW; BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 24-25, nr. 9.

¹⁸¹ België: Art. 4.6, §2, eerste lid BW; BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 24, nr. 8; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr. ULg* 2014/1, (7) 25; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 658.

¹⁸² België: Art. 4.6, §1, 2° BW; CASMAN H., *Indignité successorale et substitution*, Larcier, 2013, 13, nr. 23.

¹⁸³ België: BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 25, nr. 13; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre

de uitsluiting niet van rechtswege in, maar moet zij bijkomend worden uitgesproken door de burgerlijke rechter, op vordering van de procureur des Konings.¹⁸⁴ De derde grond betreft ernstige feiten gepleegd ten aanzien van de ouder die niet tot diens overlijden hebben geleid, zoals verkrachting of opzettelijke slagen en verwondingen.¹⁸⁵ Ook hier treedt de uitsluiting niet van rechtswege in, maar moet zij worden uitgesproken door de strafrechter die het kind schuldig heeft verklaard.¹⁸⁶ Voor deze derde grond bestaat de mogelijkheid van vergiffenis: de ouder kan zijn kind na de feiten vergeven, waardoor de uitsluiting vervalst.¹⁸⁷ Deze vergiffenis kan uitsluitend door de erflater zelf worden verleend en moet gebeuren via zijn laatste wil.¹⁸⁸

Het Nederlandse erfrecht kent eveneens drie soorten uitsluitingsgronden. Ten eerste zijn er de gronden waarvoor een strafrechtelijke veroordeling vereist is.¹⁸⁹ Hierbij gaat het zowel om een veroordeling voor feiten die tot doel hadden de erflater om het leven te brengen,¹⁹⁰ als om misdrijven waarop de Nederlandse wet een vrijheidsstraf stelt met een maximum van ten minste

2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 659.

¹⁸⁴ België: Art. 4.6, §2, tweede lid BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1164, nr. 11; BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 25, nr. 11; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 659.

¹⁸⁵ België: Art. 4.6, §1, 3° BW; BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 25, nr. 14; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 660.

¹⁸⁶ België: Art. 4.6, §2, derde lid BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1164, nr. 14; BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 26, nr. 15; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, (7) 47; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 660-661.

¹⁸⁷ België: Art. 4.7 BW; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, (7) 49.

¹⁸⁸ België: BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, (22) 26, nr. 17; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, (7) 49 en 50; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 661.

¹⁸⁹ Nederland: Art. 4:3, eerste lid, a en b NBW; BREEMHAAR W., 'Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 0; DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 35 en 75, nrs. 2.2.3 en 2.3.5, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Invoeringswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1175.

¹⁹⁰ Nederland: Art. 4:3, eerste lid, a NBW; BREEMHAAR W., 'Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1.2; KREMER M., 'Commentaar op art. 4:3 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. A2.; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 27, nr. 24.

vier jaar.¹⁹¹ Voorbeelden van dergelijke misdrijven zijn opzettelijke brandstichting, mishandeling en diefstal van goederen van de erflater.¹⁹² De tweede grond betreft het lasterlijke beschuldigingen van de erflater van het plegen van een misdrijf waarop de Nederlandse wet een vrijheidsstraf oplegt met een maximum van ten minste vier jaar.¹⁹³ Voor deze grond is geen strafrechtelijke veroordeling vereist; een burgerlijke uitspraak volstaat.¹⁹⁴ De laatste uitsluitingsgrond heeft betrekking op het beïnvloeden van de laatste wil van de erflater.¹⁹⁵ Hierbij gaat het zowel om het dwingen of beletten van de ouder om een laatste wil op te stellen door middel van een handeling die niet louter uit woorden bestaat,¹⁹⁶ alsook het verduisteren, vernietigen of vervalsen van de laatste wil van de erflater waardoor deze voor anderen onvindbaar wordt¹⁹⁷. Al deze uitsluitingsgronden zijn telkens van rechtswege van toepassing.¹⁹⁸ De uitsluiting kan echter vervallen indien de erflater zijn kind op een duidelijke wijze vergeeft.¹⁹⁹ Daarbij wordt niet vereist dat de vergiffenis bij laatste wil plaatsvindt; het volstaat dat zij ondubbelzinnig is.²⁰⁰ Bijkomend is in Nederland een vergiffenis bij voorbaat mogelijk,

¹⁹¹ Nederland: Art. 4:3, eerste lid, b NBW; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 26; VAN ACHT A.J.C.M., PESSELSE G. en VAN BARNEVELD D.J.P., ‘Onwaardig te erven door strafrechtelijke veroordeling’, *TE* 2025/1, (2) 3.

¹⁹² Nederland: DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 61, nr. 2.3.1, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>; KREMER M., ‘Commentaar op art. 4:3 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. A3; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 26; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., ‘Invoeringswet’ in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1169.

¹⁹³ Nederland: Art. 4:3, eerste lid, c NBW; BREEMHAAR W., ‘Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1.2; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 257, nr. VIII.3.3.

¹⁹⁴ Nederland: DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 87, nr. 2.4.5, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 28, nr. 24; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 257, nr. VIII.3.3.

¹⁹⁵ Nederland: Art. 4:3, eerste lid, d en e NBW; BREEMHAAR W., ‘Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1.2.

¹⁹⁶ Nederland: Art. 4:3, eerste lid, d NBW; DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 90-91 en 93, nr. 2.5 en 2.5.1, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 28; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 28, nr. 24.

¹⁹⁷ Nederland: Art. 4:3, eerste lid, e NBW; COOPMAN C., ‘Kroniek Erfrecht’, *FJR* 2023/4, (105) nr. 1; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 29; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 258, nr. VIII.3.3.

¹⁹⁸ Nederland: HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 10, nr. 11; KREMER M., ‘Commentaar op art. 4:3 BW’ in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. A1; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, nr. 30; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 257, nr. VIII.3.2.

¹⁹⁹ Nederland: Art. 4:3, derde lid NBW.

²⁰⁰ Nederland: DE VRIES M., ‘Vergeving bij onwaardigheid’, *TE* 2018/2, (37) 39; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 10, nr. 11; KREMER M., ‘Commentaar op art. 4:3 BW’, *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer 2025, aant. A8; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 32; VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 259, nr. VIII.3.3.

wat inhoudt dat de vergiffenis vooraf aan de ernstige gedragingen plaatsvindt.²⁰¹ Hierbij wordt telkens verwezen naar hetzelfde voorbeeld, namelijk de situatie waarin een kind zijn ouder door euthanasie om het leven brengt op vraag van deze ouder.²⁰² In dat geval wordt aanvaard dat de ouder zijn kind bij voorbaat kan vergeven voor deze handeling. Het kind wordt dan niet uitgesloten van de nalatenschap op grond van het ombrengen van de erflater en behoudt zijn recht op het voorbehouden erfdeel.

Het Franse erfrecht bevat twee bepalingen met betrekking tot de uitsluitingsgronden. Het eerste artikel betreft de uitsluiting van rechtswege, waarbij de dader in twee gevallen aldus automatisch van de nalatenschap wordt uitgesloten.²⁰³ Deze bepaling heeft betrekking op een kind die zijn ouder opzettelijk heeft gedood of een poging daartoe heeft ondernomen,²⁰⁴ evenals op slagen, geweldplegingen of mishandelingen die hebben geleid tot het overlijden van erflater, zonder dat dit de bedoeling was.²⁰⁵ Voor de toepassing van deze bepaling is een strafrechtelijke veroordeling wegens misdaad vereist.²⁰⁶ De tweede bepaling omvat zes uitsluitingsgronden die niet automatisch van toepassing zijn.²⁰⁷ Deze kunnen worden herleid tot vier verschillende gronden. Ten eerste betreft het twee gevallen van veroordeling wegens opzettelijk handelen dat de dood van de erflater heeft veroorzaakt of had kunnen veroorzaken.²⁰⁸ Hiervoor is een veroordeling tot een correctionele straf vereist.²⁰⁹ De bepaling benadrukt dat kinderen die deze

²⁰¹ Nederland: BREEMHAAR W., 'Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1.5; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 30, nr. 26.

²⁰² Nederland: DE VRIES M., 'Vergeving bij onwaardigheid', *TE* 2018/2, (37) 38-39; DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 181-183, nr. 4.7, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 30, nr. 26. VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020, 30, nr. II.4.

²⁰³ Frankrijk: Art. 726 C.C.; FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRE S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023, 26, nr. 52; LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nrs. 105 en 127; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 32, nr. 31.

²⁰⁴ Frankrijk: Art. 726, 1° C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 496, nr. 222.112; LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 106.

²⁰⁵ Frankrijk: Art. 726, 2° C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 496, nr. 222.113; LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 111.

²⁰⁶ Frankrijk: Art. 726 C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 497, nrs. 222.114, 222.115 en 222.115; FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRE S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023, 26, nr. 52; LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nrs. 107, 108 en 109.

²⁰⁷ Frankrijk: Art. 727 C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 501, nr. 222.128.

²⁰⁸ Frankrijk: Art. 727, eerste lid, 1° en 2° C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 498, nr. 222.122; SAUVAGE F., *Successions : dévolution, transmission, indivision, partage, fiscalité*, Dalloz, 2016, 24, nr. 22.13.

²⁰⁹ Frankrijk: BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 498, nr. 222.122; FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRE S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023, 26, nr. 52.

handelingen hebben gepleegd, maar niet werden veroordeeld omdat zij inmiddels zijn overleden, eveneens kunnen worden uitgesloten van de nalatenschap.²¹⁰ Ten tweede gaat het om het kind dat veroordeeld is wegens foltering en onmenselijke behandeling, opzettelijk geweld, verkrachting of aanranding ten aanzien van de erflater.²¹¹ Ten derde wordt bedoeld op het geval van een veroordeling wegens verwijtbare nalatigheid van degene die het overlijden van de erflater had kunnen voorkomen.²¹² Ten laatste behandelt de bepaling gevallen van valse beschuldigingen in strafzaken.²¹³ Voor deze tweede bepaling volgt de uitsluiting dus niet automatisch uit de veroordeling; bijgevolg moet een burgerlijke rechter worden gevat om de uitsluiting uit te spreken zodra de nalatenschap is opengevallen.²¹⁴ Deze uitsluiting kan (enkel) door een andere erfgenaam worden gevorderd.²¹⁵ Bij gebrek aan een erfgenaam, kan de uitsluiting worden gevorderd door het openbaar ministerie.²¹⁶ Het slachtoffer zelf, in dit geval de ouder, kan de uitsluiting op grond van deze bepaling dus niet zelf vorderen.²¹⁷ De erflater kan, zowel voor de van rechtswege intredende uitsluitingsgronden als voor de niet van rechtswege intredende gronden, bij laatste wil beslissen om het kind te vergeven, mits dit

²¹⁰ Frankrijk: Art. 727, laatste lid C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 498, nr. 222.115; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 10, nr. 111.53.

²¹¹ Frankrijk: Art. 727, eerste lid, 2°bis C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 498-499, nr. 222.123; HOUSIER J., *Droit des successions et des libéralités*, Dalloz, 2023, 65.

²¹² Frankrijk: Art. 727, eerste lid, 4° C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 500, nr. 222.125; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 11, nr. 111.63; HOUSIER J., *Droit des successions et des libéralités*, Dalloz, 2023, 65.

²¹³ Frankrijk: Art. 727, eerste lid, 3° en 5° C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 500, nr. 222.124; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 11, nr. 111.63; HOUSIER J., *Droit des successions et des libéralités*, Dalloz, 2023, 65.

²¹⁴ Frankrijk: Art. 727 en 727-1 C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 501, nr. 222.131; FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRE S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023, 27, nr. 55; FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022, 11, nr. 111.64; LE GUIDEC R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 129.

²¹⁵ Frankrijk: Art. 727-1, eerste lid C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 501, nr. 222.132; FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRE S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023, 27, nr. 55; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 34, nr. 32.

²¹⁶ Frankrijk: Art. 727-1, tweede lid C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 502, nr. 222.132; FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRE S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023, 27, nr. 55.

²¹⁷ Frankrijk: LE GUIDEC R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 127.

gebeurt nadat de ernstige feiten hebben plaatsgevonden.²¹⁸ Dit heeft tot gevolg dat de uitsluiting vervalt en het kind opnieuw kan erven.²¹⁹

Voorbeelden van uitsluitingsgronden die in elk van de drie stelsels voorkomen zijn onder meer het doden of trachten te doden van de erflater, evenals andere ernstige geweldsmisdrijven tegen de erflater.²²⁰ Hieruit blijkt duidelijk dat slechts ernstige gedragstekortkomingen in aanmerking komen voor de toepassing van de uitsluitingsgronden. Bijkomend bestaat in Nederland een mogelijke aanvulling op deze wettelijke uitsluitingsgronden. Er kan namelijk beroep worden gedaan op de redelijkheid en billijkheid, teneinde de gronden uit te breiden.²²¹ Vaak wordt, ter illustratie van de toepassing hiervan, verwezen naar situaties waarin de dader niet werd veroordeeld. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen wanneer de dader overlijdt vóór de veroordeling wordt uitgesproken, of wanneer de zaak wordt afgehandeld via een strafbeschikking in plaats van een veroordeling of de dader ontoerekeningsvatbaar wordt verklaard.²²² Aangezien deze omstandigheden strikt genomen niet onder de uitsluitingsgronden vallen, kunnen zij tot ongewenste resultaten leiden.²²³ Om dit te verhelpen, kan in een dergelijke geval beroep worden gedaan op de redelijkheid en billijkheid, zodat het kind toch van de nalatenschap kan worden uitgesloten.²²⁴ Niettemin zal de uitbreiding van de uitsluitingsgronden

²¹⁸ Frankrijk: Art. 728 C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 499, nr. 222.118; LE GUIDEC R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 134; SAUVAGE F., *Successions : dévolution, transmission, indivision, partage, fiscalité*, Dalloz, 2016, 24-25, nr. 22.14.

²¹⁹ Frankrijk: Art. 728 C.C.; BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, (485) 503, nr. 222.135; LE GUIDEC R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 134; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 31, nr. 29.

²²⁰ België: Art. 4.6, §1 BW; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1163; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, (7) 21; VANWINCKELEN K., 'Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de Wet van 23 januari 2003', *Not.Fisc.M.* 2003/8, (218) 223.

Nederland: Art. 4:3, eerste lid, a en b NBW.

Frankrijk: Artt. 726 en 727, eerste lid 1°, 2° en 2°bis C.C.; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 31, nr. 30.

²²¹ Nederland: Art. 6.2 NBW; Gerechtshof Amsterdam 15 augustus 2002, nr. 68989/HA ZA 00-1271, ECLI:NL:GHAMS:2002:AF5771; DE VRIES M., 'Onwaardigheid en de redelijkheid en billijkheid: artikel 4:3 BW is niet zo limitatief als het lijkt', *TE* 2021/6, (113) 113; KREMER M., 'Commentaar op art. 4:3 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. A1.

²²² Nederland: HR 6 december 2024, nr. 23/03347, ECLI:NL:HR:2024:1797, *NJ* 2025/20, noot PERRICK S.; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 35; VAN ACHT A.J.C.M., PESSELSSE G. en BARNEVELD D.J.P., 'Onwaardig te erven door strafrechtelijke veroordeling', *TE* 2025/1, (2) 9-12.

²²³ Nederland: Rb. Middelburg 5 oktober 2011, nr. 76926 / HA ZA 11-28, ECLI:NL:RBMID:2011:BU6593; BREEMHAAAR W., 'Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 1.2; DE VRIES M., 'Strafrechtelijk niet veroordeeld, maar erfrechtelijk wel beboet?', *TE* 2021/1, (12) 14-15.

²²⁴ Nederland: VAN ACHT A.J.C.M., PESSELSSE G. en BARNEVELD D.J.P., 'Onwaardig te erven door strafrechtelijke veroordeling', *TE* 2025/1, (2) 6-9.

slechts uitzonderlijk aan de orde zal zijn.²²⁵ Deze aanvulling bestaat niet in het Belgische en Franse erfrecht, waardoor feiten die niet uitdrukkelijk in de wet zijn opgenomen, geen aanleiding kunnen geven tot ontneming van het voorbehouden erfdeel van het kind.

41. CONCLUSIE – De drie rechtsstelsels beperken de beschikkingsvrijheid van de erflater door het toekennen van een verplichtend voorbehouden erfdeel aan de kinderen. Gezien er de laatste jaren enige kritiek is gekomen op dit verplichtend voorbehouden erfdeel, hebben de drie stelsels veranderingen doorgevoerd ten voordele van de beschikkingsvrijheid van de erflater. Deze beschikkingsvrijheid wordt op uiteenlopende wijze beschermd in de drie rechtsstelsels. De gelijkenissen en verschillen met betrekking tot deze bescherming zullen eveneens in een schema worden uiteengezet teneinde een duidelijk overzicht te bieden.

SCHEMA 2:

	BELGIË	NEDERLAND	FRANKRIJK
Omvang van het beschikbaar gedeelte	helft wedersamengestelde historische vermogen van de erflater	helft wedersamengestelde historische vermogen van de erflater	1 kind: helft wedersamengestelde historische vermogen van de erflater 2 kinderen: 1/3 wedersamengestelde historische vermogen van de erflater 3 kinderen of meer: 1/4 wedersamengestelde historische vermogen van de erflater
Samenstelling wedersamengestelde historische vermogen van de erflater	1/ alle nagelaten goederen 2/ alle vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie 3/ aftrek van de schulden	1/ alle nagelaten goederen 2/ vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie binnen de vijf jaar voor overlijden, <u>tenzij</u> :	1/ alle nagelaten goederen 2/ alle vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie 3/aftrek van de schulden

²²⁵ Nederland: VRIES M., ‘Onwaardigheid en de redelijkheid en billijkheid: artikel 4:3 BW is niet zo limitatief als het lijkt’, *TE* 2021/6, (113) 118; DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 139, nr. 2.7.9, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>.

		- vermogensoverdracht met benadeling - herroepelijke vermogensoverdracht of vatbaar voor vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel - vermogensoverdracht van een voordeel, bestemd om pas na overlijden te worden genoten - vermogensoverdracht aan afstammeling van de erflater die gerechtigd is op een voorbehouden erfdeel	
		3/ aftrek van schulden	
Aard van de bescherming	voorbehouden erfdeel in waarde, <u>tenzij</u> : - op verzoek van de begiftigde - een gift bij laatste wil aan een derde	voorbehouden erfdeel in waarde	voorbehouden erfdeel in waarde, <u>tenzij</u> : - op verzoek van de begiftigde
Uitsluitingsgronden	1/ ernstige feiten met de dood tot gevolg 2/ ernstige feiten met de dood tot gevolg, waarbij het kind niet veroordeeld is wegens overlijden	1/ strafrechtelijke veroordeling - ernstige feiten met het doel de erflater om te brengen - misdrijf met een vrijheidsstraf met een	1/ strafrechtelijke veroordeling wegens misdaad - opzettelijke dood of poging tot dood - ernstige feiten met de dood als gevolg

	3/ ernstige feiten die niet het overlijden tot gevolg hebben	maximum van ten minste 4 jaar 2/ lasterlijke beschuldiging van het plegen van een misdrijf met een vrijheidsstraf met een maximum van ten minste 4 jaar 3/ beïnvloeding laatste wil van de erflater - dwingen of beletten van het maken van een laatste wil - verduisteren, vernietigen of vervalsen van de laatste wil	2/ andere feiten - feiten die de dood hebben veroorzaakt of hadden kunnen veroorzaken - foltering en onmenselijke behandeling, opzettelijk geweld, verkrachting of aanranding - verwijtbare nalatigheid bij het voorkomen van het overlijden - valse beschuldiging in strafzaken
Feiten gericht tegen wie voor de toepassing van de uitsluitingsgronden?	erflater, in dit geval de ouder	erflater, in dit geval de ouder	erflater, in dit geval de ouder
Aanvulling van de uitsluitingsgronden?	neen	ja, met de redelijkheid en billijkheid	neen

Uit bovenstaand schema blijkt duidelijk dat de beschikkingsvrijheid van de erflater het ruimst wordt beschermd in het Nederlandse erfrecht. Dit sluit logisch aan bij de conclusie uit de vorige onderafdeling met betrekking tot de bescherming van het voorbehouden erfdeel. Deze ruime bescherming kan vooreerst worden afgeleid uit de beperking bij de wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater, hetgeen ertoe leidt dat het voorbehouden erfdeel wordt ingeperkt en de beschikkingsvrijheid van de erflater bijgevolg ruimer is. Daarnaast blijkt deze ruimere bescherming uit het feit dat geen uitzonderingen bestaan op het beginsel van het voorbehouden erfdeel in waarde. Dit impliceert dat de keuzes van de erflater omtrent de bestemming van zijn goederen in beginsel steeds worden geëerbiedigd, wat ertoe leidt dat de beschikkingsvrijheid van de erflater ruim wordt gerespecteerd.

Met betrekking tot de bescherming die het Belgische en het Franse erfrecht bieden, lijken beide rechtssystemen opnieuw gelijk op te lopen. Er bestaan verschillen, waaronder dat de omvang van het beschikbaar gedeelte in Frankrijk beperkter is wanneer de erflater minstens twee kinderen nalaat, evenals de bijkomende Belgische uitzondering op het voorbehouden erfdeel in waarde. Deze verschillen lijken evenwel, mijns inziens, met elkaar in evenwicht te staan, zodat kan worden besloten dat de bescherming van de beschikkingsvrijheid van de erflater in België en Frankrijk gelijklopend is.

Betreffende de uitsluitingsgronden is het niet eenvoudig vast te stellen in welk rechtstelsel het voorbehouden erfdeel van het kind het ruimst kan worden ontnomen, aangezien de gronden uiteenlopen. Uit het schema blijkt evenwel dat de drie rechtssystemen slechts beperkte gronden voorzien voor de uitsluiting van een kind uit de nalatenschap van zijn of haar ouder en dat het steeds gaat om ernstige feiten gericht tegen die ouder. Daarnaast volgt uit het schema dat de uitsluitingsgronden in het Nederlandse erfrecht kunnen worden aangevuld door de toepassing van de redelijkheid en billijkheid. Daarbij moet worden benadrukt dat deze aanvullende werking slechts beperkt toepassing vindt, zodat er geen zekerheid is over een algemene verruiming van de ontneming van het voorbehouden erfdeel. Niettemin zorgt deze aanvulling wel voor een grotere mate van flexibiliteit.

§3. Een evenwichtige relatie?

42. EVALUATIECRITERIA – Uit de twee voorgaande onderafdelingen kan worden afgeleid dat een kind in de drie rechtssystemen bescherming geniet tegen een mogelijke onterving. Tegelijkertijd wordt vastgesteld dat de erflater over beschikkingsvrijheid geniet. In het vervolg van deze onderafdeling zal het huidige recht dan ook worden getoetst aan het proportionaliteitsbeginsel. Ten tweede zal worden onderzocht of de huidige regeling voldoet aan het rechtszekerheidscriterium. Ten slotte zal worden nagegaan of zij beantwoordt aan de vereiste van de familiale rechtvaardigheid.

43. PROPORTIONALITEITSBEGINSEL – Het proportionaliteitsbeginsel houdt in dat de rechten van het onterfde kind in evenwicht staan met de beschikkingsvrijheid van de erflater. Uit het loutere feit dat een onterfd kind in de drie rechtssystemen enige bescherming geniet tegen een

onterving, kan niet worden afgeleid dat er geen evenwicht bestaat tussen de belangen van beide partijen. Het onterfde kind bevindt zich namelijk in een minder gunstige positie dan wanneer het niet onterfd zou zijn. De wetgever tracht aldus een evenwicht tot stand te brengen door de rechtspositie van het onterfde kind te beperken. Hierbij hebben de drie rechtsstelsels diverse hervormingen doorgevoerd die leiden tot een verdere afzwakking van de bescherming van het onterfde kind ten voordele van een ruimere beschikkingsvrijheid van de erflater. Deze vaststelling kan worden onderbouwd aan de hand van verschillende punten.

Ten eerste hebben de hervormingen in België en Nederland geleid tot de invoering van een vast breukdeel. Dit breukdeel bedraagt de helft van het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater. Dit betekent dat de erflater, ongeacht het aantal kinderen dat hij nalaat, steeds vrij kan beschikken over de helft van zijn historische vermogen. Op die wijze wordt naar mijn mening een beter evenwicht bereikt tussen enerzijds de bescherming die voortvloeit uit het voorbehouden erfdeel en anderzijds de autonomie van de erflater, nu deze laatste steeds vrij over de helft van zijn historisch vermogen kan beschikken.

Ten tweede heeft Nederland een tijdsbeperking ingevoerd met betrekking tot de wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater. De drie rechtsstelsels voegen vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie toe bij de samenstelling van dit vermogen. Het in aanmerking nemen van dergelijke overdrachten is noodzakelijk om een uitholling van dit erfdeel te voorkomen. Indien immers uitsluitend rekening zou worden gehouden met de goederen die de erflater op het ogenblik van zijn overlijden nalaat, kan hij zich makkelijk ontdoen van dit vermogen en aldus het voorbehouden erfdeel aanzienlijk beperken. Dit zou tot gevolg hebben dat het onterfde kind in de praktijk nauwelijks nog bescherming geniet, terwijl de erflater over een bijna onbeperkte beschikkingsvrijheid zou beschikken. Een dergelijk resultaat zou moeilijk verenigbaar zijn met een proportionele verhouding tussen de belangen van beide partijen. Bijgevolg is het verantwoord dat bij de berekening van het voorbehouden erfdeel niet alleen rekening wordt gehouden met de goederen die de erflater nalaat op het ogenblik van zijn overlijden, maar eveneens met de goederen die hij eerder zonder tegenprestatie heeft overgedragen. België en Frankrijk nemen hiervoor alle vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie op in het wedersamengestelde historische vermogen. Mijns inziens leidt dit tot een te verre gaande bescherming van het voorbehouden erfdeel en vormt dit een

aanzienlijke beperking op de beschikkingsvrijheid. De voorkeur verdient hier het Nederlandse systeem, waarin een tijdsbeperking geldt voor het toevoegen van vermogensoverdrachten verricht aan derden. Deze tijdsbeperking biedt een dubbel voordeel met betrekking tot de beschikkingsvrijheid van de erflater. Ten eerste wordt met oudere vermogensoverdrachten geen rekening gehouden bij de wedersamenstelling van het historische vermogen, waardoor de omvang van het voorbehouden erfdeel beperkter blijft. Ten tweede kan ten aanzien van deze overdrachten geen vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel worden ingesteld, zodat de wil van de erflater ook op dat punt beter wordt geëerbiedigd. Het Nederlandse systeem voorziet evenwel in een aantal uitzonderingen op deze tijdsbeperking die moeten voorkomen dat het voorbehouden erfdeel volledig wordt omzeild of uitgehold. Door middel van deze uitzonderingen wordt het evenwicht tussen beide partijen gewaarborgd: zij verhinderen misbruik door de erflater, terwijl de algemene tijdsbeperking tegelijk bijdraagt tot een ruimere beschikkingsvrijheid. In vergelijking hiermee leidt het Belgische en Franse erfrecht tot een minder evenwichtige afweging tussen de belangen van de partijen.

Een derde hervorming betreft de omzetting van het voorbehouden erfdeel in waarde. Indien de erflater wenst dat één of meerdere van zijn goederen aan een bepaalde begiftigde of begunstigde toekomen, kunnen deze goederen in beginsel bij die persoon blijven. Hierdoor wordt de wil van de erflater in grote mate geëerbiedigd.²²⁶ Op dit uitgangspunt bestaan in het Belgische en Franse erfrecht evenwel uitzonderingen, waardoor het kind in bepaalde gevallen alsnog goederen uit de nalatenschap kan verkrijgen. Een eerste uitzondering betreft het verzoek van de begiftigde zelf. Het lijkt redelijk dat een begiftigde de mogelijkheid krijgt het geschonken goed terug te geven, eerder dan zich financieel te moeten verarmen om het voorbehouden erfdeel in waarde te voldoen. Hoewel deze uitzondering kan ingaan tegen de wil van de erflater, waarborgt zij terecht de belangen van de begiftigde. In deze specifieke situatie verdient het voorstel van de begiftigde, mijns inziens, voorrang op de wil van de erflater. Daarnaast kent het Belgische erfrecht een tweede uitzondering voor giften bij laatste wil aan een derde. Bij het instellen van een vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel wordt het betrokken goed dan in natura verkregen. De aangevoerde rechtvaardigingen voor deze regeling overtuigen mij evenwel

²²⁶ België: CASMAN H., 'De nieuwe Erfwet 2017 in vogelvlucht' in Orde van Advocaten bij de balie te Gent (ed.), *De advocaat als generalist*, Intersentia, 2018, (41) 50-51, nrs. 33 en 34; LEIRE D., 'Art. 4.90' in BARBAIX R., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2019, (49) 56, nr. 1.

niet.²²⁷ Hoewel deze regeling inderdaad minder ingrijpend is dan bij een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie, rechtvaardigt dit niet dat de wil van de erflater met betrekking tot deze giften niet wordt gerespecteerd. Bij deze rechtvaardiging wordt immers enkel rekening gehouden met de belangen van het kind en de begunstigde, en niet met de wil van de erflater. Ook het argument dat zo de verdelingskeuze van de erflater onder zijn kinderen gerespecteerd blijft, overtuigt niet. Het is moeilijk te verantwoorden waarom de beschikkingsvrijheid van de erflater in dat geval meer bescherming verdient dan wanneer goederen aan derden worden toegekend.²²⁸ Vanuit dat perspectief biedt deze uitzondering een te verregaande bescherming aan het onterfde kind en verstoort zij het evenwicht met de beschikkingsvrijheid van de erflater. Deze uitzondering wordt dan ook terecht bekritiseerd in de rechtsleer.²²⁹

Ten vierde verliest het onterfde kind in het Nederlandse erfrecht zijn hoedanigheid van erfgenaam. Dit heeft tot gevolg dat de opeisbaarheid van het voorbehouden erfdeel wordt uitgesteld. Naar mijn oordeel gaat deze specifieke regeling mogelijk een stap te ver. Het is niet uitgesloten dat een kind wordt onterfd op basis van een subjectieve motivering, zoals diens seksuele geaardheid. Een onterving plaats dit kind dan in een reeds nadelige positie. Het bijkomend verlies van de hoedanigheid van erfgenaam versterkt dit nadeel, doordat het symbolisch suggereert dat dit kind geen deel meer uitmaakt van de familie. Bovendien plaatst het uitstel van de opeisbaarheid het onterfde kind in een aanzienlijk nadeligere positie dan een niet-onterfd kind. Daarom verdienen het Belgische en Franse erfrecht op dit vlak, mijns inziens, de voorkeur. Zij bewaren voor het onterfde kind de hoedanigheid van erfgenaam en voorzien, in plaats van een uitgestelde opeisbaarheid, een maximale termijn voor de uitbetaling van het voorbehouden erfdeel. Een dergelijke termijn bevordert een tijdige uitbetaling en voorkomt dat het onterfde kind onnodig lang in een nadelige positie verkeert.

Verder dient te worden benadrukt dat het beroep op het voorbehouden erfdeel in de drie rechtsstelsels een wilsrecht is. Een ouder kan een kind onterven, bijvoorbeeld bij laatste wil, en

²²⁷ *Supra* m. 33.

²²⁸ België: RvS, Advies over een wetsvoorstel 'tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake', 20 april 2017, nr. 30.998/2, 54, <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>.

²²⁹ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 97; TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (213) 268, nr. 99; VAN GYSEL A.-C., LALIÈRE F. en WYART V., *Les successions*, Anthemis, 2023, 236.

het kind kan ervoor kiezen zich daarbij neer te leggen en geen aanspraak te maken op zijn voorbehouden erfdeel. Op die wijze wordt de beschikkingsvrijheid van de erflater volledig gerespecteerd. Als het onterfde kind zijn onterving niet wil ondergaan, dan kan hij zich beroepen op zijn voorbehouden erfdeel.

Ter afsluiting van deze uiteenzetting hebben de hervormingen in de drie rechtsstelsels eveneens geleid tot een uitbreiding van de uitsluitingsgronden.²³⁰ Dit vergroot de mogelijkheid tot ontneming van het voorbehouden erfdeel van het kind, wat ten voordele komt van de beschikkingsvrijheid van de erflater. Niettemin blijft de toepassing van deze uitsluitingsgronden beperkt in de praktijk.²³¹

Uit bovenstaande uiteenzetting volgt dat de hervormingen doorgevoerd in de rechtsstelsels het voorbehouden erfdeel verder begrenzen, wat bijdraagt tot een beter evenwicht met de beschikkingsvrijheid van de erflater. Hierbij wordt het evenwicht het best gewaarborgd in Nederland. Dit is logisch, gelet op het feit dat dit erfrecht de beschikkingsvrijheid van de erflater het ruimst beschermt, zonder evenwel afbreuk te doen aan de bescherming van het onterfde kind.²³² Met betrekking tot het Belgische en Franse erfrecht verloopt het evenwicht, naar mijn oordeel, grotendeels gelijkaardig.²³³ Volgens mij neigen deze twee rechtsstelsels nog iets te

²³⁰ België: Art. 8 Wet 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, *BS* 11 januari 2013; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, (1162) 1163; DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr. ULg* 2014/1, (7) 21; VERBEKE A.-L., 'Topic 4: Reserve' in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, (23) 29, nr. 73.

Nederland: VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Invoeringswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1168.

Frankrijk: Art. 19 Loi n° 2001-1135 du 3 décembre 2001 relative aux droits du conjoint survivant et des enfants adultérins et modernisant diverses dispositions de droit successoral, *JO* 4 december 2001 (ed. 0281); Art. 8 Loi n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales, *JO* 31 juillet 2020 (ed. 0187); LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 30, nr. 29.

²³¹ België: DEKKERS R. en CASMAN H., *Handboek burgerlijk recht: Deel IV: huwelijksstelsels, Erfrecht, Giften*, Intersentia, 2010, 271, nr. 391; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 15, nr. 16; DILLEMANS R., *Erfrecht 1 : Toewijzing van de nalatenschap*, Story-Scientia, 1984, 17-18, nr. 17; VANWINCKELEN K., 'Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de Wet van 23 januari 2003', *Not.Fisc.M.* 2003/8, (218) 218.

Nederland: DE VRIES M. en LEIRE D., 'Onwaardigheid in België en Nederland na 'De Roemeense erflater'', *TE* 2022/3, (64) 65; DE VRIES M., 'Dissertatie 'Onwaardigheid': enkele belangrijke bevindingen voor de erfpraktijk', *TE* 2024/3, (52) 53; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 9, nr. 10; VAN ACHT A.J.C.M., PSELSE G. en BARNEVELD D.J.P., 'Onwaardig te erven door strafrechtelijke veroordeling', *TE* 2025/1, (2) 2.

Frankrijk: BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, (433) 442, nr. 222.90; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 84, nr. 108.

²³² *Supra* rn. 41.

²³³ Dit volgt logisch uit de randnummers 36 en 41.

sterk in het voordeel van het onterfde kind, ten nadele van de beschikkingsvrijheid van de erflater. Deze vinding volgt overwegend uit het feit dat de wedersamenstelling van het historische vermogen niet beperkt wordt, zoals wel het geval is in Nederland. Daarnaast blijkt voor de drie rechtsstelsels dat de mogelijkheden tot volledige onterving zeer beperkt zijn, wat zorgt voor een substantiële beperking van de beschikkingsvrijheid van de erflater. Bijgevolg blijkt dat de huidige stand van zaken in de drie rechtsstelsels nog steeds een te beschermend karakter vertoont ten aanzien van het kind, waardoor geen volledig evenwicht wordt bereikt tussen de belangen van beide partijen. De doorgevoerde hervormingen leiden aldus tot een beter evenwicht, maar nog geen volledig.

44. ACHTERGROND OVER DE HERVORMINGEN – In elk van de drie rechtsstelsels vonden deze hervormingen plaats binnen een bredere beweging die tot doel had het gehele erfrecht aan te passen. Het gaat hier namelijk om de Belgische Erfwet 2017, de Nederlandse Invoeringswet en de Franse Loi du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités.²³⁴ Deze hervormingen waren in de drie rechtsstelsels noodzakelijk, gezien het erfrecht hiervoor nog grotendeels gestoeld was op de Napoleontische Code civil van 1804 en sloot daardoor niet langer aan bij de maatschappelijke en familiale evoluties die zich doorheen de tijd hadden voorgedaan.²³⁵ De hervormingen met betrekking tot het voorbehouden erfdeel kwamen tot stand naar aanleiding van een duidelijke vraag naar een grotere beschikkingsvrijheid in de drie

²³⁴ België: Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017.

Nederland: Wet van 18 april 2002 tot vaststelling van de Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), *Stb.* 23 mei 2002; Wet van 18 april 2002 tot vaststelling van de Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, derde gedeelte (Overgangsrecht), *Stb.* 23 mei 2002; Wet van 18 april 2002, houdende vaststelling van de Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, vierde gedeelte (aanpassing van de wetgeving aan het nieuwe erfrecht en schenkingsrecht), *Stb.* 23 mei 2002.

Frankrijk: Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités, *JO* 24 juin 2006 (ed. 0145).

²³⁵ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het burgerlijk wetboek met betrekking tot het erfrecht, SENAAT, 2012-2013, 5 augustus 2013, nr. 5-2207/1, 2; Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, KAMER, 2014-2015, 3 december 2014, nr. 0681/001, 4; Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 5; Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de globale erfovereenkomst over een niet-opengevallen nalatenschap betreft: Verslag namens de commissie voor justitie, KAMER, 2016-2017, 23 juni 2017, nr. 2282/006, 4; BAELE J., 'Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen' in in CLEAYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2021, (259) 261, nr. 2; BARBAIX R. en LEIRE D., 'Belgium's inheritance law reform of 2017 and 2018', *TSAR* 2022/3, (421) 421; LABEEUW N. en ELSERMANS R., '[Burgerlijk Wetboek] De hervorming van het erfrecht', *Notariaat* 2017/9, (1) 1, nr. 1.

Frankrijk: Réforme des successions et des libéralités: discussion d'un projet de loi, SÉNAT, 2005-2006, 16 mai 2006, nr. 48, 3895, <https://www.senat.fr/seances/s200605/s20060516/s20060516.pdf>; LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: transmission' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. (1) 2 en 29.

rechtsstelsels.²³⁶ Uit de huidige stand van zaken volgt dat deze hervormingen de beschikkingsvrijheid van de erflater wilswaar vergroten, maar deze geenszins absoluut maken.²³⁷ Dit heeft ertoe geleid dat zowel het Belgische, Nederlandse als Franse erfrecht geen deel uit meer maken van de Romaanse rechtstraditie die het voorbehouden erfdeel sterk beschermen.

45. RECHTSZEKERHEID – Het rechtszekerheidscriterium vereist dat de voorgestelde regeling voldoende duidelijk, voorzienbaar en toegankelijk is voor de betrokken partijen. De drie onderzochte rechtsstelsels voldoen aan deze vereiste. De regeling inzake het voorbehouden erfdeel is immers opgenomen in het Burgerlijk Wetboek van de drie rechtsstelsels, zodat zij voldoende toegankelijk is. Daarnaast is de regeling ook voldoende duidelijk en voorzienbaar. Uit de wet volgt namelijk duidelijk dat een kind altijd aanspraak heeft op een deel van de nalatenschap van zijn of haar ouders en dat de omvang van deze aanspraak op voorhand vaststaat. Hoewel het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater pas na diens

²³⁶ België: RvS, Advies over een wetsvoorstel ‘tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake’, 20 april 2017, nr. 30.998/2, 34, nr. 3.1.2., <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; BAEL J., ‘Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen’ in in CLEAYS I. (ed.), *Recente wetgevendende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2021, (259) 303, nr. 103; BARBAIX R. en LEIRE D., ‘Belgium’s inheritance law reform of 2017 and 2018’, *TSAR* 2022/3, (421) 422.

Nederland: KONING A.E., ‘De legitieme portie: do as the Romans did!’, *TE* 2002/02, (15) 15; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., ‘Invoeringswet’ in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1805; VAN DER PLOEG P.W., ‘De legitieme portie’, *WPNR* 1954/4351, (277) 277; VAN MOURIK, M.J.A., ‘De legitieme portie: weg ermee!’, *WPNR* 1991/6018, (621) 625, nr. 7.

Frankrijk: SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d’administration générale sur le projet de loi adopté par l’assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 19-23 en 213, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; LE GUIDEC R. en LESBATS C., ‘Succession: dévolution’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. (1) 29.

²³⁷ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 106; RvS, Advies over een wetsvoorstel ‘tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake’, 20 april 2017, nr. 30.998/2, 39, nr. 4.3, <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; BEVERNAEGIE S., *La loi du 31 juillet 2017 réformant le droit des successions et des libéralités*, Kluwer, 2017, 3; MAES C., ‘De deontologische verantwoordelijkheid van de notaris in het kader van de feitelijke omzeiling van de reservebescherming: quo vadis?’, *Not.Fisc.M.* 2022/1, (2) 4; VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., ‘Topic 208. De reserve/ Principe’ in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1109-1110, nr. 2040.

Nederland: EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL, Memorie van antwoord: invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging boek 4), 1 april 1999, nr. 17.141/120a, 18, <https://zoek.officiëlebeelden.nl/kst-19981999-17141-120a.pdf>; BAUDUIN N.V.C.E., *Wilsdelegatie in het erfrecht*, Kluwer, 2014, 7; BEUKER M.R., *Grenzen aan testeevrijheid*, Kluwer, 2023, 4; TER HAAR J.H.M., ‘10 jaar nieuw erfrecht en de positie van het kind’, *TE* 2013/6, (89) 89; VAN MOURIK M.J.A., *Monografieën Privaatrecht. Nieuw erfrecht*, Kluwer, 2004, 103, nr. 53.

Frankrijk: DEVILLE S. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Réduction des libéralités’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. (1) 175; DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008, 258; FONGARO É. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Quotité disponible’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 19; GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020, 289, nr. 369.

overlijden definitief kan worden vastgesteld, volgt helder uit de wet waar het onderfde kind recht op heeft en waarover de erflater vrij kan beschikken.

De hervorming van het voorbehouden erfdeel in waarde versterkt bovendien de rechtszekerheid van de begiftigde van een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie. Deze begiftigde hoeft het verkregen goed immers niet langer in natura terug te geven, aangezien een financiële vergoeding aan het onderfde kind volstaat. In het Nederlandse erfrecht komt het belang van de rechtszekerheid nog sterker tot uiting ten aanzien van een begiftigde die een derde is. Na het verstrijken van de vijfjaarstermijn verkrijgt deze begiftigde immers de zekerheid dat hij het onderfde kind geen financiële vergoeding meer verschuldigd is, behoudens toepassing van de wettelijke uitzonderingsgronden.

46. FAMILIALE RECHTVAARDIGHEID - Het laatste criterium waaraan het huidige systeem wordt getoetst, is de familiale rechtvaardigheid. Dit criterium verwijst naar een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding. Aangezien het voorbehouden erfdeel slechts bij ernstige omstandigheden kan worden ontnomen, voldoet het erfdeel naar mijn oordeel niet aan deze toets. Het voorbehouden erfdeel berust vandaag op familiale solidariteit. Hieronder wordt verstaan: de sociale band tussen verwanten die zich uit op het vlak van wederzijdse emotionele, economische en psychologische steun.²³⁸ De grondslag voor het bestaan van het voorbehouden erfdeel is sinds de Romeinse tijd op dit beginsel gestoeld.²³⁹ De familiale solidariteit werd toen geuit als de morele plicht van de erflater om zijn naaste familieleden niet te onterven. Hoewel het onderscheid tussen beide begrippen subtiel is, is het niettemin van wezenlijk belang. Familiale rechtvaardigheid vereist een *billijke verdeling* van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding. Familiale solidariteit daarentegen steunt louter op *wederzijdse steun* tussen verwanten, zonder te toetsen of deze steun gerechtvaardigd is in het licht van een evenwichtige verdeling van wederzijdse rechten en plichten tussen de generaties.

²³⁸ BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 197-198; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., 'De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 42.

²³⁹ PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht 1: Openvallen en toewijzing van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng*, Kluwer, 2011, 481, nr. 468; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., 'De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 41.

Dit onderscheid kan worden verduidelijkt aan de hand van een voorbeeld. Een kind dat nooit naar zijn ouders heeft omgekeken en hen niet heeft ondersteund wanneer zij op oudere leeftijd hulpbehoevend werden, behoudt in het huidige recht aanspraak op een voorbehouden erfdeel. Dergelijk gedrag vormt immers geen uitsluitingsgrond, zodat het kind dit recht niet kan verliezen. Het voorbehouden erfdeel wordt in dat geval dus toegekend louter op basis van het onderliggende idee van solidariteit tussen generaties, zonder na te gaan of het kind zelf voldaan heeft aan zijn rechten en plichten binnen de familieverhouding. Indien daarentegen rekening zou worden gehouden met familiale rechtvaardigheid, zou vooraf moeten worden onderzocht of het kind heeft bijgedragen aan een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding. Het toekennen van een voorbehouden erfdeel zou dan niet uitsluitend afhangen van de morele solidariteit tussen ouder en kind, maar ook van de vraag of deze aanspraak *in casu* gerechtvaardigd is. Naar mijn mening heeft een kind dat zijn ouders stelselmatig heeft verwaarloosd, niet voldaan aan een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten en zou een onterfd kind bijgevolg geen aanspraak mogen maken op een voorbehouden erfdeel.

Aan de hand van dit voorbeeld blijkt duidelijk dat de huidige regeling niet voldoet aan het criterium van familiale rechtvaardigheid. Er wordt immers niet onderzocht of het gerechtvaardigd is dat een onterfd kind bescherming geniet, rekening houdend met de mate waarin hij of zij zelf een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding heeft nageleefd.

AFDELING III. HEDENDAAGSE VISIE OP HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL

47. INLEIDING – Deze afdeling behandelt ten eerste de bestaande kritiek op het voorbehouden erfdeel. Aangezien deze kritiek reeds vóór de doorgevoerde hervormingen aanwezig was, wordt tevens onderzocht welke grondslagen het behoud van dit erfdeel verantwoorden. Tot slot wordt nagegaan welke gevolgen voortvloeien uit het behoud van dit bekritiseerde voorbehouden erfdeel.

§1. Bestaande kritiek

48. KRITIEK OP HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL – Nu de hervormingen al enige tijd hebben plaatsgevonden, is het relevant om te onderzoeken hoe de hedendaagse opinie met betrekking tot het bestaan van het voorbehouden erfdeel in de drie rechtsstelsels eruitziet. Wat duidelijk is, is dat er kritiek bestaat op het voorbehouden erfdeel.²⁴⁰ Het is belangrijk om deze kritiek van dichtbij te bekijken en om hierover eveneens een mening te vormen.

49. SCHENDING EIGENDOMSRECHT - Het eigendomsrecht is een grondrecht opgenomen in het eerste artikel van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.²⁴¹ De beschikkingsvrijheid van de erflater valt onder dit eigendomsrecht.²⁴² Volgens bepaalde auteurs vormt het voorbehouden erfdeel een aantasting van het eigendomsrecht van de erflater, aangezien zijn vrijheid om over zijn vermogen te beschikken wordt ingeperkt: een deel van zijn nalatenschap zal immers steeds aan zijn kinderen toekomen.²⁴³

²⁴⁰ België: NIJS D., *Het voorbehouden erfdeel: een ouderwetse figuur in een moderne maatschappij?*, masterproef KU Leuven, 2016, 3 en 23, nr. 1 en 22, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE6644910; VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., 'Topic 208. De reserve/ Principe' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, (1109) 1110, nr. 2042.

Nederland: NUYTINCK A.J.M., *Personen- en familierecht, relatievermogensrecht en erfrecht*, Kluwer, 2024, 459, nr. 312; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 328, nr. 299; SCHUT G.H.A., 'Legitieme portie: zinvolle bescherming of ouderwetse bevoogding?', *RMThemis*, 1988/3, (103) 105; VAN MOURIK M.J.A., 'De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst', *NJB* 1994/33, (1132) 1134; VAN DER GELD L.A.G.M. en SCHOLS F.W.J.M., 'Rapport Legitieme: de professional en de crux van het erfrecht', *Estate tip* 2021/7, 1.

Frankrijk: FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 3; PÉRÈS C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 297-298, nrs. 5-6; SBAIHI M. en MOREL B., *Rapport: Supprimer la réserve héréditaire : pour la liberté, le mérite et la philanthropie*, GenerationLibre, 2019, https://www.generationlibre.eu/wp-content/uploads/2019/03/2019_02_reserve_hereditaire_generationlibre.pdf (geraadpleegd op 16 april 2026).

²⁴¹ Artikel 1 Eerste protocol van 20 maart 1952 bij het verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, BS 19 augustus 1955.

²⁴² EHRM 13 juni 1979, 6833/74, 'Marckx'.

België: APPERMONT N. en THEUNIS J., 'Beperkingen aan het recht op bescherming van eigendom' in SOTTIAUX S. (ed.), *Publiekrecht*, die Keure, 2018, (167) 169 en 176, nr. 2 en 9; DE GEELHAND N., 'Overzicht van de wettelijke regels in verband met de reserve in enkele landen die het E.V.R.M. hebben geratificeerd' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (127) 131-132, nr. 2; DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions*, Larcier, 2018, 144-145, nr. 73; SMET S., THEUNIS J., VLEUGELS E. en VRANCKEN M., 'De toetsing aan de grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2021', *TBP* 2023/2, (87) 104, nr. 43; SOMERS T., 'Is de reservebescherming van afstammelingen nog verantwoord? een rechtsvergelijkende analyse met een toetsing aan artikel 1 EAP', *TEP* 2024/1, (12) 17 en 18, nrs. 11 en 13. Nederland: BEUKER M.R., *Grenzen aan testeervrijheid*, Kluwer, 2023, 25; GEERLOF A.M.A., 'De voordelen en nadelen klevend aan de afschaffing van de legitieme portie', *CJB* 2016/2, (105) 106-107; VAN DE KWANTES J.N.A., 'De legitieme portie moet verdwijnen', *WPNR* 2021/7329, (465) 465-466.

Frankrijk: PÉRÈS C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 297, nr. 5; SBAIHI M. en MOREL B., *Rapport: Supprimer la réserve héréditaire : pour la liberté, le mérite et la philanthropie*, GenerationLibre, 2019, 10, https://www.generationlibre.eu/wp-content/uploads/2019/03/2019_02_reserve_hereditaire_generationlibre.pdf (geraadpleegd op 16 april 2026).

²⁴³ België: LOGGHE A., *Vrijheid voor de erflater en subjectieve gelijkheid tussen de kinderen: een onmogelijke combinatie?*, masterproef KU Leuven, 2019, 37-38, nr. 60, <https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e->

Om dit eigendomsrecht op een rechtmatige manier te kunnen inperken, moet er voldaan worden aan drie voorwaarden. Ten eerste moet er een juridische grondslag zijn voor de beperking die nauwkeurig, toegankelijk en voorzienbaar is.²⁴⁴ Het voorbehouden erfdeel heeft zowel in het Belgische, Nederlandse als Franse erfrecht een duidelijke wettelijke grondslag, zodat er geen twijfel bestaat over de vervulling van deze voorwaarde.²⁴⁵ Ten tweede moet de beperking steunen op een legitiem doel.²⁴⁶ Hierbij zijn niet alle auteurs ervan overtuigd dat het voorbehouden erfdeel hierop steunt.²⁴⁷ Mijns inziens lijkt het logisch dat de toekenning van het voorbehouden erfdeel de bescherming van het kind beoogt en dus wel steunt op een legitiem doel. Het bestaan van dit legitiem doel wordt bovendien op verschillende niveaus erkend.²⁴⁸

bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE13192341; SOMERS T., 'Is de reservebescherming van afstammelingen nog verantwoord? een rechtsvergelijkende analyse met een toetsing aan artikel 1 EAP', *TEP* 2024/1, (12) 18-28, nrs. 35; VERBEKE A.-L., 'Nieuw Belgisch erfrecht', *RW* 2017-2018, (1082) 1086.

Nederland: GEERLOF A.M.A., 'De voordelen en nadelen klevend aan de afschaffing van de legitieme portie', *CJB* 2016/2, (105) 106-107; VAN DE KWANTES J.N.A., 'De legitieme portie moet verdwijnen', *WPNR* 2021/7329, (465) 465-466; VAN MOURIK M.J.A., 'De legitieme portie: weg ermee!', *WPNR* 1991/6018, (621) 625.

Frankrijk: FONGARO E. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 3; PÈRES C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 297, nr. 5; SBAIHI M. en MOREL B., *Rapport: Supprimer la réserve héréditaire : pour la liberté, le mérite et la philanthropie*, GenerationLibre, 2019, 6, https://www.generationlibre.eu/wp-content/uploads/2019/03/2019_02_reserve_hereditaire_generationlibre.pdf (geraadpleegd op 16 april 2026).

²⁴⁴ België: APPERMONT N. en THEUNIS J., 'Beperkingen aan het recht op bescherming van eigendom' in SOTTIAUX S. (ed.), *Publiekrecht*, die Keure, 2018, (167) 176, nr. 9; SMET S., THEUNIS J., VLEUGELS E. en VRANCKEN M., 'De toetsing aan de grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2021', *TBP* 2023/2, (87) 104, nr. 44. Nederland: BARKHUYSEN T. en VAN EMMERIK M.L., 'De eigendomsbescherming van artikel 1 van Eerste Protocol bij het EVRM en het Nederlandse bestuursrecht', *JBplus* 2003, (2) 7.

Frankrijk: KOVAR R., 'Droit de propriété' in X, *Rép. du droit européen*, Dalloz, 2019, nr. 9.

²⁴⁵ België: Art. 4.145 BW; SOMERS T., 'Is de reservebescherming van afstammelingen nog verantwoord? een rechtsvergelijkende analyse met een toetsing aan artikel 1 EAP', *TEP* 2024/1, (12) 18, nr. 13.

Nederland: Afdeling 3, Titel 4, Boek 4 NBW.

Frankrijk: Chapitre III, Titre II, Livre III C.C.

²⁴⁶ Art. 1, tweede lid van het Eerste Protocol EVRM.

België: APPERMONT N. en THEUNIS J., 'Beperkingen aan het recht op bescherming van eigendom' in SOTTIAUX S. (ed.), *Publiekrecht*, die Keure, 2018, (167) 177-178, nr. 10; SMET S., THEUNIS J., VLEUGELS E. en VRANCKEN M., 'De toetsing aan de grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2021', *TBP* 2023/2, (87) 104, nr. 45; VAN DROOGHENBROECK S., 'L'abus de droit de propriété' in WEITZEL L. en PICOD F. (eds.), *Les abus de droits fondamentaux européens*, Larcier, 2025, (137) 143.

Nederland: BARKHUYSEN T. en VAN EMMERIK M.L., 'De eigendomsbescherming van artikel 1 van Eerste Protocol bij het EVRM en het Nederlandse bestuursrecht', *JBplus* 2003, (2) 7.

Frankrijk: KOVAR R., 'Droit de propriété' in X, *Rép. du droit européen*, Dalloz, 2019, nr. 115.

²⁴⁷ België: DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften: de nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Intersentia, 2018, 304, nr. 304; VERBEKE A.-L., 'Waardig familiaal vermogensrecht', *TEP* 2013/3, (3) 9; VERDICKT B. en VERBEKE A.-L., 'Reasonable financial provision', criterium voor internationale openbare orde in het erfrecht', *TEP* 2018, (15) 24, nr. 18.

Nederland: HOOGERLAND N., *De wenselijkheid van de legitieme portie*, masterproef Tilburg University, 2011, 10, <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122161>; VAN DE KWANTES J.N.A., 'De legitieme portie moet verdwijnen', *WPNR* 2021/7329, (465) 465-466; VAN MOURIK M.J.A., 'Comparative law: The Netherlands' in CASTELEIN C., FOQUÉ R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Imperative Inheritance Law in a Late-Modern Society*, Intersentia, 2009, (107) 114.

²⁴⁸ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 73; DEGEEST G., *Het dwingendrecht- of openbareordekarakter van de erfrechtelijke reserve*, masterproef KU Leuven, 2014, 84, nr. 155, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE2894720; SOMERS T., 'Is de reservebescherming van afstammelingen nog verantwoord? een rechtsvergelijkende analyse met een toetsing aan artikel 1 EAP', *TEP* 2024/1, (12) 18-19 en 24, nrs. 15 en 26.

Als laatste voorwaarde wordt vereist dat er een evenwicht bestaat tussen de beperking en het nagestreefde legitiem doel.²⁴⁹ Deze voorwaarde impliceert dat er een afweging moet worden gemaakt tussen enerzijds de rechten van het kind en anderzijds de beperking die wordt opgelegd aan de beschikkingsvrijheid van de erflater. Naar mijn mening wordt dit evenwicht gewaarborgd aan de hand van twee elementen. Ten eerste moet worden benadrukt dat het voorbehouden erfdeel pas een rol speelt na het overlijden van de ouder. Tijdens zijn leven behoudt de ouder immers de vrijheid om zijn vermogen naar eigen inzicht te beheren en te besteden.²⁵⁰ Ten tweede moet worden vastgesteld dat het voorbehouden erfdeel slechts een gedeeltelijke beperking vormt op de beschikkingsvrijheid van de erflater. De drie rechtsstelsels kennen namelijk, zelfs na het overlijden, nog steeds beschikkingsvrijheid toe aan de erflater. In België en Nederland strekt deze vrijheid zich zelf uit tot op de helft van het historische vermogen. Hieruit kan naar mijn mening worden afgeleid dat de beperking die het voorbehouden erfdeel met zich meebrengt proportioneel is. Dit wordt ook op andere plaatsen erkend.²⁵¹ Volgens andere auteurs is het voorbehouden erfdeel juist niet proportioneel. Als reden hiervoor wordt aangegeven dat het voorbehouden erfdeel wordt toegekend zonder rekening te houden met de behoefte van het kind.²⁵² Hierdoor kan het ertoe leiden dat een kind zonder behoefte teveel krijgt, terwijl een kind met behoefte te weinig krijgt.²⁵³

Nederland: Gerechtshof Amsterdam 31 juli 2018, nr. 200.174.752/01, ECLI:NL:GHAMS:2018:2246; VAN MEER M., ‘De legitieme portie: Toekomstbestendig? Een onderzoek naar de wenselijkheid van de legitieme portie in combinatie met een rechtsvergelijkend onderzoek met het Engelse erfrecht’, masterproef Tilburg University, 2019, 19, <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=149239>.

Frankrijk: MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 98, nr. 206, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf.

²⁴⁹ België: APPERMONT N. en THEUNIS J., ‘Beperkingen aan het recht op bescherming van eigendom’ in SOTTIAUX S. (ed.), *Publiekrecht*, die Keure, 2018, (167) 179, nr. 12; DEGEEST G., *Het dwingendrecht- of openbareordekarakter van de erfrechtelijke reserve*, masterproef KU Leuven, 2014, 83-84, nr. 154, https://repository-teno-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE2894720; SMET S., THEUNIS J., VLEUGELS E. en VRANCKEN M., ‘De toetsing aan de grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2021’, *TBP* 2023/2, (87) 104, nr. 45.

Nederland: BARKHUYSEN T. en VAN EMMERIK M.L., ‘De eigendomsbescherming van artikel 1 van Eerste Protocol bij het EVRM en het Nederlandse bestuursrecht’, *JBplus* 2003, (2) 7.

Frankrijk: ZATTARA-GROS A.-F., ‘Conv. EDH, protocole 1, art. 1: droit de propriété’ in X, *Rép. du droit européen*, Dalloz, 2020, nr. 81.

²⁵⁰ België: M ADRIAENS M., ‘Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften’ in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 186, nr. 12.

²⁵¹ Nederland: Gerechtshof Amsterdam 31 juli 2018, nr. 200.174.752/01, ECLI:NL:GHAMS:2018:2246; TER HAAR J.H.M., ‘Is de legitieme portie nog legitiem?’, *TE* 2021/2, (23) 26; VAN DER BURGH G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., ‘Invoeringswet’ in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, (1101) 1808.

²⁵² België: VERBEKE A.-L., ‘Recht is balans is een werkwoord’, *RW* 2001, (969) 974, nr. 40.

²⁵³ België: CASTELEIN C., ‘Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie’ in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 109, nr. 14; VERBEKE A.-L., ‘Recht is balans is een werkwoord’, *RW* 2001, (969) 974, nr. 40; VERBEKE A.-L., ‘Belgisch reservataire erfrecht’, *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25;

De beperking die het voorbehouden vormt op de beschikkingsvrijheid van de erflater voldoet naar mijn mening wel aan de drie voorwaarden, waardoor zij als toelaatbaar kan worden beschouwd. De kritiek op het voorbehouden erfdeel, die vertrekt vanuit de stelling dat het een ontoelaatbare schending van het eigendomsrecht vormt, is naar mijn mening ongegrond.

50. BEHOEFTIG – Zoals hierboven aangehaald, wordt de schending van het eigendomsrecht door het voorbehouden erfdeel onder meer gemotiveerd door het gebrek aan proportionaliteit, aangezien geen rekening wordt gehouden met de concrete behoefte van het kind. Dit vormt een bijkomende bron van kritiek. Zo stelt Professor VERBEKE dat het voorbehouden erfdeel functioneert als een “blind kanon”.²⁵⁴ Het erfdeel wordt immers toegekend louter op grond van het bestaan van een afstammingsband tussen ouder en kind. Het kind zijn van de erflater vormt bijgevolg zowel een noodzakelijk als een voldoende voorwaarde voor het verkrijgen van een voorbehouden erfdeel, ongeacht of het kind daadwerkelijk nood heeft aan deze bescherming.²⁵⁵ Om die reden pleiten bepaalde auteurs voor een hervorming waarbij het voorbehouden erfdeel wordt omgevormd tot een uitkering op basis van behoefte, naar analogie met het systeem dat reeds bestaat in de Anglo-Amerikaanse rechtsorde.²⁵⁶ Met betrekking tot de hier voorgestelde hervorming zal later nog een duidelijke mening worden geformuleerd.²⁵⁷

VERBEKE A.-L., ‘Waardig familiaal vermogensrecht’, *TEP* 2013/3, (3) 9-10; VERBEKE A.-L., ‘A New Deal for Belgian Family Property Law’ in ALOFS M., BYTTEBIER K., MICHELSENS A. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Liber amicorum Hélène Casman*, Intersentia, 2013, (461) 474; VERBEKE A.-L., ‘Nieuw Belgisch erfrecht’, *RW* 2017-2018, (1082) 1086.

²⁵⁴ **België:** BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Interstentia, 2013, 77, nr. 195; BARBAIX R., *Handboek familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2018, 664, nr. 1155; VERBEKE A.-L., ‘Belgisch reservataire erfrecht’, *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25; VERBEKE A.-L., ‘Waardig familiaal vermogensrecht’, *TEP* 2013/3, (3) 9; VERBEKE A.-L., ‘Topic 4: Reserve’ in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, (23) 23-24, nrs. 54-57; VERBEKE A.-L., ‘Nieuw Belgisch erfrecht’, *RW* 2017-2018, (1082) 1086.

²⁵⁵ **België:** COENE M., ‘Syntheserapport’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, (399) 424, nr. 36; VERBEKE A.-L., ‘Belgisch reservataire erfrecht’, *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25.

Nederland: VAN MOURIK M.J.A., ‘De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst’, *NJB* 1994/33, (1132) 1134.

²⁵⁶ **België:** ADRIAENS M., ‘Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften’ in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 206-207, nr. 57; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Interstentia, 2013, 77, nr. 195; CASTELEIN C., ‘Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie’ in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 112, nr. 16; VERBEKE A.-L., ‘Belgisch reservataire erfrecht’, *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25.

Nederland: KOLKMAN W.D., ‘De legitieme portie’, *WPNR* 2019/7260, (803) 805; VAN DER PLOEG P.W., ‘De legitieme portie’, *WPNR* 1954/4351, (277) 277; VAN ES P.C., ‘Het bestaansrecht van de legitieme’, *WPNR* 2021/7334, (570) 576; VAN MOURIK M.J.A., ‘De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst’, *NJB* 1994/33, (1132) 1134-1135.

Frankrijk: PÉRÈS C., ‘Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République’, *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 298, nr. 7.

²⁵⁷ *Infra* afdeling II, Hoofdstuk III.

51. GEEN FAMILIALE SOLIDARITEIT – Uit de uiteenzetting over de oorsprong van het voorbehouden erfdeel, volgt dat het bestaan van het erfdeel bij de Romeinen steunde op het principe van familiale solidariteit. De *legitima* steunde namelijk op de morele verplichting van de erflater om zijn naaste familieleden niet volledig te onterven. Napoleon baseerde het door hem ingevoerde voorbehouden erfdeel deels op de Romeinse *legitima*, waardoor ook dit erfdeel steunde op het beginsel van familiale solidariteit.

In de hedendaagse rechtsleer stellen sommige auteurs dat deze familiale solidariteit in onze samenleving grotendeels verdwenen is.²⁵⁸ Hierdoor menen zij dat de rechtvaardiging voor het voortbestaan van dit erfdeel is weggefallen. Zij baseren het verdwijnen van deze familiale solidariteit voornamelijk op de vaststelling dat de hedendaagse samenleving in toenemende mate is geïndividualiseerd.²⁵⁹ Hoewel moeilijk kan worden betwist dat de samenleving sinds de vorige eeuw individualistischer is geworden,²⁶⁰ betekent dit niet noodzakelijk dat de familiale solidariteit verdwenen is. Individualisering en familiale solidariteit sluiten elkaar niet per definitie uit.²⁶¹ Daarnaast blijkt duidelijk uit onderzoek dat familiale solidariteit vandaag

²⁵⁸ België: CASTELEIN C., ‘Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie’ in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 97, nr. 4; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., ‘De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 42.

Nederland: KOLKMAN W.D., ‘De legitieme portie’, *WPNR* 2019/7260, (803) 804.

²⁵⁹ België: DE VOGELAERE T., *Testamenten anno 2013 – Balanceren op de grenzen van de wilsautonomie*, Intersentia, 2013, 17-18; DEGEEST G., *Het dwingendrecht- of openbareordekarakter van de erfrechtelijke reserve*, masterproef KU Leuven, 2014, 87, nr. 161, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven-e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE2894720; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., ‘De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 43.

Nederland: SCHUT G.H.A., ‘Legitieme portie: zinvolle bescherming of ouderwetse bevoogding?’, *RMThemis* 1988/3, (103) 106; VAN MOURIK M.J.A., ‘De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst’, *NJB* 1994/33, (1132) 1134.

Frankrijk: PÉRÈS C., ‘Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République’, *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 297, nr. 6.

²⁶⁰ België: CASTELEIN C., ‘Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie’ in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 95-96, nr. 2; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., ‘De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 43; KONING BOUDEWIJSTICHTING, *Perceptie en verwachtingen over erven en nalaten in België*, Brussel 2016, 3, https://media.kbs-frb.be/nl/media/7422/2016_MG_PUB_16022016.pdf (geraadpleegd op 9 maart 2026).

Nederland: BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 198.

Frankrijk: BRÉCHON P., ‘Individualisation et individualisme dans les sociétés européennes’ in BRÉCHON P. en GONTHIER F. (eds.), *Les valeurs des Européens*, Armand Colin, 2014, 221.

²⁶¹ België: CASTELEIN C., ‘Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie’ in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 106, nr. 11; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., ‘De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 44.

nog steeds bestaat en nog steeds een belangrijke rol vervult.²⁶² Dit wordt eveneens bevestigd door de reeds geanalyseerde hervormingen binnen de drie rechtsstelsels. Daaruit blijkt immers dat deze hervormingen enerzijds rekening houden met de toenemende individualisering van de samenleving door de beschikkingsvrijheid van de erflater te versterken. Anderzijds wordt tevens aandacht behouden aan de blijvende familiale solidariteit, nu niet wordt overgegaan tot de afschaffing van dit voorbehouden erfdeel. Het behoud van dit erfdeel wordt daarbij gerechtvaardigd op basis van een nog steeds bestaande familiale solidariteit.²⁶³ Deze argumenten tonen aan dat de auteurs ten onrechte aannemen dat familiale solidariteit verdwenen is binnen de drie rechtsstelsels.

Anderen verklaren het afnemen van familiale solidariteit vanuit het gegeven dat kinderen pas op latere leeftijd erven, waardoor zij op dat moment doorgaans geen nood meer hebben aan financiële ondersteuning.²⁶⁴ De grondslag ter rechtvaardiging van het voorbehouden erfdeel berust op familiale solidariteit, die zich vroeger uitte in een onderhoudsfunctie ten aanzien van de kinderen.²⁶⁵ Door de stijgende levensverwachting overlijden mensen hedendaags op latere

²⁶² België: VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., ‘De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 45-49; KONING BOUDEWIJSTICHTING, *Perceptie en verwachtingen over erven en nalaten in België*, Brussel 2016, 7, https://media.kbs-frb.be/nl/media/7422/2016_MG_PUB_16022016.pdf (geraadpleegd op 9 maart 2026).

Nederland: BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 198; HAAN M., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA E., ‘De legitieme portie in het licht van familiesolidariteit’, *FJR* 2025/1, (17) nr. 6; TER HAAR J.H.M., ‘Is de legitieme portie nog legitiem?’, *TE* 2021/2, (23) 27.

Frankrijk: BOSSE-PLANTIÈRE H., ‘L’esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et de libéralités’, *Information sociales* 2007/3, (78) 85 en 92; DEBORDEAUX D., ‘Les solidarités familiales : vivre sans famille?’, *Revue des politiques sociales et familiales* 1994/34, 73; FULCHIRON H., ‘Ordre public successoral et réserve héréditaire : réflexion sur les notions de précarité économique et de besoin’, *Recueil Dalloz*, 2017/10, (2310) 2311; LAURENT-BONNE N., ‘L’avenir de la réserve héréditaire est-il dans son histoire?’, *RTD Civ.* 2021/1, (55) 62, nr. 14; VILLENEUVE-GOKALP C., ‘PITROU Agnès - Vivre sans famille? Les solidarités familiales dans le monde d’aujourd’hui’, *Population* 1979/34, 1174.

²⁶³ *Infra* rn. 53.

²⁶⁴ België: COENE M., ‘Minimale patrimoniale solidariteitsverplichting’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel III voorstellen*, Bruylant, 2000, (105) 108, nr. 7; PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010, 976-977, nr. 1899; RAES K., ‘Naar een democratisering van het erfrecht. Een egalitaristische kritiek op onbeperkte vermogenstransfers “om niet”’ in WILLEKENS H. (ed.), *Contesatie van ons erfrecht*, Mys & Breesch, 2001, 87.

Nederland: KOLKMAN W.D., ‘De legitieme portie’, *WPNR* 2019/7260, (803) 804.

Frankrijk: BOSSE-PLANTIÈRE H., ‘L’esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et de libéralités’, *Information sociales* 2007/3, (78) 87; FULCHIRON H., ‘La « question » de la réserve héréditaire : retour sur un psychodrame franco-français’, *C. de D.* 2023/1, (137) 146.

²⁶⁵ België: CASTELEIN C., ‘Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie’ in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANS B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 108, nr. 14; COENE M., ‘Minimale patrimoniale solidariteitsverplichting’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel III voorstellen*, Bruylant, 2000, (105) 107-108, nr. 6; DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960, 32-33, nr. 18.

Frankrijk: LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 409-410, nr. 541; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 686, nr. 728.

leeftijd, waardoor kinderen pas later erven. Daardoor wordt verondersteld dat zij tegen die leeftijd reeds een eigen vermogen hebben opgebouwd en financieel niet langer afhankelijk zijn van een erfenis. Mijns inziens gaan deze auteurs eraan voorbij dat familiale solidariteit niet uitsluitend verwijst naar economisch steun, maar eveneens betrekking heeft op emotionele en psychologische steun tussen generaties.²⁶⁶ Bijgevolg kan niet worden gesteld dat familiale solidariteit verdwenen is louter omdat kinderen geen nood meer hebben aan een financiële ondersteuning. Familiale solidariteit bestaat vandaag nog steeds, zij het in een gewijzigde vorm.²⁶⁷ Waar deze solidariteit zich vroeger voornamelijk manifesteerde via financiële ondersteuning, komt zij vandaag eerder tot uiting in emotionele verbondenheid tussen familieleden. Het hedendaagse voorbehouden erfdeel steunt volgens mij dan ook op een vorm van familiale solidariteit die zich uit in de erkenning van de afstammingsband tussen ouder en kind en de familiale identiteit.²⁶⁸

Uit deze argumenten volgt naar mijn oordeel dat familiale solidariteit nog steeds een relevante rechtvaardigingsgrond vormt voor het voortbestaan van het voorbehouden erfdeel, ook al is de concrete invulling van deze solidariteit doorheen de tijd gewijzigd. Daarbij moet evenwel erkend worden dat de familiale solidariteit, die heden vaker steunt op emotionele verbondenheid, niet in elk gezin aanwezig is. Voor dergelijke situaties zal in het verdere verloop van dit onderzoek worden nagegaan welke oplossing er zijn met betrekking tot het ontnemen van het voorbehouden erfdeel.²⁶⁹

²⁶⁶ België: VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., 'De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 42.

Nederland: BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 197-198.

Frankrijk: BOSSE-PLANTIÈRE H., 'L'esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et de libéralités', *Information sociales* 2007/3, (78) 85.

²⁶⁷ Frankrijk: BOSSE-PLANTIÈRE H., 'L'esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et de libéralités', *Information sociales* 2007/3, (78) 92; FULCHIRON H., 'La « question » de la réserve héréditaire : retour sur un psychodrame franco-français', *C. de D.* 2023/1, (137) 144.

²⁶⁸ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 73; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 399, nr. 415.

Nederland: HAAN M., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA E., 'De legitieme portie in het licht van familiesolidariteit', *FJR* 2025/1, (17) nr. 3; TER HAAR J.H.M., 'Is de legitieme portie nog legitiem?', *TE* 2021/2, (23) 27.

²⁶⁹ *Infra* afdeling III, hoofdstuk III.

§2. Motieven voor het behoud van het voorbehouden erfdeel

52. AFSCHAFFING VOORBEHOUDEN ERFDEEL VAN DE OUDERS – Een ingrijpende wijziging binnen de hervorming van het erfrecht in de drie rechtsstelsels is de afschaffing van het voorbehouden erfdeel van de ouders.²⁷⁰ Ter rechtvaardiging van deze afschaffing wordt aangevoerd dat deze regeling niet langer aansloot bij de evoluties van de hedendaagse samenleving.²⁷¹ De vraag rijst waarom deze hervorming niet werd doorgetrokken naar het voorbehouden erfdeel van de kinderen, gelet op de kritiek die reeds bestond ten aanzien van dit voorbehouden erfdeel.²⁷²

53. GRONDSLAGEN ACHTER HET BEHOUD VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL – Bij het bestuderen van de hervormingen doorgevoerd in de rechtsstelsels, werd er geconcludeerd dat de beschikkingsvrijheid van de erflater is vergroot, zonder absoluut te zijn, gezien het behoud van het voorbehouden erfdeel van het kind. Het behoud van dit erfdeel wordt ondersteund verschillende grondslagen. In de eerste plaats leeft in de drie rechtsstelsels de opvatting van familiale solidariteit; ouders hebben een morele verplichting om een deel van hun historisch

²⁷⁰ België: Artt. 2 en 49 Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 26 en 77-79; CASMAN H., 'Inleiding tot de nieuwe Erfwet 2017. Een overzicht van de krachtlijnen van deze wet', wet' in BAEL J., BARBAIX R. en CASMAN H. (eds.), *Rechtskroniek voor het notariaat – Deel 31*, die Keure, 2017, (1) 24, nr. 64; DE WULF C., *De Erfwet van 31 juli 2017- een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, die Keure, 2018, 87, nr. 139; LABEEUW N. en JANSSENS E., 'De hervorming van het erfrecht: wijziging aan de reservebescherming, de inbreng- en de inkortingsregels', *BN* 2018/2, (49) 53; LALIERE F., 'L'autonomie de la volonté individuelle et concertée en droit successoral' in PFEIFF S. (ed.), *L'autonomie de la volonté en droit de la famille*, Larcier, 2023, (139) 143-145, nrs. 5-6. Nederland: Wet van 16 november 1995 tot afschaffing van de legitieme portie van de ascendenten, *Stb.* 28 november 1995, 561; HEUFF W., 'Afschaffing van de legitieme portie van de ascendenten', *WPNR* 1995, 870.

Frankrijk: Art. 12 Projet de loi portant réforme des successions et des libéralités, ASSEMBLÉE NATIONALE, douzième législature, 26 juin 2005, nr. 2427, 4-5, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/projets/pl2427.pdf>; SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi adopté par l'assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 216-217, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; DEVILLE S., 'Volonté individuelle et liberté de disposer par libéralité' in NICOD M. (ed.), *De la volonté individuelle*, Presses de l'Université Toulouse Capitole, 2009, (249) nr. 32.

²⁷¹ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 14; LABEEUW N. en JANSSENS E., 'De hervorming van het erfrecht: wijziging aan de reservebescherming, de inbreng- en de inkortingsregels', *BN* 2018/2, (49) 53.

Nederland: BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 76.

Frankrijk: ASSEMBLÉE NATIONALE, Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi, modifié par le Sénat, portant réforme des successions et des libéralités, 12 juin 2006, nr. 3122, 47, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/rapports/r3122.pdf>; DEVILLE S., 'Volonté individuelle et liberté de disposer par libéralité' in NICOD M. (ed.), *De la volonté individuelle*, Presses de l'Université Toulouse Capitole, 2009, (249) nr. 32.

²⁷² *Supra* §1, afdeling 3, hoofdstuk 1.

vermogen na te laten aan hun kinderen.²⁷³ Deze opvatting vindt haar oorsprong in de Romeinse tijd. Ten tweede geldt het toekennen van een voorbehouden erfdeel aan kinderen als een middel om de gelijkheid tussen hen te waarborgen.²⁷⁴ Ten derde blijkt in elk van deze rechtsstelsels dat een meerderheid van de samenleving geen voorstander is van de afschaffing van het voorbehouden erfdeel.²⁷⁵ Gelet op deze argumenten is het logisch dat de wetgevers in de drie rechtsstelsels niet zijn overgegaan tot de afschaffing van het voorbehouden erfdeel. De

²⁷³ **België:** Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001, 73; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 399, nr. 415.

Nederland: VAN DER BURGH G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, (1) 432; VAN DER BURGH G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 239, nr. 270; VAN ES P.C., 'Het bestaansrecht van de legitieme', *WPNR* 2021/7334, (570) 575.

Frankrijk: Journal officiel de la République Française : Compte rendu intégral troisième séance du mardi 21 février 2006, ASSEMBLÉE NATIONALE, 2005-2006, 22 février 2006, 1057, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/cri/2005-2006/20060146.pdf>; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 20.

²⁷⁴ **België:** BEULENS K., *Zin en onzin van het voorbehouden erfdeel? een rechtsvergelijkende benadering*, masterproef KU Leuven, 2013, 16, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE828460; RENCHON J.-L., 'Regard d'ensemble sur la réforme du droit des successions' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, (5) 19-20, nr. 20 en 21. **Nederland:** Nota naar aanleiding van het eindverslag: Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER, 1996-1997, 14 mei 1997, nr. 17.141/20, 3, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-20.pdf>; BEUKER M.R., 'Rapport Legitieme Portie; wil het publiek aanpassing van de legitieme?' *FJR* 2021/5, (134) nr. 6; KOLKMAN W.D., 'Compulsory Portion and Family Provision in the Netherlands' in REID K.G.C., DE WAAL M.J. en ZIMMERMANN R. (eds.), *Comparative Succession Law: Volume III: Mandatory Family Protection*, Oxford University Press, 2020, (319) 324; KONING A.E., 'De legitieme portie: do as the Romans did!', *TE* 2002/02, (15) 1; MELLEMA-KRANENBURG, '10 jaar erfrecht en de legitieme portie', *TE* 2013/6, (103) 103; VAN MOURIK M.J.A., 'De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst', *NJB* 1994/33, (1132) 1134.

Frankrijk: Réforme des successions et des libéralités: discussion d'un projet de loi, SÉNAT, 2005-2006, 16 mai 2006, nr. 48, 3893, <https://www.senat.fr/seances/s200605/s20060516/s20060516.pdf>; SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi adopté par l'assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 214, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 10; PÉRÈS C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 299, nr. 11.

²⁷⁵ **België:** RvS, Advies over een wetsvoorstel 'tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake', 20 april 2017, nr. 30.998/2,34, nr. 3.1.2; <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; DE PAGE P., 'La réserve héréditaire: quel futur?' in X, *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Larcier, 2011, (153)163; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., 'De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 79; KONING BOUDEWIJSTICHTING, *Perceptie en verwachtingen over erven en nalaten in België*, Brussel 2016, 18, https://media.kbs-frb.be/nl/media/7422/2016_MG_PUB_16022016.pdf (geraadpleegd op 9 maart 2026).

Nederland: BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 296-298, nr. 9.2.4; PERRICK S., 'Het erfrecht: een kwestie van politiek', *WPNR* 1992/6041, (214) 216, nr. 8.

Frankrijk: MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 114, nr. 248, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; PÉRÈS C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 298, nr. 7.

wetgevers gaven de voorkeur aan een afzwakking van het voorbehouden erfdeel,²⁷⁶ gekoppeld aan een versterking van de autonomie van de erflater.²⁷⁷

§3. Gevolgen van het behoud

54. ONRECHTSTREEKSE ONTERVINGSTECHNIEKEN – Uit de eerste onderafdeling blijkt dat er kritiek bestaat op het voorbehouden erfdeel. Niettemin hebben de wetgevers ervoor gekozen om dit erfdeel te behouden, tot ongenoegen van sommigen. Als gevolg van de beperkte toepassingsmogelijkheden van de gronden tot uitsluiting, zijn er verschillende technieken ontwikkelend om het voorbehouden erfdeel van het kind zoveel mogelijk te beperken of zelfs volledig te ontnemen. Door gebruik te maken van deze technieken hoopt de ouder zijn kind onrechtstreeks te kunnen onterven en zodoende zijn beschikkingsvrijheid over zijn nalatenschap te verruimen. In het vervolg van deze onderafdeling worden enkele

²⁷⁶ België: VERBEKE A.-L., ‘Nieuw Belgisch erfrecht’, *RW* 2017-2018, (1082) 1087; KU LEUVEN UNIVERSITEITSFONDS, ‘Het nieuwe erfrecht biedt meer vrijheid’, *KU Leuven* 17 september 2018, <https://steun.kuleuven.be/nieuws/2018/het-nieuwe-erfrecht-biedt-meer-vrijheid> (geraadpleegd op 21 januari 2026). Nederland: Zesde nota van wijziging: Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER, 1997-1998, 14 oktober 1997, nr. 17.141/26, 7, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-26.pdf>; HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022, 65, nr. 75; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘De metamorfose van de legitieme portie’, *WPNR* 1999/6370, (659) 659, nr. 1; MELLEMA-KRANENBURG T.J., ‘Twintig jaar erfrecht. De veranderde positie van de langstlevende echtgenoot en de consequenties daarvan voor (de legitieme portie van) de kinderen’, *AA* 2012/5, (393) 397.

Frankrijk: SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d’administration générale sur le projet de loi adopté par l’assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, 213, <https://www.senat.fr/rap/105-343-1/105-343-11.pdf>; BOSSE-PLATIÈRE H., ‘L’esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et des libéralités’, *Informations sociales* 2007/3, (78) 91; DEVILLE S., ‘Volonté individuelle et liberté de disposer par libéralité’ in NICOD M. (ed.), *De la volonté individuelle*, Presses de l’Université Toulouse Capitole, 2009, (249) nr. 31; DEVILLE S., ‘Réserve héréditaire et réduction des libéralités : le point d’équilibre ?’, *Gazette du Palais* 2026/11, (45) 48; LE GUIDE R. en LESBATS C., ‘Succession: dévolution’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. (1) 29.

²⁷⁷ België: Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, KAMER, 2014-2015, 3 december 2014, nr. 0681/001, 13; Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de globale erfovereenkomst over een niet-opengevallen nalatenschap betreft: Verslag namens de commissie voor justitie, KAMER, 2016-2017, 23 juni 2017, nr. 2282/006, 4.

Nederland: Nota naar aanleiding van het eindverslag: Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEDE KAMER, 1996-1997, 14 mei 1997, nr. 17.141/20, 2-3, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-20.pdf>; SOMERS T., ‘Is de reservebescherming van afstammelingen nog verantwoord? een rechtsvergelijkende analyse met een toetsing aan artikel 1 EAP’, *TEP* 2024/1, (12) 12, nr. 1; VAN DER BURGH G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 240, nr. 270.

Frankrijk: Projet de loi portant réforme des successions et des libéralités, ASSEMBLÉE NATIONALE, douzième législature, 26 juin 2005, nr. 2427, 4-5, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/projets/pl2427.pdf>; Réforme des successions et des libéralités: discussion d’un projet de loi, SÉNAT, 2005-2006, 16 mai 2006, nr. 48, 3888, <https://www.senat.fr/seances/s200605/s20060516/s20060516.pdf>.

ontervingstechnieken uiteengezet. Naast de hier besproken technieken bestaan er uiteraard nog diverse andere.²⁷⁸

Deze technieken worden hier gekwalificeerd als onrechtstreekse ontervingstechnieken, aangezien geen sprake is van een expliciet ontervende laatste wil. Een analyse van de feiten toont evenwel aan dat de erflater constructies heeft aangewend met het oog op het omzeilen van het voorbehouden erfdeel van zijn kinderen. Op die wijze tracht de ouder onrechtstreeks de wettelijke regeling te ontwijken teneinde zijn kinderen alsnog te onterven.

55. HANDELINGEN MET EEN TEGENPRESTATIE - Zoals uiteengezet in de bespreking van het historische vermogen van de erflater, blijkt dat het voorbehouden erfdeel enkel bescherming biedt tegen vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die tijdens het leven van de erflater worden verricht.²⁷⁹ Dit impliceert dat handelingen met een tegenprestatie niet door het voorbehouden erfdeel worden gevisieerd.²⁸⁰ De erflater behoudt dus de vrijheid om bij leven vrij over zijn vermogen te beschikken. Hij kan dit vermogen dus volledig aanwenden, met als mogelijk gevolg dat er bij zijn overlijden niets meer overblijft. Aangezien er geen nagelaten goederen zijn en de erflater evenmin vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie heeft verricht, bevinden zich geen goederen in het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater. Bijgevolg kan geen voorbehouden erfdeel worden toegekend, waardoor het kind feitelijk volledig onterfd is.

56. TROUWEN IN GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN - Het huwelijksvermogensstelsel, in het bijzonder een (ruime) gemeenschap van goederen, kan de omvang van de nalatenschap

²⁷⁸ België: ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 191-205; LANTMEETERS D., *Het de facto onterven van uw kinderen: de reserve uitgehold*, masterproef KU Leuven, 2019, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE12546184&.

Nederland: SCHOLS F.W.J.M., 'Een niet-opeisbare legitieme in een internationale setting en de Franse 'ordre public'', *Estate Tip* 2021/26, (1) 1.

²⁷⁹ *Supra* rn. 26.

²⁸⁰ België: ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 195, nr. 34; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservataire erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 27, nr. 2.4; VERBEKE A.-L., 'Topic 4: Reserve' in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, (23) 26, nr. 64; DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025, 399-400, nrs. 415-416.

Nederland: VAN ES P.C., 'Het bestaansrecht van de legitieme', *WPNR* 2021/7334, (570) 570.

Frankrijk: OPHELE C., 'Simulation' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2016, nr. 22.

beïnvloeden en aldus indirect een impact hebben op de berekening van het voorbehouden erfdeel. Wanneer een echtgenoot met een omvangrijk eigen vermogen trouwt onder een stelsel met een gemeenschap van goederen, zal bij zijn overlijden slechts een deel van dit eigen vermogen tot zijn nalatenschap behoren, terwijl het overige deel aan de langstlevende echtgenoot toekomt. Dit heeft tot gevolg dat de berekeningsbasis van het voorbehouden erfdeel wordt verkleind.²⁸¹

In Nederland werd daarbij geoordeeld dat een ongelijke verdeling van het gemeenschappelijk vermogen niet kan worden gekwalificeerd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie. In beginsel wordt het gemeenschappelijk vermogen in gelijke delen verdeeld, waarbij elke echtgenoot recht heeft op de helft van dit vermogen. Hiervan kan echter worden afgeweken, bijvoorbeeld door te bepalen dat 90% van het vermogen toekomt aan de ene echtgenoot en slechts 10% aan de andere.²⁸² Dergelijke afwijkende verdeling wordt in de rechtspraak niet gekwalificeerd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie.²⁸³ Hieruit volgt dat het aandeel van het gemeenschappelijk vermogen dat in de nalatenschap van de ouder valt, verder afneemt. Bijgevolg vermindert eveneens de omvang van het voorbehouden erfdeel.²⁸⁴

²⁸¹ België: VAN HEUVERSWYN C., ‘Het huwelijkscontract als instrument van vermogensplanning’ in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (ed.), *Vermogensplanning met effect na overlijden langstlevende*, Larcier, 2010, 3; BOLLEN N., ‘7 manieren om een kind te onterven’, *De Tijd* 26 oktober 2011, <https://www.tijd.be/netto/erfenis/7-manieren-om-een-kind-te-onterven/9120315.html> (geraadpleegd op 26 april 2026); X, ‘Est-il possible de déshériter un de vos enfants?’, *notaire.be* 17 novembre 2020, <https://www.notaire.be/actualites/est-il-possible-de-deshriter-un-de-vos-enfants> (geraadpleegd op 26 april 2026); X, ‘Planification patrimoniale : la réserve héréditaire, une limite infranchissable?’, *Dekeyser & Associés* 20 januari 2021, <https://dekeyser-associés.com/planification-patrimoniale-la-reserve-hereditaire-une-limite-infranchissable/> (geraadpleegd op 26 april 2026); X, ‘Kan je je kind onterven volgens de huidige Belgische wetgeving?’, *Rotsaert Advocaten*, <https://www.rotsaertadvocaten.be/blog/kan-ik-mijn-kind-onterven> (geraadpleegd op 26 april 2026); X, ‘Kan ik mijn kind onterven?’, *Argus Advocaten*, <https://www.argusadvocaten.be/kan-ik-mijn-kind-onterven/> (geraadpleegd op 26 april 2026).

Nederland: HR 16 februari 2024, nr. 22/00619, ECLI:NL:HR:2024:239, *NJ* 2024/11, (2799) 2840, nr. 14, noot VERSTAPPEN L.C.A.; BOS M., ‘Zes alternatieven voor het onterven van je kinderen’, *notarismirjam*, <https://www.notarismirjam.nl/blog/zes-alternatieven-voor-het-onterven-van-je-kinderen-#:~:text=De%20simpelste%20manier%20om%20onterving,op%20zijn%20Fhaar%20legitieme%20portie> (geraadpleegd op 11 maart 2025); X, ‘Legitieme portie verkleinen? Dat kan met deze 13 tips!’, *Infotaris*, <https://www.infotaris.nl/blogs/legitieme-portie-verkleinen/> (geraadpleegd op 26 april 2026); X, ‘5 alternatieven voor het onterven van je kind’, *erfrechtplan*, <https://www.erfrechtplan.nl/5-alternatieven-voor-het-onterven-van-je-kind/> (geraadpleegd op 26 april 2024).

Frankrijk: MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 118, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; FONGARO E. en NICOD M., ‘Réserve héréditaire – Quotité disponible’ in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 32.

²⁸² Nederland: dit huwelijksvermogensstelsel heet breukdelengemeenschap in Nederland; DE VRIES M., ‘Hoe legitiem is de breukdelengemeenschap voor de legitimaris?’, *TE* 2024/5, (83) 83, nr. 4.

²⁸³ Nederland: HR 16 februari 2024, nr. 22/00619, ECLI:NL:HR:2024:239.

²⁸⁴ Nederland: HR 16 februari 2024, nr. 22/00619, ECLI:NL:HR:2024:239, *NJ* 2024/11, (2799) 2840, nr. 14, noot VERSTAPPEN L.C.A.; ALBERT P.G.H., ‘Aangaan of wijzigingen huwelijksvoorwaarden: fraus legis?’, *WFR* 2024/7523, (4) nr. 6.3; BLOKLAND P., ‘Een civielrechtelijke kanttekening bij het HR-arrest over de breukdelengemeenschap: de legitimaris heeft het nakijken!’, *JBN* 2024/5, (7) 8; DE VRIES M., ‘Hoe legitiem is de breukdelengemeenschap voor de legitimaris?’, *TE* 2024/5, (83) 84, nr. 4.

In het Belgische en Franse erfrecht kan tevens worden afgeweken van de gelijke verdeling binnen het stelsel van de gemeenschap van goederen. Een dergelijke afwijking wordt in beginsel niet gekwalificeerd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie, zodat zij niet in aanmerking wordt genomen voor de berekening van het voorbehouden erfdeel.²⁸⁵ Deze mogelijkheid tot afwijking is evenwel niet onbeperkt. De Belgische wetgever heeft grenzen ingevoerd ter bescherming van het voorbehouden erfdeel. Indien de ongelijke verdeling ertoe leidt dat deze grenzen worden overschreden, wordt het bovenmatige gedeelte alsnog in aanmerking genomen bij de berekening van het voorbehouden erfdeel.²⁸⁶ Hoewel het bovenmatige gedeelte ook in dat geval niet wordt beschouwd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie, is zij wel vatbaar voor de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel.²⁸⁷ Op die manier wordt een beperkte bescherming geboden aan de kinderen.²⁸⁸ Dit impliceert evenwel dat het voorbehouden erfdeel kan worden verminderd, maar niet volledig kan worden uitgehold. De Franse wetgever heeft eveneens een bescherming ingevoerd ter bescherming van het voorbehouden erfdeel. Deze bescherming geldt uitsluitend ten aanzien van niet-gemeenschappelijke kinderen. Ten aanzien van deze kinderen wordt de ongelijke verdeling wél gekwalificeerd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie, zodat zij in aanmerking wordt genomen bij de berekening van het voorbehouden erfdeel.²⁸⁹ De onderliggende rechtvaardiging voor dit onderscheid is dat een ongelijke verdeling ten aanzien van gemeenschappelijke kinderen slechts leidt tot een uitgesteld voorbehouden erfdeel, terwijl dit

²⁸⁵ **België:** CASMAN H en VERBEKE A.-L., ‘Huwelijksvoordelen’ in BAEL J. en BARBAIX R. (eds.), *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclys Willy Delva*, Kluwer, 2024, (1) 10, nr. 20; LELEU Y.-H., ‘Avantages matrimoniaux. Notion, clauses dissymétriques, impact fiscal’ in VAN GYSEL A.-C. (ed.), *Conjugalité et décès*, Anthemis, 2011, (35) 39, nr. 8; TAYMANS J.-F., ‘Le régime patrimonial des couples mariés et non mariés en droit belge (aspects civils)’ in DE PAGE P. (ed.), *Ingénierie patrimoniale. Questions particulières dans un contexte Franco-Belge*, Larcier, 2013, (71) 79, nr. 10.

Frankrijk: Art. 1527, eerste lid C.C.; MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 99, nr. 210, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; REVEL J., *Les régimes matrimoniaux*, Dalloz, 2020, 321, nr. 517; RIONDET E., en SÉDILLOT H., *Transmission du patrimoine: testament, donation, autres mécanismes*, Delmas, 2007, 251, nr. 1701.

²⁸⁶ **België:** CASMAN H en VERBEKE A.-L., ‘Huwelijksvoordelen’ in BAEL J. en BARBAIX R. (eds.), *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclys Willy Delva*, Kluwer, 2024, (1) 11, nr. 22; BOLLEN N., ‘7 manieren om een kind te onterven’, *De Tijd* 26 oktober 2011, <https://www.tijd.be/netto/erfenis/7-manieren-om-een-kind-te-onterven/9120315.html> (geraadpleegd op 26 april 2026).

²⁸⁷ **België:** CASMAN H en VERBEKE A.-L., ‘Huwelijksvoordelen’ in BAEL J. en BARBAIX R. (eds.), *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclys Willy Delva*, Kluwer, 2024, (1) 11, nrs. 22 en 23.

²⁸⁸ **België:** CASMAN H en VERBEKE A.-L., ‘Huwelijksvoordelen’ in BAEL J. en BARBAIX R. (eds.), *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclys Willy Delva*, Kluwer, 2024, (1) 11, nr. 23.

²⁸⁹ **Frankrijk:** Art. 1527, tweede lid C.C.; MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 99, nr. 212, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; REVEL J., *Les régimes matrimoniaux*, Dalloz, 2020, 322-323, nr. 522; RIONDET E., en SÉDILLOT H., *Transmission du patrimoine: testament, donation, autres mécanismes*, Delmas, 2007, 217, nr. 1419; TERRÉ F. et SIMLER P., *Les régimes matrimoniaux*, Dalloz, 2023, 675, nr. 686.

niet geldt voor niet-gemeenschappelijke kinderen.²⁹⁰ Hieruit volgt dus dat eveneens in Frankrijk het voorbehouden erfdeel van het kind verminderd kan worden door te kiezen voor een ongelijke verdeling in een stelsel van gemeenschap van goederen, maar waarbij de wetgever wel voor een bescherming heeft gezorgd ten aanzien van niet gemeenschappelijke kinderen.

Uit het voorgaande blijkt dat het huwen onder een stelsel van gemeenschap van goederen in zowel het Belgische, Nederlandse als Franse erfrecht een beperkend effect kan hebben op de omvang van het voorbehouden erfdeel van het kind. Deze beperking kan bovendien worden versterkt door af te wijken van de gelijke verdeling van het gemeenschappelijk vermogen. Het Belgische en Franse erfrecht voorzien evenwel in beschermingsmechanismen ten voordele van het benadeelde kind, teneinde te voorkomen dat het voorbehouden erfdeel volledig wordt uitgehold.

57. DE LEVENSVZERKERING - Vroeger werd de levensverzekering in België gepromoot als middel om een kind te onterven.²⁹¹ Dat was mogelijk gezien de levensverzekering volgens de wet in principe niet in aanmerking werd genomen ter berekening van het voorbehouden erfdeel.²⁹² Zo kon de werking van het verplichtend voorbehouden erfdeel ontweken worden.²⁹³ Het Grondwettelijk Hof besliste in 2008, naar aanleiding van een prejudiciële vraag, dat deze regeling ongrondwettig was.²⁹⁴ Als gevolg van deze uitspraak voerde de wetgever in 2012 een

²⁹⁰ Frankrijk: MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 99, nr. 212, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; TERRÉ F. et SIMLER P., *Les régimes matrimoniaux*, Dalloz, 2023, 674-675, nr. 686.

²⁹¹ België: ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 193, nr. 29; CHIAU B., 'Inbreng en inkorting bij levensverzekering', *BN* 2018/3, (108) 111.

²⁹² België: Oud art. 124 WLVO; BARBAIX R. en CARETTE N., 'Het gewijzigde artikel 124 WLVO. De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend', *TEP* 2013/3, (54) 54, nr. 1; BOUCKAERT F., 'De Landverzekeringswet in verhouding tot het huwelijksvermogensrecht en erfrecht', *T.Verz.* 2005/4, (627) 632, nr. 10; LABEEUW N. en VAN LANDEGEM E., 'Geen onterving van reservataire erfgenamen via een levensverzekering', *NNK* 2014/1, (14) 14, nr. 2; PIGNOLET D., 'Artikel 124 WLVO' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (87) 87, nr. 1; X, 'onterven via levensverzekering', *NJW* 2013/275, (69) 70.

²⁹³ België: LABEEUW N. en VAN LANDEGEM E., 'Geen onterving van reservataire erfgenamen via een levensverzekering', *NNK* 2014/1, (14) 14, nr. 2; VERBEKE A.-L. en NIJS A., 'Onterven kán. BESCHERMING ECHTGENOOT EN KINDEREN NIET WATERDICHT', *Trends* 28 maart 2002,

<https://web.belga.press/print?newsobjectids=18f5af88-4dcc-494f-b7c2-bf316df38855> (geraadpleegd op 1 april 2026).

²⁹⁴ België: GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008, *Arr. GwH* 2008/3, ECLI:BE:GHCC:2008:ARR.096, 1547; PIGNOLET D., 'Artikel 124 WLVO' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (87) 88, nr. 2; VERHAEGEN A., 'De levensverzekering, een buitenbeetje? Het erfrechtelijk statuut van levensverzekeringen' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (91) 97, nr. 15.

wetswijziging door.²⁹⁵ Sindsdien wordt de levensverzekering wel in aanmerkingen genomen ter berekening van het voorbehouden erfdeel.²⁹⁶ Bijgevolg kan de levensverzekering niet langer worden gebruikt als middel om een kind te onterven.²⁹⁷

In Nederland wordt de levensverzekering eveneens in aanmerking genomen bij de berekening van het voorbehouden erfdeel.²⁹⁸ Zij kan dus worden aangewend om het voorbehouden erfdeel te beperken of te omzeilen. Deze benadering vloeit voort uit de uitzonderingen op de tijdsbeperking inzake het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater. Een van die uitzonderingen betreft de vermogensoverdrachten waarbij het voordeel pas na het overlijden van de erflater volledig wordt genoten.²⁹⁹ Ter verduidelijking van deze uitzondering wordt uitdrukkelijk vermeld dat een levensverzekering onder deze categorie valt.³⁰⁰ Dit is logisch gezien de begunstigde het voordeel van de uitbetaling pas verkrijgt na het overlijden van de verzekeringnemer. Hieruit volgt dat een levensverzekering wordt toegevoegd aan het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater, zelfs wanneer de vermogensoverdracht meer dan vijf jaar vóór diens overlijden heeft plaatsgevonden. Evenwel dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat de levensverzekering onder de uitzondering op de morele onderhoudsplicht van de erflater valt.³⁰¹ De levensverzekering kan immers zijn aangegaan ter onderhoud van de begunstigde. In dat geval kwalificeert de levensverzekering niet als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie.³⁰² Aangezien deze

²⁹⁵ België: Wet 10 december 2012 tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de inkorting van het kapitaal van een levensverzekering in geval van erfopvolging, *BS* 11 januari 2013; CHIAU B., 'Inbreng en inkorting bij levensverzekering', *BN* 2018/3, (108) 111; PIGNOLET D., 'Artikel 124 WLVO' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (87) 89, nr. 4.

²⁹⁶ België: Art. 124 WLVO; BARBAIX R. en CARETTE N., 'Het gewijzigde artikel 124 WLVO. De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend', *TEP* 2013/3, (54) 55, nr. 2; CHIAU B., 'Inbreng en inkorting bij levensverzekering', *BN* 2018/3, (108) 112.

²⁹⁷ België: LABEEUW N. en VAN LANDEGEM E., 'Geen onterving van reservataire erfgenamen via een levensverzekering', *NNK* 2014/1, (14) 14, nr. 2; DE PAGE P. en STEFANI I., 'La réduction des libéralités : Quelles sont les libéralités qui seront réduites ?' in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, (159) 159, nr. 322; X, 'onterven via levensverzekering', *NJW* 2013/275, (69) 69.

²⁹⁸ Nederland: PERRICK S., 'De begunstiging bij sommenverzekering als fictief legaat', *WPNR* 2003/6555, (869) 871.

²⁹⁹ Nederland: Art. 4:67, c NBW.

³⁰⁰ Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024, nr. 4; MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:67 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 5; PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025, nr. 312; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, (1) 412; VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004, 251-254, nr. 282; VEGTER J.B., *Het Nederlandse erfrecht*, WJS uitgevers, 2025, 159, nr. 6.6.2.4.

³⁰¹ Nederland: *Supra* m. 28; Art. 4:69, eerste lid, a NBW; VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, (1) 432.

³⁰² Nederland: KOLKMAN W.D., 'Art. 69 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024; KOLKMAN W.D., 'De legitieme portie en giften die geen giften zijn', *WPNR* 2025/7487, (77) 77; MELLEMA-

morele onderhoudsplicht steeds in verhouding moet staan met het vermogen van de erflater, werd reeds vastgesteld dat deze plicht verwaarloosbaar is in het kader van de onterving van een kind. Zodoende kan worden geconcludeerd dat een levensverzekering in Nederland niet kan worden aangewend ter onterving van het kind, ongeacht of zij al dan niet als vermogensoverdracht wordt gekwalificeerd.

In Frankrijk vormt de levensverzekering wel een belangrijke techniek om vermogen buiten het wedersamengestelde historische vermogen te houden.³⁰³ Overeenkomstig de wet maakt het uitgekeerde kapitaal in beginsel geen deel uit van het historische vermogen van de erflater.³⁰⁴ Daarnaast bepaalt de wet dat deze uitkeringen niet onderworpen zijn aan de regels inzake de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel.³⁰⁵ Daardoor worden levensverzekeringen in principe niet betrokken bij de bescherming van het voorbehouden erfdeel.³⁰⁶ Een uitzondering geldt evenwel voor premies die manifest overdreven zijn gelet op de vermogenssituatie van de verzekeringsnemer, in dit geval de ouder.³⁰⁷ In dat geval kunnen de premies geheel of gedeeltelijk worden gere-integreerd in het wedersamengestelde historische vermogen van de erflater.³⁰⁸ Bijgevolg vallen deze dan wel onder de bescherming van het voorbehouden erfdeel. Deze uitzondering bestond ook vroeger in België, toen de levensverzekering niet in aanmerking werd genomen bij de berekening van het voorbehouden erfdeel.³⁰⁹ Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat de levensverzekering zelf in uitzonderlijke

KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:69 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025, aant. 3.

³⁰³ Frankrijk: GRIMALDI M., 'L'assurance-vie et le droit des successions', *Def.* 2001/1, (3) nr. 3.

³⁰⁴ Frankrijk: Art. L. 132-12 Code des assurances; GRIMALDI M., 'L'assurance-vie et le droit des successions', *Def.* 2001/1, (3) nr. 3; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 450, nr. 591.

³⁰⁵ Frankrijk: Art. L. 132-13, eerste lid Code des assurances; MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 60, nr. 99, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; GRIMALDI M., 'L'assurance-vie et le droit des successions', *Def.* 2001/1, (3) nr. 3; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 396, nr. 525.

³⁰⁶ Frankrijk: LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 397, nr. 525; SBAIHI M. en MOREL B., *Rapport: Supprimer la réserve héréditaire : pour la liberté, le mérite et la philanthropie*, GenerationLibre, 2019, 10, https://www.generationlibre.eu/wp-content/uploads/2019/03/2019_02_reserve_hereditaire_generationlibre.pdf (geraadpleegd op 16 april 2026).

³⁰⁷ Frankrijk: Art. L. 132-13, tweede lid Code des assurances; COLLARD F., 'Fasc. 40 : RAPPORT À SUCCESSION – Libéralités rapportables. Libéralités dispensées de rapport' in X, *JCl. Liquidations – Partages V° Rapport à succession*, LexisNexis, 2025, nrs. 101 en 103; HOVASSE S., 'Chronique du contrôle de l'excès manifeste des primes versées au titre d'un contrat d'assurance-vie', *RFP* 2011/5, 1; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 397, nr. 525; SBAIHI M. en MOREL B., *Rapport: Supprimer la réserve héréditaire : pour la liberté, le mérite et la philanthropie*, GenerationLibre, 2019, 10, https://www.generationlibre.eu/wp-content/uploads/2019/03/2019_02_reserve_hereditaire_generationlibre.pdf (geraadpleegd op 16 april 2026).

³⁰⁸ Frankrijk: COURTIEU G. en PIERRE P., 'Fasc. 100 : ASSURANCES DE PERSONNES. - Assurance vie. - Déroulement du contrat' in X, *JCl. Notarial Formulaire V° Assurances*, LexisNexis, 2026, nrs. 34-35; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 451, nr. 591; HOVASSE S., 'Les sanctions de l'excès manifeste des primes versées sur un contrat d'assurance-vie', *RFP* 2015/1, 1.

³⁰⁹ België: CHIAU B., 'Inbreng en inkorting bij levensverzekering', *BN* 2018/3, (108) 112; PIGNOLET, D., 'Vermogensplanning door middel van levensverzekeringen', *AFT* 2008/2, (4) 15.

gevallen worden geherkwalificeerd als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie, indien uit de omstandigheden blijkt dat deze enkel diende als instrument voor een onherroepelijke overdracht aan de begunstigde.³¹⁰

Bijgevolg kan worden vastgesteld dat de levensverzekering in Frankrijk leidt tot een efficiënte manier om vermogen te onttrekken van de bescherming van het voorbehouden erfdeel. Dit in tegenstelling tot het Belgische en Nederlandse erfrecht, waar de levensverzekering wel in aanmerking wordt genomen ter berekening van het voorbehouden erfdeel.

58. CONCLUSIE – Uit deze onderafdeling volgt dat het behoud van het voorbehouden erfdeel van het kind niet steeds overeenstemt met de wil van de gehele samenleving. Dit heeft geleid tot het ontstaan van onrechtstreekse ontervingstechnieken, met als doel het voorbehouden erfdeel van het kind te beperken of zelfs volledig uit te hollen. Tevens blijkt dat de wetgever optreedt tegen dergelijke technieken teneinde de bescherming van het onterfde kind te waarborgen. Niet alle technieken zijn daardoor nog even relevant in elk rechtsstelsel.

Om het gebruik van dergelijke onrechtstreekse ontervingstechnieken te beperken, kan mogelijk worden gezocht naar een nieuw evenwicht tussen de rechten van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Op die manier wordt vermeden dat de wet dode letter wordt.

³¹⁰ Frankrijk: Cass. 21 december 2007, nr. 06-12.769, <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000017739957/>; COURTIEU G. en PIERRE P., ‘Fasc. 100 : ASSURANCES DE PERSONNES. - Assurance vie. – Déroulement du contrat’ in X, *JCl. Notarial Formulaire V° Assurances*, LexisNexis, 2026, nr. 65; DOUET F., ‘Qualification d’un contrat d’assurance-vie en donation indirecte’, *Def.* 2011/13, 1165; LAVAL G., ‘Fasc. 7655 : ENR – DONATIONS. – Donations sous forme d’autres contrats. – Donations indirectes. Donations déguisées. Fondations’ in X, *JCl. Fiscal*, LexisNexis, 2023, nr. 16; LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020, 398, nr. 525.

HOOFDSTUK III. VOORSTELLEN DE LEGE FERENDA

59. INLEIDING – De hervormingen doorgevoerd in de drie rechtsstelsels hebben geleid tot een geschikter evenwicht tussen de rechten van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Niettemin blijft er kritiek bestaan op het voorbehouden erfdeel van het kind, wat aanleiding geeft tot de toepassing van onrechtstreekse ontervingstechnieken ter omzeiling van deze bescherming. Hieruit blijkt dat niet de gehele samenleving zich kan vinden in de regeling van het verplichtend voorbehouden erfdeel. Daaruit volgt dat verder moet worden gezocht naar mogelijke hervormingen die de beschikkingsvrijheid van de erflater versterken en het gebruik van dergelijke ontervingstechnieken overbodig maken.

In dit hoofdstuk wordt in elke afdeling een mogelijke vernieuwing besproken. Deze vernieuwingen worden telkens getoetst aan drie criteria, met het oog op het bepalen van de meest aangewezen oplossing. De gehanteerde criteria zijn het proportionaliteitsbeginsel, de rechtszekerheid en de familiale rechtvaardigheid. Deze criteria zijn gekozen vanuit de veronderstelling dat zij tegemoetkomen aan de noden van de samenleving met betrekking tot het voorbehouden erfdeel van het kind. Uit onderzoek blijkt namelijk dat een meerderheid van de samenleving in de drie onderzochte rechtsstelsels geen voorstander is van de afschaffing van het voorbehouden erfdeel.³¹¹ Tegelijkertijd bestaat binnen deze rechtsstelsels ook kritiek op deze erfrechtelijke bescherming. Tegen die achtergrond lijkt het aannemelijk dat de mogelijke hervormingen moeten streven naar een beter evenwicht, waarbij het voorbehouden erfdeel behouden blijft, maar wordt afgezwakt teneinde tegemoet te komen aan de geuite kritiek. Daarnaast lijkt het wenselijk dat zowel de kinderen als de toekomstige erfslaters rechtszekerheid genieten omtrent de mate waarin een onterfd kind bescherming behoudt en de omvang van de

³¹¹ **België:** RvS, Advies over een wetsvoorstel ‘tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake’, 20 april 2017, nr. 30.998/2,34, nr. 3.1.2; <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; DE PAGE P., ‘La réserve héréditaire: quel futur ?’ in X, *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Larcier, 2011, (153)163; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., ‘De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve’ in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 79; KONING BOUDEWIJSTICHTING, *Perceptie en verwachtingen over erven en nalaten in België*, Brussel 2016, 18, https://media.kbs-frb.be/nl/media/7422/2016_MG_PUB_16022016.pdf (geraadpleegd op 9 maart 2026). **Nederland:** BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 296-298, nr. 9.2.4; PERRICK S., ‘Het erfrecht: een kwestie van politiek’, *WPNR* 1992/6041, (214) 216, nr. 8. **Frankrijk:** MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 114, nr. 248, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; PÉRÈS C., ‘Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République’, *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 298, nr. 7.

beschikkingsvrijheid waarover de erflater beschikt. Voorts zou een regeling die rekening houdt met het beginsel van familiale rechtvaardigheid ertoe leiden dat dit erfdeel enkel nog wordt toegekend wanneer dit gerechtvaardigd is. Dit draagt dan bij tot het vermijden van het gebruik van de onrechtstreekse ontervingstechnieken.

AFDELING I. AANPASSING VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL

60. VERNIEUWING VAN HET VOORBEHOUDEN ERFDEEL - Een mogelijke aanpassing kan worden gerealiseerd door een verdere afzwakking van het voorbehouden erfdeel. Er bestaan verschillende mogelijkheden om dit erfdeel te vernieuwen. Uit de onderafdeling met betrekking tot de analyse van de relatie tussen bescherming van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater, blijkt dat de regeling inzake het voorbehouden erfdeel in België en Frankrijk nog iets te sterk in het voordeel van het onterfde kind uitvalt. Daarentegen zorgt het Nederlandse erfrecht voor een sterkere bescherming van het voorbehouden erfdeel.

61. AANPASSING VAN DE OMVANG – Een eerste aanpassing waaraan kan worden gedacht, betreft de omvang van het beschikbaar gedeelte in Frankrijk. Deze daalt namelijk naarmate de erflater meer kinderen nalaat, net zoals ten tijde van Napoleon. Het Franse erfrecht zou kunnen opteren voor een voorbehouden erfdeel waarvan de omvang niet langer afhankelijk is van het aantal nagelaten kinderen, maar wordt vastgesteld als een vast breukdeel. Daarbij kan worden overwogen om dit breukdeel te bepalen op de helft van het wedersamengestelde historische vermogen, zoals reeds het geval is in België en Nederland. Op deze manier wordt, mijns inziens, het meest geschikte evenwicht bereikt tussen de rechten van het kind en de vrijheid van de erflater. De erflater kan dan immers telkens, ongeacht het aantal kinderen, vrij beschikken over de helft van zijn historisch vermogen.

Gezien met deze hervormingen wordt gezocht naar mogelijkheden om de beschikkingsvrijheid van de erflater verder te versterken, kan ook worden gedacht aan een verdere vergroting van het beschikbaar gedeelte in België en Nederland. Toch is dit geen eenvoudige taak. Mijns inziens is het namelijk enkel mogelijk een evenwicht te bereiken tussen de rechten van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater door hun aanspraken elk voor de helft te verdelen over het wedersamengestelde historische vermogen. Een verdere vergroting van het

beschikbaar gedeelte zou buitensporig ten nadele zijn van de bescherming van het onterfde kind. Daarom pleit ik voor het behoud van een beschikkingsvrijheid die betrekking heeft op de helft van het wedersamengestelde historische vermogen.

62. AANPASSING VAN HET WEDERSAMENGESTELDE HISTORISCHE VERMOGEN – Een andere mogelijke aanpassing betreft de invoering van een tijdsbeperking bij de wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater, zoals reeds het geval is in Nederland. Deze tijdsbeperking houdt in Nederland in dat enkel vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie die plaatsvonden aan een derde in de vijf jaar vóór het overlijden van de erflater, aan zijn historisch vermogen worden toegevoegd. Met behulp van deze beperking wordt de berekening van het voorbehouden erfdeel vereenvoudigd. Tegen deze achtergrond lijkt het aangewezen dat ook België en Frankrijk een gelijkaardige tijdsbeperking invoeren. Het vereenvoudigen van de berekening van het voorbehouden erfdeel kan immers enkel worden aangemoedigd binnen de drie rechtsstelsels. Deze hervorming versterkt vervolgens de beschikkingsvrijheid op twee punten. Ten eerste zorgt zij voor een beperking van de omvang van het voorbehouden erfdeel. Ten tweede kan er geen vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel worden ingesteld tegen de vermogensoverdrachten die niet in aanmerking worden genomen. De Nederlandse uitzonderingen op deze tijdsbeperking voorkomen dat de bescherming van het onterfde kind wordt verwaarloosd.

Daarom pleit ik ervoor dat het Belgische en Franse erfrecht een dergelijke tijdsbeperking invoeren, mits deze gepaard gaat met de uitzonderingen die het evenwicht tussen de betrokken partijen waarborgen. Een termijn van vijf jaar, zoals reeds voorzien in het Nederlandse erfrecht, lijkt daarbij om verschillende redenen gepast. Ten eerste maakt een termijn van vijf jaar het mogelijk de omvang van het voorbehouden erfdeel te beperken zonder dat deze beperking buitensporig is. Ten tweede biedt deze termijn de erflater de mogelijkheid om tijdig rekening te houden met het verrichten van vermogensoverdrachten zonder tegenprestatie, wat minder evident zou zijn bij een langere termijn. Indien de erflater bijvoorbeeld de intentie heeft om een bepaalde overdracht te vrijwaren van de bescherming van het voorbehouden erfdeel, is dit

eenvoudiger te realiseren bij een termijn van vijf jaar dan bij een termijn van bijvoorbeeld tien jaar. Ten derde sluit een dergelijke termijn aan bij andere termijnen binnen het erfrecht.³¹²

63. AANPASSING AARD VAN BESCHERMING – Eén van de uitzonderingen binnen het Belgische erfrecht met betrekking tot het voorbehouden erfdeel in waarde betreft de gift bij laatste wil aan derden. Naar mijn oordeel vormt deze uitzondering een te verre gaande beperking van de beschikkingsvrijheid van de erflater. Wanneer de erflater bij laatste wil een bepaald goed nalaat aan deze derde, verkrijgt de begunstigde dit goed niet indien een kind zijn vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel uitoefent. In dat geval komt het betrokken goed uiteindelijk terecht bij het kind van de erflater, tegen de wil van deze erflater. Dit ondergraaft in aanzienlijke mate de beschikkingsvrijheid van de erflater. Om die reden kan worden overwogen deze uitzondering af te schaffen. In dat geval zou het onderfde kind geen aanspraak meer kunnen maken op het goed zelf, maar wel op een financiële compensatie ten laste van de begunstigde. Op die manier blijft het betrokken goed in handen van de persoon die door de erflater werd aangeduid en wordt zo de wil van de erflater beter nageleefd.

64. TOETSING AAN DE CRITERIA – Indien een nieuwe wetswijziging zou worden doorgevoerd waarbij in Frankrijk de omvang van het voorbehouden erfdeel zou worden aangepast en het historische vermogen van de erflater wordt beperkt, en waarbij in België eveneens het historische vermogen wordt beperkt en de uitzondering inzake de gift bij laatste wil aan een derde wordt afgeschaft, rijst de vraag in welke mate deze hervormingen voldoen aan de uitgekozen criteria.

Ten eerste zouden deze hervormingen ertoe bijdragen dat het proportionaliteitsbeginsel beter wordt verwezenlijkt dan thans het geval is in België en Frankrijk. Zij zouden immers leiden tot een versterking van de bescherming van de beschikkingsvrijheid van de erflater, zonder daarbij de bescherming van het onderfde kind uit te hollen. Toch ben ik er niet van overtuigd dat deze hervorming het evenwicht volledig bereikt, aangezien het probleem van de beperkte uitsluitingsgronden onverminderd blijft bestaan.

³¹² voorbeeld: België: Art. 2.7.1.0.5, §1 VCF: als een vermogensoverdracht zonder tegenprestatie plaatsvindt vijf jaar vóór het overlijden, dan wordt deze vermogensoverdracht geacht deel uit te maken van het historisch vermogen van de erflater, tenzij deze vermogensoverdracht reeds onderworpen is aan schenkbelasting of registratierecht.

Ten tweede zou een dergelijke hervorming blijven voldoen aan het rechtszekerheidscriterium. De regeling met betrekking tot het voorbehouden erfdeel blijft immers voldoende duidelijk, voorzienbaar en toegankelijk. De regeling is nog steeds wettelijk opgenomen en zowel voor het kind als voor de erflater blijft helder welke bescherming aan het kind toekomt en over welke mate van beschikkingsvrijheid de erflater beschikt. Bijkomend bijdraagt de beperking van het wedersamengestelde historische tot een versterking van de rechtszekerheid. Zo zou een vermogensoverdracht die vijf jaar voor het overlijden werd verricht, niet langer vatbaar zijn voor de vordering tot herstel van het voorbehouden erfdeel. Bijgevolg geniet de begiftigde dan over meer rechtszekerheid dan thans het geval is.

Een dergelijke wijziging zou evenwel niet leiden tot de voldoening van de familiale rechtvaardigheid. Het systeem blijft immers gebaseerd op het principe van familiale solidariteit, waarbij vermogen nalaten aan elk kind nog steeds als een morele plicht van de ouder wordt gezien, zonder te kijken of dit kind gerechtigd is op dit erfdeel aan de hand van zijn gedrag.

Uit deze evaluatie volgt dat deze hervormingen slechts gedeeltelijk zou tegemoetkomen aan de noden van de samenleving, gezien het proportionaliteitsbeginsel niet volledig wordt bereikt en niet voldaan is aan het beginsel van familiale rechtvaardigheid.

65. GESCHIKTE HERVORMING? – Naar mijn oordeel zouden deze hervormingen bijdragen tot een betere bescherming van de beschikkingsvrijheid van de erflater, hetgeen aansluit bij de maatschappelijke vraag. Niettemin lijkt het weinig waarschijnlijk dat deze beperkte hervormingen de bestaande kritiek op het voorbehouden erfdeel en het gebruik van onrechtstreekse ontervingstechnieken wezenlijk zouden doen afnemen. Het voorbehouden erfdeel is immers reeds ingrijpend hervormd en toch is er vandaag nog steeds aanzienlijke kritiek op het bestaan ervan. Indien men de kritiek op het voorbehouden erfdeel en het gebruik van de onrechtstreekse ontervingstechnieken daadwerkelijk wil verminderen, dient te worden gezocht naar alternatieve hervormingen volgens mij.

AFDELING II. VORDERING OP DE NALATENSCHAP BIJ BEHOEFTE

66. VORDERING OP DE NALATENSCHAP BIJ BEHOEFTE - Een bestaande kritiek op het voorbehouden erfdeel is dat dit erfdeel wordt toegekend zonder rekening te houden met de behoefte van het kind. Hierdoor kan het voorbehouden erfdeel ertoe leiden dat een kind zonder behoefte teveel krijgt, terwijl een kind met behoefte te weinig krijgt.³¹³ Om die reden pleiten sommige auteurs ervoor het voorbehouden erfdeel om te vormen tot een vordering op de nalatenschap op grond van behoeftigheid, zoals reeds het geval is in de Anglo-Amerikaanse rechtstraditie.³¹⁴ Binnen deze rechtstraditie verkrijgt een onderfd kind slechts een deel van de nalatenschap van zijn ouder indien het aan de rechter kan tonen dat het behoeftig is.³¹⁵ Dit heeft tot gevolg dat de beschikkingsvrijheid van de erflater vrijwel onbeperkt is. Die beschikkingsvrijheid wordt enkel beperkt wanneer zijn onderfde kinderen na zijn overlijden behoeftig blijken en een vordering instellen bij de rechtbank. Bijgevolg zou de invoering van een dergelijke hervorming de beschikkingsvrijheid aanzienlijk versterken in vergelijking met de huidige bescherming die de erflater geniet in het Belgische, Nederland en Franse erfrecht.

67. TOETSING AAN CRITERIA – Om deze hervorming te evalueren, dient het te worden getoetst aan de drie uitgekozen criteria.

³¹³ België: CASTELEIN C., 'Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie' in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 109, nr. 14; VERBEKE A.-L., 'Recht is balans is een werkwoord', *RW* 2001, (969) 974, nr. 40; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25; VERBEKE A.-L., 'Waardig familiaal vermogensrecht', *TEP* 2013/3, (3) 9-10; VERBEKE A.-L., 'A New Deal for Belgian Family Property Law' in ALOFS M., BYTTEBIER K., MICHELSENS A. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Liber amicorum Hélène Casman*, Intersentia, 2013, (461) 474; VERBEKE A.-L., 'Nieuw Belgisch erfrecht', *RW* 2017-2018, (1082) 1086. Nederland: VAN MOURIK M.J.A., 'De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst', *NJB* 1994/33, (1132) 1134.

³¹⁴ België: ADRIAENS M., 'Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, (179) 206-207, nr. 57; BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Intersentia, 2013, 77, nr. 195; CASTELEIN C., 'Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie' in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 112, nr. 16; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 25.

Nederland: KOLKMAN W.D., 'De legitieme portie', *WPNR* 2019/7260, (803) 805; VAN DER PLOEG P.W., 'De legitieme portie', *WPNR* 1954/4351, (277) 277; VAN ES P.C., 'Het bestaansrecht van de legitieme', *WPNR* 2021/7334, (570) 576; VAN MOURIK M.J.A., 'De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst', *NJB* 1994/33, (1132) 1134-1135.

Frankrijk: PÉRÈS C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 298, nr. 7.

³¹⁵ S. 1(1)(c) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975; ASSER C. en PERRICK S. *Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013, 327, nr. 299; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003, (20) 24.

Ten eerste voldoet een vordering op de nalatenschap op grond van behoefte van het kind niet aan het proportionaliteitsbeginsel. Het onterfde kind zou immers slechts bescherming genieten indien het behoeftig is, terwijl de erflater over een vrijwel onbeperkte beschikkingsvrijheid zou genieten. Hierdoor wordt geen evenwicht bereikt tussen de belangen van de beide partijen.

Ten tweede voldoet deze hervorming evenmin aan het rechtszekerheidscriterium.³¹⁶ Voor het onterfde kind is het immers onzeker of het überhaupt iets zal krijgen en, zo ja, welke omvang. Of het kind aanspraak kan maken op een deel van de nalatenschap, en hoe groot dat deel zal zijn, hangt namelijk af van de beoordeling door de rechter. Een dergelijke hervorming voldoet bijgevolg niet aan de vereiste dat de regeling voldoende duidelijk, voorzienbaar en toegankelijk moet zijn. Bovendien zou dit een breuk betekenen met de huidige verwachtingen van de kinderen. Zowel in België, Nederland als in Frankrijk gaan kinderen er vandaag van uit dat zij recht hebben op een voorbehouden erfdeel. Een wetswijziging die dit recht afschaft, zou ook afbreuk doen aan die rechtszekerheid.

Ten slotte rijst ook een probleem op het vlak van de familiale rechtvaardigheid. Een kind dat dagelijks voor zijn ouders zorgt en aldus bijdraagt aan een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding, loopt het risico uiteindelijk niets te ontvangen. De behoeftigheid van het kind wordt in dat geval doorslaggevend, terwijl zijn daadwerkelijke bijdragen binnen de familiale verhouding buiten beschouwing blijft.

Uit het voorgaande blijkt dat het afhankelijk maken van een vordering in de nalatenschap van de behoeftigheid van het kind niet de voorkeur verdient indien men wil tegemoetkomen aan de noden en verwachtingen van de samenleving.

68. GESCHIKTE HERVORMING? – Daarnaast bestaan er nog andere argumenten die zich tegen deze hervorming verzetten. Ten eerste blijkt dat er binnen de samenleving nog steeds een duidelijke belangstelling bestaat voor het voorbehouden erfdeel en dat een meerderheid nog altijd voorstander is van het behoud ervan.³¹⁷ Het is uiteraard juist dat vanuit de samenleving

³¹⁶ België: CASTELEIN C., 'Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie' in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, (91) 104; FOQUÉ R. en VERBEKE A.-L., 'Towards an open and flexible imperative inheritance law' in CASTELIN C., FOQUÉ R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Imperative inheritance law in a late-modern society. Five perspectives*, Intersentia, 2009, (203) 217-2018.

³¹⁷ België: RvS, Advies over een wetsvoorstel 'tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake', 20 april 2017, nr. 30.998/2,34, nr. 3.1.2;

kritiek wordt geuit op dit erfdeel, maar deze kritiek wordt geenszins door de gehele samenleving gedeeld. Een volledige afschaffing van het voorbehouden erfdeel zou dan ook niet overeenstemmen met de wil van de maatschappij als geheel. Ten tweede moet worden vastgesteld dat reeds eerdere hervormingen met betrekking tot het voorbehouden erfdeel werden doorgevoerd. Daarbij heeft de wetgever, rekening houdend met de bestaande kritiek, er bewust voor gekozen het voorbehouden erfdeel af te zwakken in plaats van het volledig af te schaffen. Het behoud van dit erfdeel werd ondersteund aan de hand van verschillende argumenten.³¹⁸ Het is dan ook weinig aannemelijk dat de wetgever vandaag wel bereid zou zijn over te gaan tot een volledige afschaffing, terwijl uit onderzoek blijkt dat het behoud van dit erfdeel nog steeds overeenstemt met de wens van de meerderheid van de samenleving. Ten derde blijkt uit het onderzoek naar de familiale solidariteit, dat deze hedendaags nog bestaat en bijgevolg nog steeds als rechtvaardiging dient voor het bestaan van het voorbehouden erfdeel. Zodoende ben ik van oordeel dat een volledige afschaffing van het voorbehouden erfdeel, waarbij dit wordt vervangen door een vordering op de nalatenschap op grond van behoefte van het kind, vandaag een te verregaande hervorming zou zijn. Hoewel een dergelijke hervorming de beschikkingsvrijheid van de erflater aanzienlijk zou versterken en het gebruik van onrechtstreekse ontervingstechnieken zou doen verdwijnen, blijkt een afschaffing van het voorbehouden erfdeel niet overeen te stemmen met de wil van een aanzienlijk deel van de samenleving.

<https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>; DE PAGE P., 'La réserve héréditaire: quel futur ?' in X, *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Larcier, 2011, (153)163; VAN HOUTTE J., FRANSSEN G. en WAMBEKE W.V., 'De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, (39) 79; KONING BOUDEWIJSTICHTING, *Perceptie en verwachtingen over erven en nalaten in België*, Brussel 2016, 18, https://media.kbs-frb.be/nl/media/7422/2016_MG_PUB_16022016.pdf (geraadpleegd op 9 maart 2026).

Nederland: BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024, 296-298, nr. 9.2.4; PERRICK S., 'Het erfrecht: een kwestie van politiek', *WPNR* 1992/6041, (214) 216, nr. 8.

Frankrijk: MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, 114, nr. 248, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf; PÉRÈS C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, (296) 298, nr. 7.

³¹⁸ *Supra* m. 53.

AFDELING III. UITBREIDING VAN DE UITSLUITINGSGRONDEN

69. BEPERKTE UITSLUITINGSGRONDEN – Zoals reeds duidelijk is gebleken, bestaat er een onevenwicht tussen de bescherming van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Dit onevenwicht vloeit voort uit het bestaan van slechts een beperkt aantal uitsluitingsgronden.³¹⁹ Nochtans is het denkbaar dat de erflater gegronde redenen heeft om een kind volledig te onterven buiten de wettelijk voorziene mogelijkheden. Tegen deze achtergrond rijst de vraag of een uitbreiding van deze uitsluitingsgronden mogelijk en wenselijk is.

70. FEITEN TEGEN ANDERE FAMILIELEDEN - Een eerste, in de drie rechtsstelsels gemeenschappelijke voorwaarde die de toepassing van de uitsluitingsgronden aanzienlijk beperkt, bestaat erin dat de feiten noodzakelijkerwijs tegen de erflater moeten zijn gericht. Dit houdt in dat je enkel uitgesloten kan worden in de nalatenschap van het slachtoffer.³²⁰ Bijgevolg zorgt dit ervoor dat het kind zijn recht op een voorbehouden erfdeel behoudt in de nalatenschap van zijn ouder wanneer hij ernstige feiten pleegt ten aanzien van andere familieleden. Hoewel deze feiten niet rechtstreeks tegen de ouder zijn gericht, kunnen zij wel bij deze (mentaal) leed veroorzaken. De vraag rijst dan of het niet mogelijk zou moeten zijn om het voorbehouden erfdeel ook in dergelijke situaties te ontnemen.

Ter verduidelijking van deze problematiek wordt het drama binnen de familie *Ullens de Schooten* aangehaald.³²¹ In dit drama vermoordde één van de zonen zijn stiefmoeder voor de ogen van zijn vader. In dit verband stelt zich de vraag welke gevolgen dit heeft voor de nalatenschap van de vader bij diens overlijden. Met betrekking tot de nalatenschap van de stiefmoeder staat vast dat de zoon uit haar erfenis kan worden uitgesloten, aangezien hij haar vermoord heeft en dit in de drie rechtsstelsels een uitsluitingsgrond vormt.³²² Met betrekking tot de nalatenschap van de vader behoudt de zoon zijn recht op een voorbehouden erfdeel. De feiten hebben zich namelijk voorgedaan tegen de echtgenote van de vader en niet tegen de vader

³¹⁹ *Supra* rn. 43.

³²⁰ België: DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, (7) 61; TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, (655) 661.

Frankrijk: LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 149; TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024, 90, nr. 82, b.

³²¹ X, 'UPDATE – Familiaal drama: Mimi Ullens de Schooten neergeschoten door haar stiefzoon Nicolas', *De Rijkste Belgen* 30 maart 2023, <https://derijkstebelgen.be/nieuws/familiaal-drama-mimi-ullens-de-schooten-neergeschoten-door-haar-stiefzoon-nicolas> (geraadpleegd op 1 mei 2026).

³²² *Supra* rn. 40.

zelf. Het lijkt evenwel denkbaar dat de vader niet wenst dat deze zoon nog aanspraak kan maken op een voorbehouden erfdeel in zijn nalatenschap, gelet op het mentale leed dat deze hem heeft berokkend. In het Nederlandse erfrecht zou de zoon zijn voorbehouden erfdeel mogelijks kunnen verliezen op grond van de aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid, maar deze aanvulling wordt in de praktijk slechts uitzonderlijk toegepast.³²³

Uit dit voorbeeld blijkt duidelijk dat het te beperkend is dat de uitsluitingsgronden enkel gericht zijn op feiten die zich hebben voorgedaan tegen de erflater, zonder rekening te houden met het mentale leed dat de erflater kan hebben als gevolg van de feiten gericht tegen zijn familieleden. Bijgevolg pleit ik voor een uitbreiding van de uitsluitingsgronden, waarbij ook rekening wordt gehouden met feiten die niet rechtstreeks tegen de erflater zijn gericht, maar die hem wel mentaal leed kunnen toebrengen.

71. ONTERVINGSPROCEDURE - Aangezien de feiten in dergelijke gevallen niet rechtstreeks tegen de erflater zijn gericht, mag hier geen sprake zijn van een automatische uitsluiting in de nalatenschap. Voor dit soort situaties lijkt het aangewezen een uitsluitingsgrond te voorzien die slechts facultatief van toepassing is. Voor de toepassing van deze uitsluiting moet dan cumulatief aan drie voorwaarden worden voldaan. Ten eerste moet het kind een feit hebben gepleegd dat leidt tot uitsluiting uit de nalatenschap van het slachtoffer. Welke feiten daar aanleiding toe geven is afhankelijk van de reeds opgenomen uitsluitingsgronden in de drie rechtsstelsels. Ten tweede kan de onterving enkel plaatsvinden wanneer de feiten zich hebben voorgedaan ten aanzien van een naaste familielid van de ouder. Onder naaste familie wordt familie in de tweede graad verstaan. Dit omvat de partner van de ouder, evenals de ouders, de kinderen, de kleinkinderen en de broers en zussen van deze ouder. Hierbij geldt het vermoeden dat wanneer een kind feiten pleegt die aanleiding geven tot uitsluiting in de nalatenschap van deze familieleden, dit mentaal leed veroorzaakt bij de ouder van dit kind. Daarnaast kan het kind enkel worden onterfd indien dit uitdrukkelijk in de laatste wil van de ouder is vermeld. Hierbij motiveert de ouder waarom hij tot deze beslissing is overgegaan. Met betrekking tot het familiedrama-Ullens de Schooten zou de vader bijvoorbeeld kunnen aangeven dat hij wenst over te gaan tot de volledige onterving van zijn zoon, aangezien deze zijn echtgenote om het

³²³ Nederland: VRIES M., 'Onwaardigheid en de redelijkheid en billijkheid: artikel 4:3 BW is niet zo limitatief als het lijkt', *TE* 2021/6, (113) 118; DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 139, nr. 2.7.9, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfid=121974>.

leven heeft gebracht en hem daardoor aanzienlijk mentaal leed heeft berokkend. Op die manier blijft de beslissing om het kind al dan niet te onterven bij de ouder zelf.

Deze uitsluitingsgrond berust op het feit dat deze kinderen tekortschieten in een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familiale verhouding. Tegen deze achtergrond wordt het als gerechtvaardigd beschouwd het voorbehouden erfdeel in de nalatenschap van hun ouder te ontnemen. Het aanknopingspunt voor de uitsluiting uit de nalatenschap van de ouder ligt in de voorafgaande uitsluiting uit de nalatenschap van het slachtoffer, zijnde een naaste familielid van de ouder.

72. SOORT FEITEN – Een bijkomende vereiste voor de toepassing van de huidige uitsluitingsgronden is het bestaan van ernstige gedragstekortkomingen. Hierdoor blijft hun praktische reikwijdte eerder beperkt. Het kan echter niet worden uitgesloten dat de erflater ook bij de afwezigheid van ernstige gedragstekortkomingen gerechtvaardigd tot een onterving wenst over te gaan. Zo kan worden gedacht aan situaties waarin ouders al meerdere jaren geen enkel contact meer hebben met hun kind. Dergelijke situaties vallen niet onder de ernstige gedragstekortkomingen die momenteel in de wet zijn opgenomen. Hier rijst de vraag of het redelijk is om van deze ouders te eisen dat een deel van hun nalatenschap onvermijdelijk aan dat kind wordt toegewezen.³²⁴ Het is mogelijk dat deze ouders in hun laatste levensjaren ondersteuning hebben ontvangen van hun burens en daarom verkiezen hun nalatenschap aan hen toe te kennen. In zulke gevallen kan worden overwogen om het voorbehouden erfdeel van het kind te ontnemen teneinde derden te bevoordelen.³²⁵ Deze ontneming zal dan eveneens steunen op het feit dat het kind niet heeft voldaan aan een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familie verhouding, waardoor de ouders niet meer verplicht zijn om hun kind te steun.

73. PROCEDURE - Ook hier verdient een facultatieve uitsluitingsgrond de voorkeur, waarbij een ouder via een verzoekschrift de rechtbank verzoekt om zijn of haar kind volledig te onterven. De ouder dient dit verzoek te ondersteunen met concrete argumenten en bewijsmiddelen

³²⁴ VAN MOURIK M.J.A., 'De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst', *NJB* 1994/33, (1132) 1132.

³²⁵ KONING A.E., 'De legitieme portie: do as the Romans did!', *TE* 2002/02, (15) 15; LANSU M., 'Vijftig jaar vechten: Drie hoofdrolspelers over de fundamentele keuzes in het nieuwe erfrecht', *TE* 2002/06, (77) 78; KONING BOUDEWIJSTICHTING, *Perceptie en verwachtingen over erven en nalaten in België*, Brussel 2016, 23, https://media.kbs-frb.be/nl/media/7422/2016_MG_PUB_16022016.pdf (geraadpleegd op 9 maart 2026).

waaruit blijkt waarom het zijn kind wil onterven. Na het horen van de ouder, moet de rechtbank eveneens het betrokken kind horen. Zo krijgt het kind de kans om tegenbewijs aan te voeren en zich te verweren tegen zijn onterving. Uiteindelijk komt het aan de rechter toe om, in het licht van alle aangevoerde argumenten en bewijsmiddelen, te beoordelen of het kind in zodanige mate heeft verzaakt aan zijn familiale verplichtingen dat een ontneming van het voorbehouden erfdeel gerechtvaardigd is.

74. WAARBORG MISBRUIK - Een dergelijke procedure, waarbij het kind het recht krijgt om zich te verdedigen, biedt bescherming tegen misbruik. Het is immers niet de bedoeling dat een ouder, die zelf jarenlang geen zorg of aandacht heeft besteed aan zijn kinderen, zich eenzijdig aan zijn erfrechtelijke verplichtingen kan onttrekken. Het kind kan dan tijdens zijn verdediging aanvoeren dat het gebrek aan contact te wijten is aan de houding van de ouder, die bijvoorbeeld het kind heeft genegeerd of bewust geweigerd heeft te zien. Zo vermijdt het kind een onrechtvaardige onterving. Deze waarborg tegen misbruik is afwezig bij de eerder besproken uitbreiding, aangezien het kind daar een feit heeft gepleegd dat aanleiding geeft tot uitsluiting uit de nalatenschap van het slachtoffer. Daardoor kan een objectieve fout van het kind worden vastgesteld, nu het reeds op grond van zijn gedragingen van die nalatenschap wordt uitgesloten. Bij de uitbreiding die hier wordt besproken, ontbreekt daarentegen een dergelijk objectief feit dat aanleiding kan geven tot uitsluiting. Indien de uitsluiting in dat geval zou plaatsvinden zonder de tussenkomst van een rechter, zou zij kunnen steunen op louter subjectieve gevoelens, wat het risico op misbruik aanzienlijk vergroot. Daarom is het aangewezen dat in deze uitbreiding wel een rechterlijke tussenkomst vereist is, zodat een onafhankelijke instantie zich uitspreekt over de gegrondheid van de uitsluiting.

75. TOETSING AAN CRITERIA – Voor de beoordeling van de geschiktheid van deze hervorming wordt eveneens rekening gehouden met de drie geselecteerde criteria. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat elk van de drie rechtsstelsels een voorstel indient waarin rekening wordt gehouden met zowel het mentaal leed van de ouder, als met het tekortschieten in de familiale verplichtingen, wat tot bijkomende uitsluitingsgronden in de nalatenschap van de ouder leidt.

Ten eerste zou een dergelijke innovatie voldoen aan het proportionaliteitsbeginsel. In beginsel behoudt het kind zijn recht op een voorbehouden erfdeel. Enkel wanneer het kind zijn familiale verplichtingen niet nakomt, kan het zijn of haar bescherming verliezen. De bescherming voor

het onterfde kind blijft dus bestaan, maar het kan ontnomen worden op basis van zijn eigen ondeugdelijk gedrag. Als gevolg hiervan bezit de ouder meer mogelijkheden om zijn kinderen volledig te onterven, waardoor een beter evenwicht wordt bereikt tussen de rechten van het onterfde kind en de vrijheid van de erflater.

Ten tweede blijft deze hervorming eveneens voldoen aan het rechtszekerheidscriterium. Met betrekking tot dit criterium moet in deze context rekening worden gehouden met de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het Hof vereist weliswaar rechtszekerheid met betrekking tot de uitsluitingsgronden, maar benadrukt dat deze niet verder mag gaan dan noodzakelijk. Een te vergaande bescherming van de rechtszekerheid zou immers kunnen leiden tot een schending van het recht op familieleven.³²⁶ De hier besproken vernieuwingen leiden ertoe dat de bestaande uitsluitingsgronden, die hedendaags gebaseerd zijn op vaststaande feiten, worden uitgebreid tot feiten die niet altijd specifiek door de wet kunnen worden voorzien. Toch gaat dit, naar mijn mening, niet gepaard met een gebrek aan rechtszekerheid. Met betrekking tot de eerste innovatie blijven de ernstige gedragstekortkomingen die in de huidige wet zijn opgenomen, aan de basis liggen van de onterving, met als verschil dat zij voortaan ook kunnen leiden tot onterving in de nalatenschap van een ander familielid bij wie mentaal leed is veroorzaakt als gevolg van die tekortkomingen. Met betrekking tot de tweede uitsluitingsgrond is deze verbonden aan een gerechtelijke procedure. Deze hervorming voldoet derhalve aan de vereisten van duidelijkheid en voorzienbaarheid, aangezien de onterving hetzij voortvloeit uit een voorafgaande uitsluiting, hetzij het gevolg is van een gerechtelijke procedure. Daarbij blijft de ontneming van het voorbehouden erfdeel het rechtstreekse gevolg van de gedragingen van het kind. Verder zou de uitbreiding wettelijk worden verankerd, zodat zij voldoet aan de vereiste van toegankelijkheid. Hieruit volgt dat deze hervorming geen afbreuk vormt aan de vereiste dat de regeling voldoende duidelijk, voorzienbaar en toegankelijk moet zijn. Daarnaast moet worden benadrukt dat deze uitbreiding niet leidt tot een volledig opengetrokken lijst met betrekking tot de uitsluitingsgronden. Het gaat nog steeds om een limitatieve lijst: niet alle mogelijke feiten of handelingen kunnen tot uitsluiting leiden.

³²⁶ Art. 8 EVRM; EHRM 1 december 2009, 64301/01, 'Roemeense Erflater', nr. 131; DE VRIES M. en LEIRE D., 'Onwaardigheid in België en Nederland na 'De Roemeense erflater'', *TE* 2022/3, (64) 64; DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, 43, nr. 2.2.3, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfId=121974>.

Ten slotte dient te worden nagegaan of deze hervorming verenigbaar is met het beginsel van familiale rechtvaardigheid. Aangezien zij rekening houdt met de vraag of het kind zijn familiale verplichtingen is nagekomen als voorwaarde voor het behoud van het voorbehouden erfdeel, voldoet deze hervorming aan dit criterium. Het voorbehouden erfdeel wordt daarbij niet langer louter toegekend op grond van een morele plicht van de ouders om hun kinderen te ondersteunen (familiale solidariteit), maar vanuit het streven naar een billijke verdeling van rechten en plichten binnen de familieverhouding (familiale rechtvaardigheid). In plaats van dat een kind gerechtigd is op een voorbehouden erfdeel op basis van zijn bestaande afstammingsband met zijn ouders, zal het voorbehouden erfdeel gerechtvaardigd worden aan de hand van zijn gedrag, die al dan niet blijkt geeft van het nakomen van zijn familiale verplichtingen. Een kind dat tekortschiet in zijn familiale verplichtingen, kan worden geacht niet langer aanspraak te kunnen maken op de morele steun van zijn ouders en bijgevolg op een voorbehouden erfdeel. Hierbij dient te worden benadrukt dat deze uitsluitingsgronden niet van rechtswege toepassing vinden, maar slechts kunnen worden ingeroepen op initiatief van de ouder zelf. De beslissing om tot onterving van het kind over te gaan, blijft dus uitsluitend aan de ouder voorbehouden. Bij dezen wordt in het algemeen vermoed dat elk kind zijn familiale verplichtingen nakomt en dus gerechtigd is op een voorbehouden erfdeel. Elke ouder krijgt evenwel de mogelijkheid om aan te tonen dat dit in een concreet geval niet zo is en op basis van deze uitbreiding tot onterving kan over gaan.

Aangezien deze hervorming voldoet aan alle voorgestelde criteria, kan worden aangenomen dat zij beantwoordt aan de noden van de samenleving.

76. GESCHIKTE HERVORMING – Deze hervorming lijkt geschikt om een meer evenwichtige verhouding tot stand te brengen tussen de bescherming van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Zij maakt het immers mogelijk het voorbehouden erfdeel te ontnemen aan een kind dat zijn familiale verplichtingen niet is nagekomen. Dit zal ertoe leiden dat in de praktijk minder nood bestaat aan het gebruik van de onrechtstreekse ontervingstechnieken, aangezien er ruimere wettelijke mogelijkheden ontstaan om een kind te onterven. Tegelijk wordt de beschikkingsvrijheid van de erflater versterkt, nu een kind dat geacht wordt geen gerechtvaardigde aanspraak te hebben op de nalatenschap van de ouder wettelijk kan worden onterfd. Voorts waarborgt deze regeling de bescherming van het onterfde

kind, aangezien onterving slechts mogelijk is wanneer het kind zelf tekortschiet in de naleving van zijn familiale verplichtingen. Mijns inziens lag precies dit element aan de basis van de kritiek, namelijk het feit dat het voorbehouden erfdeel niet kon worden ontnomen omdat de uitsluitingsgronden te beperkt waren, waardoor het ook in ongerechtvaardigde omstandigheden moest worden toegekend. Nu het behoud van het erfdeel wordt gekoppeld aan het beginsel van familiale rechtvaardigheid, kan dat erfdeel worden ontnomen wanneer de toekenning ervan niet gerechtvaardigd is.

77. FAMILIALE RECHTVAARDIGHEID? - De invulling van het begrip familiale rechtvaardigheid is in zekere mate subjectief en kan verschillen naargelang de betrokken personen of context. Niettemin blijkt uit de aangehaalde voorbeelden dat het in bepaalde omstandigheden objectief moeilijk te verantwoorden is dat een kind alsnog aanspraak kan maken op een voorbehouden erfdeel. Of het al dan niet gerechtvaardigd is aanspraak te maken op een voorbehouden erfdeel, zal daarbij blijken uit de laatste wil van de erflater dan wel uit de beslissing van de rechter. Wanneer de erflater in zijn laatste wil uitdrukkelijk bepaalt een kind te willen onterven wegens gedragingen die hem mentaal leed hebben berokkend, wijst dit erop dat hij het niet rechtvaardig acht dat dit kind nog recht zou hebben op een voorbehouden erfdeel. Wanneer de rechter de onterving toestaat op basis van de aangevoerde bewijzen en argumenten, blijkt daaruit dat de rechter oordeelt dat het niet gerechtvaardigd is om het kind een voorbehouden erfdeel toe te kennen. Op deze wijze volgt aldus of het als rechtvaardigt wordt beschouwd dat het kind nog aanspraak kan maken op zijn voorbehouden erfdeel. Zo kan het nadeel van de subjectiviteit van de term rechtvaardigheid worden vermeden en kan toch worden gekomen tot een objectieve beoordeling van de vraag of het toekennen van het voorbehouden erfdeel nog gerechtvaardigd is.

78. FAMILIALE VERPLICHTINGEN? – Aangezien het ontnemen van het voorbehouden erfdeel steunt op het beginsel van familiale rechtvaardigheid, en deze rechtvaardigheid wordt beoordeeld aan de hand van de vraag of aan de familiale verplichtingen is voldaan, is het van belang nader te bepalen wat onder deze term moet worden verstaan. Ook dit begrip is immers vatbaar voor uiteenlopende interpretaties. In belangrijke mate zal daarbij worden aangesloten bij hetgeen binnen de samenleving als normaal, zorgvuldig en redelijk gedrag wordt beschouwd binnen familiale verhoudingen. Bepaalde gedragingen lijken daarbij manifest een schending uit

te maken van deze familiale verplichtingen. Het om het leven brengen van de echtgenote van je vader of het verwaarlozen van je zorgbehoevende ouders, lijken duidelijk een voorbeeld van zo een schending. Ook andere gedragingen kunnen een dergelijke schending uitmaken. Hierbij kan gedacht worden aan het ernstig tekortschieten in de zorg voor de eigen kinderen – en aldus de kleinkinderen van de ouder – gezien dit aanzienlijk mentaal leed kan veroorzaken aan deze ouder, het plegen van seksueel geweld ten aanzien van een zus, of het weigeren om voor behoeftige ouders passende zorg en bijstand te organiseren louter om de omvang van zijn eigen voorbehouden erfdeel te beschermen. Dergelijke gedragingen kunnen, mijns inziens, duidelijk worden beschouwd als ernstige inbreuken op de familiale verplichtingen en bijgevolg op het beginsel van familiale rechtvaardigheid. Of het gedrag van een kind aanleiding geeft tot dergelijke inbreuken, kan blijken uit de laatste wil van de erflater, waarin deze zijn beslissing tot onterving motiveert, of uit het oordeel van de rechter. Op die manier kunnen de uiteenlopende opvatting over familiale verplichtingen worden overstegen en kan worden gekomen tot een meer objectieve beoordeling van de vraag of het kind aan zijn familiale verplichtingen heeft voldaan. Bij de beoordeling van de laatste wil van de erflater moet daarbij in het achterhoofd worden gehouden dat onterving niet louter discretionair kan worden toegepast, maar dat zij wordt ingegeven door feiten die leiden tot de uitsluiting uit de nalatenschap van een familielid, wat bijdraagt tot de objectivering van de inbreuk van de familiale verplichtingen.

AFDELING IV. AANGEWEZEN VERNIEUWING?

79. BESLUIT – De loutere afschaffing van het voorbehouden erfdeel, gecombineerd met het uitsluitend toekennen van een vorderingsrecht aan een behoeftig kind, lijkt niet aangewezen.³²⁷ Een dergelijke afschaffing gaat namelijk een stap te ver en zou niet tegemoetkomen aan de maatschappelijke verwachtingen. Daarom is het wenselijk dat toekomstige hervormingen zoeken naar een tussenoplossing, waarbij het voorbehouden erfdeel behouden blijft, maar tegelijkertijd wordt afgezwakt gezien de bestaande kritiek. Mijns inziens bestaat de meest aangewezen hervorming uit een combinatie van het eerste en het laatste voorstel.

³²⁷ *Supra* rns. 67-68.

Het eerste voorstel zou ertoe leiden dat de beschikkingsvrijheid van de erflater in België en Frankrijk wordt versterkt. Daardoor kan een betere verhouding ontstaan tussen de bescherming van het onterfde kind en de vrijheid van de erflater om over zijn vermogen te beschikken. Niettemin zou dit voorstel op zichzelf wellicht onvoldoende tegemoetkomen aan de kritiek op het voorbehouden erfdeel en aan het gebruik van de onrechtstreekse ontervingstechnieken. Om die bezwaren te ondervangen, dient ook het laatste voorstel in aanmerking te worden genomen.

Dit laatste voorstel beoogt een verdere versterking van de beschikkingsvrijheid van de erflater door middel van een uitbreiding van de uitsluitingsgronden. Het uitbreiden van deze gronden zorgt ervoor dat er rekening wordt gehouden met familiale rechtvaardigheid. De erflater zou in dat geval slechts gehouden zijn vermogen na te laten aan zijn kinderen wanneer dit gerechtvaardigd is. Indien niet wordt voldaan aan de familiale verplichtingen, wordt de familiale rechtvaardigheid niet gerealiseerd. Er is dan namelijk geen sprake van de naleving van een billijke verdeling van wederzijdse rechten en plichten binnen de familieverhouding, zodat het recht op het voorbehouden erfdeel kan worden ontnomen. Binnen dit systeem wordt, zodra de afstammingsband vaststaat, vermoed dat het kind aan zijn familiale plichten voldoet. Dit vermoeden kan evenwel worden weerlegd door de ouders. Op die wijze blijft het voorbehouden erfdeel principieel behouden, terwijl een uitbreiding van de uitsluitingsgronden toelaat beter rekening te houden met de concrete familiale context. De verruiming van deze uitsluitingsgronden zal ervoor zorgen dat het gebruik van de onrechtstreekse ontervingstechnieken vermeden wordt.

Deze hervorming leidt ertoe dat rekening wordt gehouden met de rechtvaardigheid van het toekennen van een voorbehouden erfdeel, terwijl de eerste hervorming de beschikkingsvrijheid van de erflater versterkt, zelfs bij deugdelijk gedrag van het kind.

HOOFDSTUK IV. SLOTBESCHOUWINGEN

80. HOOFDONDERZOEKSVRAAG - *In welke mate dient een kind zich te kunnen verzetten tegen zijn onterving, rekening houdend met de beschikkingsvrijheid van de erflater?* Doorheen dit onderzoek is gebleken dat het moeilijk is om een evenwicht te vinden tussen de rechten van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater. Uit het onderzoek blijkt dat het onterfde kind zijn onterving niet louter dient te ondergaan en zich daartegen kan verzetten. Dit recht is essentieel voor het behoud van een evenwicht tussen de belangen van beide partijen. Het voorbehouden erfdeel, dat reeds sinds de Romeinse tijd bestaat, vormt daarbij een inperking op de beschikkingsvrijheid van de erflater. Opdat deze inperking als toelaatbaar kan worden beschouwd, dient de bescherming van het onterfde kind beperkt te blijven. Aan deze voorwaarde is voldaan, aangezien de bescherming van het onterfde kind door de wetgever in de drie rechtsstelsels wordt begrensd. Bovendien hebben deze rechtsstelsels hervormingen doorgevoerd die hebben geleid tot een verdere inperking van deze bescherming. Aldus waarborgen de stelsels dat het voorbehouden erfdeel in verhouding staat tot de beschikkingsvrijheid van de erflater. Toch blijkt uit het onderzoek dat, gelet de beperkte toepassingsmogelijkheden van de uitsluitingsgronden in de drie rechtsstelsels, de bescherming van het voorbehouden erfdeel te verregaand is, hetgeen ten nadele komt van de beschikkingsvrijheid van de erflater.³²⁸ Hierdoor werd in het laatste hoofdstuk van dit onderzoek gezocht naar mogelijke hervormingen.

81. VAN FAMILIALE SOLIDARITEIT NAAR FAMILIALE RECHTVAARDIGHEID – De huidige regeling inzake het voorbehouden erfdeel is in de drie onderzochte rechtsstelsels historisch geïnspireerd op het voorbehouden erfdeel uit het Romeinse recht, dat steunde op het beginsel van familiale solidariteit. Daarbij rustte op de ouder de morele plicht om een deel van zijn vermogen aan zijn kinderen na te laten. Uit het onderzoek blijkt dat familiale solidariteit ook vandaag nog steeds aanwezig is binnen de samenleving en derhalve nog steeds dient ter rechtvaardiging van het bestaan van het voorbehouden erfdeel.

Niettemin kan niet worden genegeerd dat zich sinds de Romeinse tijd belangrijke maatschappelijke en juridische ontwikkelingen hebben voorgedaan, waardoor het bestaan en

³²⁸ *Supra* m. 43.

de huidige vormgeving van het voorbehouden erfdeel steeds vaker worden bekritiseerd. Hierdoor heeft de wetgever in de drie rechtsstelsels reeds belangrijke hervormingen doorgevoerd met betrekking tot dit erfdeel. Desondanks blijft kritiek bestaan en zijn zelfs technieken ontstaan om het voorbehouden erfdeel onrechtstreeks te omzeilen. Tegen die achtergrond rijst de vraag of het niet aangewezen is de grondslag van het voorbehouden erfdeel te heroriënteren van familiale solidariteit naar familiale rechtvaardigheid. In dat geval blijft op de erflater nog steeds een morele plicht rusten om vermogen aan zijn kinderen na te laten, echter slechts voor zover dit gerechtvaardigd is. Om te beoordelen of die toekenning gerechtvaardigd is, wordt het gedrag van het kind in rekening gebracht. In plaats van een bescherming waarbij de afstammingsband zowel een noodzakelijke als voldoende voorwaarde vormt voor het verkrijgen van het voorbehouden erfdeel, kan worden geëvolueerd naar een bescherming waarbij, naast het bestaan van de afstammingsband en de morele verplichting van de ouder, eveneens rekening wordt gehouden met het gedrag van het kind zelf.

Om te evolueren naar een systeem waarin het bestaan van het voorbehouden erfdeel wordt gegrond op familiale rechtvaardigheid, wordt gebruik gemaakt van een uitbreiding van de uitsluitingsgronden. Dit leidt ertoe dat het voorbehouden erfdeel kan worden ontnomen wanneer het gedrag van het kind de toekenning ervan niet langer rechtvaardigt. Het verlies van het erfdeel zou dan niet langer uitsluitend mogelijk zijn in gevallen van ernstige tekortkomingen jegens de erflater zelf. Bij een dergelijke uitbreiding zal, ten eerste, rekening worden gehouden met ernstige tekortkomingen die zijn gericht tegen naaste familieleden van de erflater en die de erflater mentaal leed berokkenen. Daarnaast kan ook het schenden van andere familiale verplichtingen in aanmerking worden genomen als uitsluitingsgrond uit de nalatenschap. Op die wijze wordt een beter evenwicht bereikt tussen de belangen van beide partijen: elk kind behoudt in beginsel een voorbehouden erfdeel, maar er ontstaan ruimere mogelijkheden om dit te ontnemen, hetgeen de beschikkingsvrijheid van de erflater versterkt. Dit tempert de bestaande kritiek en het gebruik van onrechtstreekse ontervingstechnieken.

82. VERDERE VERSTERKING BESCHIKKINGSVRIJHEID – Een bijkomende hervorming die kan worden overwogen ter versterking van de beschikkingsvrijheid van de erflater in gevallen waarin het kind aanspraak blijft behouden op een voorbehouden erfdeel, bestaat in een verdere aanpassing van dit erfdeel. In de eerste plaats kan worden gedacht aan een aanpassing van de

omvang van het beschikbaar gedeelte in Frankrijk tot de helft van het wedersamengestelde historische vermogen, ongeacht het aantal nagelaten kinderen. Ten tweede kan een beperking worden ingevoerd bij de wedersamenstelling van het historische vermogen van de erflater in België en Frankrijk, naar het voorbeeld van de Nederlandse regeling. Een derde mogelijke hervorming bestaat in de afschaffing van de uitzondering in het Belgische erfrecht op het voorbehouden erfdeel in waarde bij een gift bij laatste wil aan een derde.

83. GEVOLG VAN DEZE HERVORMINGEN? – Een gevolg van deze hervormingen is dat het Belgische, Nederlandse en Franse erfrecht nauwer zouden aansluiten bij de Germaanse en Scandinavische rechtstraditie. De uitbreiding van de uitsluitingsgronden en de beperking van de wedersamenstelling van het historische vermogen vormen namelijk kenmerken van deze rechtstraditie.³²⁹ Volgens Professor VERBEKE biedt deze rechtstraditie een rechtvaardiger evenwicht tussen de morele verplichting om vermogen na te laten en de wens van de erflater om vrij over zijn vermogen te beschikken.³³⁰ Het lijkt mij dan ook aannemelijk dat een volgende stap inzake de bescherming van het voorbehouden erfdeel kan worden gezet in de richting van de Germaanse en Scandinavische traditie. Een evolutie naar de Anglo-Amerikaanse rechtstraditie, waarin geen voorbehouden erfdeel bestaat, lijkt mij daarentegen vooralsnog een brug te ver.

³²⁹ *Supra* m. 17.

³³⁰ VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloomt of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000, 20 en 31, nr. 31 en 55; VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservatair erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, (24) 26; VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, (20) 23-24.

BIBLIOGRAFIE

§1. ALGEMEEN

WETGEVING

Art. 8 EVRM.

Art. 1, tweede lid van het Eerste Protocol EVRM.

S. 1(1)(c) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975.

RECHTSPRAAK

EHRM 13 juni 1979, 6833/74, 'Marckx'.

EHRM 1 december 2009, 64301/01, 'Roemeense Erflater'.

RECHTSLEER

PÉRÈS C., 'Compulsory Portion in France' in REID K. G C, DE WAAL M. J en ZIMMERMANN R. (eds.), *Comparative Succession Law. Volume III: Mandatory Family Protection*, Oxford University Press, 2020, 78.

VERBEKE A.-L. en LELEU Y.-H., 'Harmonization of the Law of Succession in Europe' in HARTKAMP A., HESSELINK M., HONDIUS E., MAK C. en DU PERRON E. (eds.), *Towards a European Civil Code*, Kluwer, 2011, 459.

§2. BELGIË

WETGEVING

Burgerlijk Wetboek.

Oud art. 124 WLVO.

Art. 124 WLVO.

Wet 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, *BS* 11 januari 2013.

Wet 10 december 2012 tot wijziging van artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst betreffende de inkorting van het kapitaal van een levensverzekering in geval van erfopvolging, *BS* 11 januari 2013.

Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017.

Wetsvoorstel tot wijziging van het burgerlijk wetboek met betrekking tot het erfrecht, SENAAT, 2012-2013, 5 augustus 2013, nr. 5-2207/1.

Wetsontwerp tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, KAMER, 2014-2015, 3 december 2014, nr. 0681/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, KAMER, 2016-2017, 25 januari 2017, nr. 2282/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de globale erfovereenkomst over een niet-opengevallen nalatenschap betreft: Verslag namens de commissie voor justitie, KAMER, 2016-2017, 23 juni 2017, nr. 2282/006.

RvS, Advies over een wetsvoorstel ‘tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake’, 20 april 2017, nr. 30.998/2, <https://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/60998.pdf#search=60.998%2F2>.

RECHTSPRAAK

GwH 26 juni 2008, nr. 96/2008, *Arr. GwH 2008/3*, ECLI:BE:GHCC:2008:ARR.096, 1547.

Cass. 12 april 1892, *Pas.* 1892/I, 174.

Cass. 8 maart 1934, BJ 1934, 259.

Cass. 30 maart 1944, *Pas.* 1944/I, 281.

Cass. 29 april 2010, C.09.0169.N., *Arr. Cass.* 2010/4, 1227.

HvB Brussel 14 januari 1959, *T.Not.* 1960/1, 13; HvB Brussel 7 december 1962, *Pas.* 1964/II, 47.

Rb. Brussel 22 april 2010, nr. 1993/492/A, *Rec.gén.enr.not.*, 2011/1, 22, noot DE WILDE D’ESTMAEL E.

Famrb. (afd. Namen) 23 juli 2019, *RNB.* 2021/8, 823.

RECHTSLEER

BOEKEN

BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Beginnelsen erfrecht*, die Keure, 2013.

BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Interstentia, 2013.

BARBAIX R., *Het nieuwe erfrecht 2017*, Intersentia, 2017.

BARBAIX R., *Handboek familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2018.

BEVERNAEGIE S., *La loi du 31 juillet 2017 réformant le droit des successions et des libéralités*, Kluwer, 2017.

CASMAN H., *Indignité successorale et substitution*, Larcier, 2013.

DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/2, Bruylant, 1973, 903.

DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, 1.

DE PAGE H. en DEKKERS R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, Bruylant, 1974, 621.

DE VOGELAERE T., *Testamenten anno 2013 – Balanceren op de grenzen van de wilsautonomie*, Intersentia, 2013.

DE VOGELAERE T., *Het testament*, Lancier, 2015.

DE WULF C., *De Erfwet van 31 juli 2017- een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, die Keure, 2018.

DEKKERS R. en CASMAN H., *Handboek burgerlijk recht: Deel IV: huwelijksstelsels, Erfrecht, Giften*, Intersentia, 2010.

DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften: de nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Intersentia, 2018.

DEKKERS R., CASMAN H., VERBEKE A.-L. en ALOFS E., *Erfrecht en giften*, Intersentia, 2025.

DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions*, Larcier, 2018.

DELNOY P. en MOREAU P., *Les libéralités et les successions: précis de droit civil*, Larcier, 2023.

DILLEMANS R., *De erfrechtelijke reserve*, KU Leuven Faculteit Rechtsgeleerdheid, 1960.

DILLEMANS R., *Erfrecht 1 : Toewijzing van de nalatenschap*, Story-Scientia, 1984.

PIÉDELIÈVRE S., *Successions et libéralités*, Bruylant, 2022.

PINTENS W., DECLERCK C., DU MONGH J. en VANWINCKELEN K., *Familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2010.

PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht: openvallen van de nalatenschap – devolutie – erfovereenkomsten – reserve-regeling*, Story-Scientia, 1988.

PUELINCKX-COENE M., *Erfrecht 1: Openvallen en toewijzing van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng*, Kluwer, 2011.

VAN CAENEGEM R.C., *Geschiedkundige inleiding tot het privaatrecht*, Story-Scientia, 1985.

VAN GYSEL A.-C., *Précis du droit des successions et des libéralités*, Bruylant, 2008.

VERBEKE A.-L., *De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!*, Kluwer, 2000.

VERSTRAETE J., *Erfrecht 2: de verdeling van de nalatenschap in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Kluwer, 2021.

WUYTS L., *De functie en criteria van het intergenerationeel versterferfrecht*, Kluwer, 2024.

MASTERPROEVEN

BEULENS K., *Zin en onzin van het voorbehouden erfdeel? een rechtsvergelijkende benadering*, masterproef KU Leuven, 2013, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE828460.

DEGEEST G., *Het dwingendrecht- of openbareordekarakter van de erfrechtelijke reserve*, masterproef KU Leuven, 2014, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE2894720.

LOGGHE A., *Vrijheid voor de erflater en subjectieve gelijkheid tussen de kinderen: een onmogelijke combinatie?*, masterproef KU Leuven, 2019, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE13192341.

LANTMEETERS D., *Het de facto ont erven van uw kinderen: de reserve uitgehold*, masterproef KU Leuven, 2019, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE12546184&.

NIJS D., *Het voorbehouden erfdeel: een ouderwetse figuur in een moderne maatschappij?*, masterproef KU Leuven, 2016, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE6644910.

PRIEM C., *Is het voorbehouden erfdeel in het erfrecht vandaag nog gerechtvaardigd? Met een rechtsvergelijkende analyse*, Masterproef UGent, 2017, https://libcatalog.ugent.be/nde/fulldisplay?query=Is%20het%20voorbehouden%20erfdeel%20in%20het%20erfrecht%20vandaag%20nog%20gerechtvaardigd?%20Met%20een%20rechtsvergelijkende%20analyse&tab=Everything&search_scope=MyInst_and_CI&searchInFulltext=false&vid=32RUG_INST:32RUG_INST&lang=nl&docid=alma990023494420409161&adaptor=Local%20Search%20Engine&context=L&isFrbr=false&isHighlightedRecord=false&state=&repId=12272911430009161.

REUBENS E., *Van een inkorting in natura naar een inkorting in waarde*, masterproef KU Leuven, 2013, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE826476.

STRYCKERS G., *De invloed van de inkorting in waarde op de positie van de onterfde reservataire erfgenaam: degradatie tot chirografaire schuldeiser van de nalatenschap?*, masterproef KU Leuven, 2022, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE16698056.

VAN GAEVEREN F., *De contextgebonden Napoleontische bepalingen in het Belgisch familiaal vermogensrecht*, masterproef UGent, 2018, https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/479/211/RUG01-002479211_2018_0001_AC.pdf.

VINCKIER U., *De erfrechtelijke reserve van de 14de eeuw tot en met de 18de eeuw in vijf grote Belgische steden: optekening van de stadsrechten en receptie van het Romeinse recht*, masterproef KU Leuven 2015, https://repository-teneo-libis-be.kuleuven.e-bronnen.be/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE5236727.

VERZAMELWERKEN

ADRIAENS M., ‘Vaders wil is wet, of toch niet helemaal? Over het *de facto* onterven van reservataire erfgenamen door middel van giften’ in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, 179.

APPERMONT N. en THEUNIS J., ‘Beperkingen aan het recht op bescherming van eigendom’ in SOTTIAUX S. (ed.), *Publiekrecht*, die Keure, 2018, 167.

BAEL J., ‘Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen’ in CLAEYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2021, 259.

BARBAIX R., ‘Erfrechtelijke gevolgen van de schenkingen, en van lasten, modaliteiten en voorwaarden die aan een schenking worden gekoppeld’ in BAEI J. en BARBAIX R. (eds.), *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2024, 123.

CASMAN H., ‘Inleiding tot de nieuwe Erfwet 2017. Een overzicht van de krachtlijnen van deze wet’ in BAEI J., BARBAIX R. en CASMAN H. (eds.), *Rechtskroniek voor het notariaat – Deel 31*, die Keure, 2017, 1.

CASMAN H., ‘De nieuwe Erfwet 2017 in vogelvlucht’ in Orde van Advocaten bij de balie te Gent (ed.), *De advocaat als generalist*, Intersentia, 2018, 41.

CASMAN H. en MICHIELENS A., 'Plichten van de notaris ten aanzien van een onterfde reservataire erfgenaam' in VAN BOXSTAEL J. (ed.), *Tapas de droit notarial 2020-2021. En l'honneur de Pierre Van den Eynde*, Larcier, 2021, 65.

CASMAN H. en VERBEKE A.-L., 'Huwelijksvoordelen' in BAEL J. en BARBAIX R. (eds.), *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclis Willy Delva*, Kluwer, 2024, 1.

CASTELEIN C., 'Verleden, heden en toekomst van de erfrechtelijke reserve – aanzetten voor een grondige en kritische reflectie' in BUYSENS F., GEENS K., LAGA H., TILLEMANN B. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Over naar familie. Liber amicorum Luc Weyts*, Die Keure, 2011, 91.

COENE M., 'Syntheserapport' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, 399.

COENE M., 'Minimale patrimoniale solidariteitsverplichting' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel III voorstellen*, Bruylant, 2000, 105.

COENE M., 'Résumé: Rapport de synthèse (droit comparé)' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, 427.

DE DECKER P.-J., 'Inbreng en inkorting, de kwelduivels van uw vereffening! Basisprincipes vereffening-verdeling na overlijden aan de hand van casussen in het licht van de nieuwe wet tot hervorming van het erfrecht' in DE JAEGER J.-P. (ed.), *Notariele actualiteit 2017. Verslagboek van e vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, die Keure, 2018, 3.

DE PAGE P., 'La réserve héréditaire: quel futur ?' in X, *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Larcier, 2011, 153.

DE PAGE P. en STEFANI I., 'La réserve et le disponible' in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Kluwer, 2019, 11.

DE PAGE P. en STEFANI I., 'La réduction des libéralités : Quelles sont les libéralités qui seront réduites ?' in X, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Kluwer, 2019, 159.

DECLERCK C., 'De hervorming van het huwelijksvermogens- en erfrecht in het licht van het na te streven evenwicht tussen de langstlevende echtgenoot en kinderen' in DANDOY N., SOSSON J., TAINMONT F. en WILLEMS G. (eds.), *Individu, Famille, État: Réflexions sur le sens du droit de la personne, de la famille et de son patrimoine: volume I*, Larcier, 2022, 515.

DEGEEST G., 'Topic 209. Inkorting/Principe' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, 2021, 1125.

DEGEEST G., 'Topic 211. Inkorting/In natura (oud recht) – in waarde (nieuw recht)' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, 2021, 1147.

DU FAUX H., 'Commentaar bij art. 913 BW' in BARBAIX R., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2019, 16.

DU FAUX H., 'Art. 920 BW' in BARBAIX R., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B., *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 1991, 12.

FOQUÉ R. en VERBEKE A.-L., 'Towards an open and flexible imperative inheritance law' in CASTELIN C., FOQUÉ R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Imperative inheritance law in a late-modern society. Five perspectives*, Intersentia, 2009, 203.

GEELHAND N., 'Overzicht van de wettelijke regels in verband met de reserve in enkele landen die het E.V.R.M. hebben geratificeerd' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, 127.

HANOTIAU B., 'Rapport sur la réserve en droit Anglais et en droit Américain' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, 255.

HEIRBAUT D., 'De blitzkrieg van Geens: en wat daarna?' in CLEAYS I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Kluwer, 2021, 1.

LALIÈRE F., 'J'accuse...! La réserve et la réduction réformées- Quand le législateur déplace l'insécurité juridique des donataires et des tiers vers les réservataires' in DE FOY G., DE PAGE P., LALIÈRE F., PFEIFF S., VAN GYSEL A.-C. en WYART V. (eds.), *La liquidation des successions: impacts de la réforme et cas pratiques*, Anthemis, 2019, 5.

LALIERE F., 'L'autonomie de la volonté individuelle et concertée en droit successoral' in PFEIFF S. (ed.), *L'autonomie de la volonté en droit de la famille*, Larcier, 2023, 139.

LEIRE D., 'Art. 4.87' in BARBAIX R., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2019, 133.

LEIRE D., 'Art. 4.90' in BARBAIX R., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2019, 49.

LEIRE D., 'Onwaardigheid om te erven' in BARBAIX R., BLOMME C., CORMMEN J., DE NIJS R. en ELSERMANS R. (eds.), *Focus op nalatenschappen, schenkingen en testamenten*, Kluwer, 2023, 7.

LELEU Y.-H., 'La réduction et le rapport en valeur. Réflexions critiques en vue d'une réforme législative' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II: Belgische recht*, Bruylant, 1997, 213.

LELEU Y.-H., 'Avantages matrimoniaux. Notion, clauses dissymétriques, impact fiscal' in VAN GYSEL A.-C. (ed.), *Conjugalité et décès*, Anthemis, 2011, 35.

PIGNOLET D., 'Artikel 124 WLVO' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, 87.

PINTENS W., 'De reserve in het Duitse recht' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel I Rechtsvergelijking*, Bruylant, 1997, 41.

RAES K., 'Naar een democratisering van het erfrecht. Een egalitaristische kritiek op onbeperkte vermogenstransferten "om niet"' in WILLEKENS H. (ed.), *Contesatie van ons erfrecht*, Mys & Breesch, 2001, 87.

RENCHON J.-L., 'Regard d'ensemble sur la réforme du droit des successions' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, 5.

SLUYTS C., 'Inbreng en inkorting. De problematiek van de waardeschommelingen.' in PINTENS W. en VAN DER MEERSCH B. (eds.), *Vereffening-verdeling van de nalatenschap*, Maklu, 1993, 19.

STEVENS F., 'De reserve in historisch perspectief' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgische recht*, Bruylant, 1997, 5.

TAILLIEU S., 'De onterfde reservataire en de inkorting in waarde: Pandora's box?' in C. DECLERCK en S. MOSSELMANS (eds.), *Patrimonium 2023*, die Keure, 2024, 331.

TAYMANS J.-F., 'Le régime patrimonial des couples mariés et non mariés en droit belge (aspects civils)' in DE PAGE P. (ed.), *Ingénierie patrimoniale. Questions particulières dans un contexte Franco-Belge*, Larcier, 2013, 71.

TAINMONT F., 'La réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *La réforme du droit des successions*, Larcier, 2018, 213.

TAINMONT E., 'La réduction des donations entre vifs pour atteinte à la réserve héréditaire' in MOREAU P. (ed.), *Libéralités et successions*, ANTHEMIS, 2019, 146.

VAN DROOGHENBROECK S., 'L'abus de droit de propriété' in WEITZEL L. en PICOD F. (eds.), *Les abus de droits fondamentaux européens*, Larcier, 2025, 137.

VAN HEUVERSWYN C., 'Het huwelijkscontract als instrument van vermogensplanning' in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Vermogensplanning met effect na overlijden langstlevende*, Larcier, 2010, 3.

VAN HOUTTE J., FRANSEN G. en WAMBEKE W.V., 'De sociale betekenis van de erfrechtelijke reserve' in Koninklijke federatie van Belgische notarissen (ed.), *De erfrechtelijke reserve in vraag gesteld: Deel II Belgisch recht*, Bruylant, 1997, 39.

VANDENDRIESSCHE T. en ALOFS E. 'Art. 4.59 BW' in BARBAIX B., COENE M., DU MONGH J. en VAN DEN BERGH B. (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2024, 161.

VERBEKE A.-L., 'A New Deal for Belgian Family Property Law' in ALOFS M., BYTTEBIER K., MICHIELSENS A. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Liber amicorum Hélène Casman*, Intersentia, 2013, 461.

VERBEKE A.-L., 'Topic 4: Reserve' in VERBEKE A.-L., BUYSENS F. en DERYCKE H. (eds.), *Handboek Estate Planning 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Larcier, 2014, 23.

VERBEKE A.-L. en VERDICKT B., 'Topic 208. De reserve/ Principe' in VERBEKE A.-L. en VERDICKT B. (eds.), *Handboek Estate Planning: Deel II: Erfrecht en Giften*, Intersentia, 2021, 1109.

VERHAEGEN A., 'De levensverzekering, een buitenbeetje? Het erfrechtelijk statuut van levensverzekeringen' in BARBAIX R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Intersentia, 2014, 91.

TIJDSCHRIFTEN

BARBAIX R. en CARETTE N., 'Het gewijzigde artikel 124 WLVO. De erfrechtelijke gevolgen van begunstiging bij levensverzekering hertekend', *TEP* 2013/3, 54.

BARBAIX R. en VERBEKE A.-L., 'Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften', *RW* 2013/30, 1162.

BARBAIX R. en LEIRE D., 'Belgium's inheritance law reform of 2017 and 2018', *TSAR* 2022/3, 421.

BOONE K., 'La loi du 10 décembre 2012 modifiant le Code civil, le Code pénal et le Code judiciaire en ce qui concerne l'indignité successorale, la révocation des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *Act.dr.fam.* 2013/2, 22.

BOUCKAERT F., 'De Landverzekeringwet in verhouding tot het huwelijksvermogensrecht en erfrecht', *T.Verz.* 2005/4, 627.

CHIAU B., 'Inbreng en inkorting bij levensverzekering', *BN* 2018/3, 108.

DELNOY P., 'L'indignité successorale', *Rev.dr.ULg* 2014/1, 7.

LABEEUW N. en VAN LANDEGEM E., 'Geen onterving van reservataire erfgenamen via een levensverzekering', *NNK* 2014/1, 14.

LABEEUW N. en ELSERMANS R., '[Burgerlijk Wetboek] De hervorming van het erfrecht', *Notariaat* 2017/9, 1.

LABEEUW N. en JANSSENS E., 'De hervorming van het erfrecht: wijziging aan de reservebescherming, de inbreng- en de inkortingsregels', *BN* 2018/2, 49.

MAES C., 'De deontologische verantwoordelijkheid van de notaris in het kader van de feitelijke omzeiling van de reservebescherming: quo vadis?', *Not.Fisc.M.* 2022/1, 2.

PIGNOLET, D., 'Vermogensplanning door middel van levensverzekeringen', *AFT* 2008/2, 4.

PUELINCKX-COENE M., BARBAIX R. en GEELHAND N., 'Overzicht van rechtspraak. Giften. 1999-2011', *TPR* 2013/1, 175.

SCHILDERMANS C., 'Het arrest van het Grondwettelijk Hof van 26 juni 2008 en artikel 124 WLVO: duidelijk en toch niet duidelijk', *T.Verz.* 2009/2, 124.

SMET S., THEUNIS J., VLEUGELS E. en VRANCKEN M., 'De toetsing aan de grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2021', *TBP* 2023/2, 87.

SOMERS T., 'Is de reservebescherming van afstammelingen nog verantwoord? een rechtsvergelijkende analyse met een toetsing aan artikel 1 EAP', *TEP* 2024/1, 12.

TAINMONT F., 'Premier volet de la réforme du droit successoral. La loi du 10 décembre 2012 relative à l'indignité successorale, la résolution des donations, la déchéance des avantages matrimoniaux et la substitution', *RTDF* 2013/3, 655.

VAN DEN BERGH B., 'Après moi le déluge ? Schuldeisers in het erfrecht', *T.Not.* 2020/7-8, 601.

VANWINCKELEN K., 'Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de Wet van 23 januari 2003', *Not.Fisc.M.* 2003/8, 218.

VASTERSAVENDTS A., 'Reserve en beschikbaar deel', *TPR* 1985, 471.

VERBEKE A.-L., 'Recht is balans is een werkwoord', *RW* 2001, 969.

VERBEKE A.-L., 'Belgisch reservataire erfrecht', *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2002/2, 24.

VERBEKE A.-L., 'Leren van Nederland', *TEP* 2005/2, 67.

VERBEKE A.-L., 'Hervorming van Belgisch erfrecht', *TEP* 2011/1-2, 3.

VERBEKE A.-L., 'Waardig familiaal vermogensrecht', *TEP* 2013/3, 3.

VERBEKE A.-L., 'Nieuw Belgisch erfrecht', *RW* 2017-2018, 1082.

VERDICKT B. en VERBEKE A.-L., '“Reasonable financial provision”, criterium voor internationale openbare orde in het erfrecht', *TEP* 2018, 15.

VERWILGHEN M., 'Présents d'usage, souvenirs et bijoux de famille', *Rev.not.b.* 1990, 574.

X, 'onterven via levensverzekering', *NJW* 2013/275, 69.

X, 'Dossiers 4452-4452bis-4452ter- Conclusie', *C.E.L.-C.S.W.* 2023/1, (98) 112.

MEDIA

ADRIAENS J. en STEENACKERS J., ‘Zeven technieken om een kind te onterven’, *Knack* 20 juli 2022, <https://trends.knack.be/geld/zeven-technieken-om-een-kind-te-onterven-2/> (geraadpleegd op 19 mei 2025).

BOLLEN N., ‘7 manieren om een kind te onterven’, *De Tijd* 26 oktober 2011, <https://www.tijd.be/netto/erfenis/7-manieren-om-een-kind-te-onterven/9120315.html> (geraadpleegd op 26 april 2026).

KONING BOUDEWIJSTICHTING, *Perceptie en verwachtingen over erven en nalaten in België*, Brussel 2016, https://media.kbs-frb.be/nl/media/7422/2016_MG_PUB_16022016.pdf (geraadpleegd op 9 maart 2026).

KU LEUVEN UNIVERSITEITSFONDS, ‘Het nieuwe erfrecht biedt meer vrijheid’, *KU Leuven* 17 september 2018, <https://steun.kuleuven.be/nieuws/2018/het-nieuwe-erfrecht-biedt-meer-vrijheid> (geraadpleegd op 21 januari 2026).

VERBEKE A.-L. en NIJS A., ‘Onterven kán. BESCHERMING ECHTGENOOT EN KINDEREN NIET WATERDICHT’, *Trends* 28 maart 2002, <https://web.belga.press/print?newsobjectids=18f5af88-4dcc-494f-b7c2-bf316df38855> (geraadpleegd op 1 april 2026).

X, ‘Est-il possible de déshériter un de vos enfants?’, *notaire.be* 17 novembre 2020, <https://www.notaire.be/actualites/est-il-possible-de-deshriter-un-de-vos-enfants> (geraadpleegd op 26 april 2026).

X, ‘Planification patrimoniale : la réserve héréditaire, une limite infranchissable?’, *Dekeyser & Associés* 20 januari 2021, <https://dekeyser-associés.com/planification-patrimoniale-la-reserve-hereditaire-une-limite-infranchissable/> (geraadpleegd op 26 april 2026).

X, ‘UPDATE – Familiaal drama: Mimi Ullens de Schooten neergeschoten door haar stiefzoon Nicolas’, *De Rijkste Belgen* 30 maart 2023, <https://derijkstebelgen.be/nieuws/familiaal-drama-mimi-ullens-de-schooten-neergeschoten-door-haar-stiefzoon-nicolas> (geraadpleegd op 1 mei 2026).

X, ‘Kan ik mijn kind onterven?’, *Argus Advocaten*, <https://www.argusadvocaten.be/kan-ik-mijn-kind-onterven/> (geraadpleegd op 26 april 2026).

X, ‘Kan je je kind onterven volgens de huidige Belgische wetgeving?’, *Rotsaert Advocaten*, <https://www.rotsaertadvocaten.be/blog/kan-ik-mijn-kind-onterven> (geraadpleegd op 26 april 2026).

§3. NEDERLAND

WETGEVING

Burgerlijk Wetboek.

Wet van 16 november 1995 tot afschaffing van de legitieme portie van de ascendenten, *Stb.* 28 november 1995.

Wet van 18 april 2002 tot vaststelling van de Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), *Stb.* 23 mei 2002.

Wet van 18 april 2002 tot vaststelling van de Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, derde gedeelte (Overgangsrecht), *Stb.* 23 mei 2002.

Wet van 18 april 2002, houdende vaststelling van de Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, vierde gedeelte (aanpassing van de wetgeving aan het nieuwe erfrecht en schenkingsrecht), *Stb.* 23 mei 2002.

Nota naar aanleiding van het eindverslag: Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEEDE KAMER, 1996-1997, 14 mei 1997, nr. 17.141/20, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-20.pdf>.

Zesde nota van wijziging: Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEEDE KAMER, 1997-1998, 14 oktober 1997, nr. 17.141/26, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-26.pdf>.

Wetsontwerp Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), TWEEDE KAMER, 1997-1998, 28 januari 1998, nr. 17141/28, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-17141-28.html>.

Memorie van antwoord: invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek, eerste gedeelte (wijziging van Boek 4), EERSTE KAMER, 1998-1999, 1 april 1999, nr. 17.141/120a, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-19981999-17141-120a.pdf>.

Wetsontwerp Invoeringswet Boek 4 en Titel 3 van Boek 7 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tweede gedeelte (nadere wijziging van Boek 4), TWEEDE KAMER, 1999-2000, 1 maart 2000, nr. 27021/1-2, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27021-1.html>.

RECHTSPRAAK

HR 16 februari 2024, nr. 22/00619, ECLI:NL:HR:2024:239, *NJ* 2024/11, 2799, noot VERSTAPPEN L.C.A..

HR 6 december 2024, nr. 23/03347, ECLI:NL:HR:2024:1797, *NJB* 2024/40, 2679.

HR 6 december 2024, nr. 23/03347, ECLI:NL:HR:2024:1797, *NJ* 2025/20, noot PERRICK S. Gerechtshof Amsterdam 15 augustus 2002, nr. 68989/HA ZA 00-1271, ECLI:NL:GHAMS:2002:AF5771.

Gerechtshof Arnhem 18 oktober 2011, nr. 200.081.548, ECLI:NL:GHARN:2011:BU9640.

Gerechtshof Hof Den Haag 5 augustus 2014, nr. 200.106.422, ECLI:NL:GHDHA:2014:2987.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 6 februari 2018, nr. 200.181.641,

ECLI:NL:GHARL:2018:1168.

Gerechtshof Amsterdam 31 juli 2018, nr. 200.174.752/01, ECLI:NL:GHAMS:2018:2246.

Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 8 september 2020, nr. 200.239.533_01,

ECLI:NL:GHSHE:2020:2757.

Gerechtshof Hof Den Haag 20 september 2022, nr. 200.286.694/01,

ECLI:NL:GHDHA:2022:1760.

Rb. Haarlem 14 maart 2007, nr. 124806, ECLI:NL:RBHAA:2007:BA0703.

Rb. Middelburg 5 oktober 2011, nr. 76926 / HA ZA 11-28, ECLI:NL:RBMID:2011:BU6593.

Rb. Amsterdam 13 februari 2013, nr. 509934 / HA ZA 12-156,

ECLI:NL:RBAMS:2013:BZ8496.

Rb. Noord-Nederland 2 maart 2021, ECLI:NL:RBNNE:2021:885, *Jurisprudentie Erfrecht* 2021/82, noot MELLEMA-KRANENBURG T.J.

Rb. Zeeland-West-Brabant 24 mei 2023, nr. C/02/398153 / HA ZA 22-285 (E),

ECLI:NL:RBZWB:2023:3739.

RECHTSLEER

BOEKEN

- AUTAR A.R., BIEMANS J.W.A. en FLUITMAN T.J., *Compendium Erfprocesrecht*, Sdu, 2021.
- BEUKER M.R., *Grenzen aan testeervrijheid*, Kluwer, 2023.
- BEUKER M.R., HAAN M., TER HAAR J.H.M., KOLKMAN W.D., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA A.E., *Draagvlak voor de legitieme portie*, Boom, 2024.
- EBBEN E.W.J., *Inleiding nieuw erfrecht*, Boom Juridische uitgevers, 2001.
- HEUFF W., *Monografieën Nieuw BW. Legitieme portie*, Kluwer, 2004.
- HUIJGEN W.G., BOELEN G.G.B., REINHARTZ B.E. en SONNEVELDT F., *Compendium erfrecht*, Kluwer, 2022.
- LOKIN J.H.A. en ZWALVE W.J., *Hoofdstukken uit de Europese Codificatiegeschiedenis*, Boom Juridische uitgevers, 2014.
- LUIJTEN E.A.A. en MEIJER W.R., *Klaassen-Eggens Huwelijksgoederen- en erfrecht. 2 : Erfrecht*, Kluwer, 2008.
- NUYTINCK A.J.M., *Personen- en familierecht, relatievermogensrecht en erfrecht*, Kluwer, 2024.
- PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2013.
- PERRICK S., *Asser 4: Erfrecht en schenking*, Kluwer, 2025.
- VAN MOURIK M.J.A., *Monografieën Privaatrecht. Nieuw erfrecht*, Kluwer, 2004.
- VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Erfrecht*, Kluwer, 2015.
- VAN MOURIK M.J.A., SCHOLS B.M.EM., SCHOLS F.W.J.M., VERSTAPPEN L.C.A. en WAAIJER B.C.M., *Handboek Erfrecht*, Kluwer, 2020.
- VAN MOURIK M.J.A. en SCHOLS F.W.J.M., *Monografieën Privaatrecht. Erfrecht*, Kluwer, 2021.
- VAN DER BURGHT G. en EBBEN E.W.J., *Pitlo: Erfrecht*, Kluwer, 2004.
- VEGTER J.B., *Het Nederlandse erfrecht*, WJS uitgevers, 2025.

MASTERPROEVEN

- HOOGERLAND N., *De wenselijkheid van de legitieme portie*, masterproef Tilburg University, 2011, 9, <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122161>.
- DE VRIES M., *Onwaardigheid*, doctoraat RUG, 2023, <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/events/promoties/?hfId=121974>.
- VAN MEER M., *‘De legitieme portie: Toekomstbestendig? Een onderzoek naar de wenselijkheid van de legitieme portie in combinatie met een rechtsvergelijkend onderzoek met het Engelse erfrecht’*, masterproef Tilburg University, 2019, <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=149239>.

VERZAMELWERKEN

- BREEMHAAR W., ‘Art. 3 – Burgerlijk Wetboek Boek 4’ in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

BREEMHAAR W., 'Commentaar op art. 4:42 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *GS Erfrecht*, Kluwer, 2024.

BLOKLAND P., 'Schenking en gift' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDTF. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, 203.

KREMER M., 'Commentaar op art. 4:3 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025.

KOLKMAN W.D., 'Compulsory Portion and Family Provision in the Netherlands' in REID K.G.C., DE WAAL M.J. en ZIMMERMANN R. (eds.), *Comparative Succession Law: Volume III: Mandatory Family Protection*, Oxford University Press, 2020, 319.

KOLKMAN W.D., 'Art. 65 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

KOLKMAN W.D., 'Art. 67 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

KOLKMAN W.D., 'Art. 68 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

KOLKMAN W.D., 'Art. 69 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

KOLKMAN W.D., 'Art. 87 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

KOLKMAN W.D., 'Art. 89 – Burgerlijk Wetboek Boek 4' in X, *Commentaar Erfrecht*, Sdu, 2024.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op afd. 3 Boek 4 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:63 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:64 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2024.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:67 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:69 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:87 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Commentaar op art. 4:89 BW' in MELLEMA-KRANENBURG T.J. (ed.), *Groene Serie Erfrecht*, Kluwer, 2025.

VAN BOELEN G.G.B., 'Erfrecht algemeen' in AUTAR A.R., BURGERHART W. en SONNEVELDTF. (eds.), *Compendium Estate Planning*, Sdu, 2025, 317.

VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Vaststellingswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2002, 1.

VAN DER BURGHT G., EBBEN E.W.J. en KREMER M.R., 'Invoeringswet' in X, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe burgerlijke wetboek. Boek 4: Erfrecht*, Kluwer, 2003, 1101.

VAN MOURIK M.J.A., 'Comparative law: The Netherlands' in CASTELEIN C., FOQUÉ R. en VERBEKE A.-L. (eds.), *Imperative Inheritance Law in a Late-Modern Society*, Intersentia, 2009, 107.

WAAIJER B.C.M., 'De legitieme portie' in VAN MOURIK M.J.A. (ed.), *Handboek Nieuw Erfrecht*, Kluwer, 2002, 269.

TIJDSCHRIFTEN

ALBERT P.G.H., 'Aangaan of wijzigingen huwelijksvoorwaarden: fraus legis?', *WFR* 2024/7523, 4.

BARKHUYSEN T. en VAN EMMERIK M.L., 'De eigendomsbescherming van artikel 1 van Eerste Protocol bij het EVRM en het Nederlandse bestuursrecht', *JBplus* 2003, 2.

BEUKER M.R., 'Rapport Legitieme Portie; wil het publiek aanpassing van de legitieme?', *FJR* 2021/5, 134.

BLOKLAND P., 'Een civielrechtelijke kanttekening bij het HR-arrest over de breukdelengemeenschap: de legitimaris heeft het nakijken!', *JBN* 2024/5, 7.

BRANS F.W. en RAAIJMAAKERS A.J., 'Het recht van de onterfde legitimaris op informatie over de periode vóór het overlijden van de erflater uit hoofde van artikel 4:78 lid 1 BW', *TE* 2020/1, 17.

BRINKMAN R.E. en KOLKMAN W.D., 'Giften aan afstammelingen en de legitieme: wil de ware legitimaris opstaan?', *TE* 2018/2, 25.

COOPMAN C., 'Kroniek Erfrecht', *FJR* 2023/4, 105.

DE VRIES M., 'Vergeving bij onwaardigheid', *TE* 2018/2, 37.

DE VRIES M., 'Strafrechtelijk niet veroordeeld, maar erfrechtelijk wel beboet?', *TE* 2021/1, (12) 14-15.

DE VRIES M., 'Onwaardigheid en de redelijkheid en billijkheid: artikel 4:3 BW is niet zo limitatief als het lijkt', *TE* 2021/6, 113.

DE VRIES M. en LEIRE D., 'Onwaardigheid in België en Nederland na 'De Roemeense erflater'', *TE* 2022/3, 64.

DE VRIES M., 'Dissertatie 'Onwaardigheid': enkele belangrijke bevindingen voor de erfpraktijk', *TE* 2024/3, 52.

DE VRIES M., 'Hoe legitiem is de breukdelengemeenschap voor de legitimaris?', *TE* 2024/5, 83.

EBBEN E.W.J., 'In de praktijk: Vooruitzicht van benadeling bij giften', *TE* 2002/03, 37.

EBBEN E.W.J., 'De berekening van de legitimaire massa: voer voor juristen?!', *TE* 2006/2, 22.

GEERLOF A.M.A., 'De voordelen en nadelen klevend aan de afschaffing van de legitieme portie', *CJB* 2016/2, 105.

HAAN M., VERSTAPPEN L.C.A., VISSER I. en ZIJLSTRA E., 'De legitieme portie in het licht van familiesolidariteit', *FJR* 2025/1, 17.

HEUFF W., 'Afschaffing van de legitieme portie van de ascendenten', *WPNR* 95/6206, 870.

KOLKMAN W.D., 'Vier levensgezellen, twee legitimarissen en een kunstenaar', *TE* 2007/2, 39.

KOLKMAN W.D., 'De legitieme portie', *WPNR* 2019/7260, 803.

KOLKMAN W.D. en TER HAAR J.H.M., 'De lastige verhouding tussen inkorting en vermindering' *TE* 2019/1, 14.

KOLKMAN W.D., 'De legitieme portie en giften die geen giften zijn', *WPNR* 2025/7487, 77.

KONING A.E., 'De legitieme portie: do as the Romans did!', *TE* 2002/02, 15.

KRAAN C.A., 'Uit de praktijk van het Notarieel Juridisch Bureau', *WPNR* 2004/04, 236.

LANSU M., 'Vijftig jaar vechten: Drie hoofdrolspelers over de fundamentele keuzes in het nieuwe erfrecht', *TE* 2002/06, 77.

MAASLAND J.L.D.J., 'Benadeeld zeker, maar of het telt?', *TE* 2023/4, 74.

MEIJER W.R., 'Worden stiefkinderen wel stiefmoederlijk behandeld?', *TE* 2002/04, 49.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'De metamorfose van de legitieme portie', *WPNR* 1999/6370, 659.

MELLEMA-KRANENBURG T.J., 'Twintig jaar erfrecht. De veranderde positie van de langstlevende echtgenoot en de consequenties daarvan voor (de legitieme portie van) de kinderen', *AA* 2012/5, 393.

PERRICK S., 'Het erfrecht: een kwestie van politiek', *WPNR* 1992/6041, 214.

PERRICK S., 'De begunstiging bij sommenverzekering als fictief legaat', *WPNR* 2003/6555, 869.

SCHOLS B.M.E.M. en SCHOLS F.W.J.M., 'De klappen van de erfrechtelijke zweep', *TE* 2002/03, 33.

SCHOLS F.W.J.M., 'Een niet-opeisbare legitieme in een internationale setting en de Franse 'ordre public'', *Estate Tip* 2021/26, 1.

SCHUT G.H.A., 'Legitieme portie: zinvolle bescherming of ouderwetse bevoogding?', *RMThemis*, 1988/3, 103.

TEMPELAAR J.M., 'Het familiedrama en onwaardigheid', *WPNR* 2010, 862.

TER HAAR J.H.M., '10 jaar nieuw erfrecht en de positie van het kind', *TE* 2013/6, 89.

TER HAAR J.H.M., 'Is de legitieme portie nog legitiem?', *TE* 2021/2, 23.

VAN ACHT A.J.C.M., PESSELSE G. en VAN BARNEVELD D.J.P., 'Onwaardig te erven door strafrechtelijke veroordeling', *TE* 2025/1, 2.

VAN ES P.C., 'Het bestaansrecht van de legitieme', *WPNR* 2021/7334, 570.

VAN DE KWANTES J.N.A., 'De legitieme portie moet verdwijnen', *WPNR* 2021/7329, 465.

VAN DER GELD L.A.G.M. en SCHOLS F.W.J.M., 'Rapport Legitieme: de professional en de crux van het erfrecht', *Estate tip* 2021/7, 1.

VAN DER PLOEG P.W., 'De legitieme portie', *WPNR* 1954/4351, 277.

VAN MOURIK, M.J.A., 'De legitieme portie: weg ermee!', *WPNR* 1991/6018, (621).

VAN MOURIK M.J.A., 'De legitieme portie in het komende Boek 4 (nieuw) BW: heroverweging dringend gewenst', *NJB* 1994/33, 1132.

VERBEKE A.-L., 'Het nieuwe erfrecht internationaal gesitueerd' *WPNR* 2003/6516, 20.

MEDIA

BOS M., 'Zes alternatieven voor het onterven van je kinderen', *notarismirjam*, <https://www.notarismirjam.nl/blog/zes-alternatieven-voor-het-onterven-van-je-kinderen-#:~:text=De%20simpelste%20manier%20om%20onterving,op%20zijn%2Fhaar%20legitieme%20portie> (geraadpleegd op 11 maart 2025).

X, 'Legitieme Portie verkleinen? Dat kan met deze 13 tips!' *Infotaris* 18 mei 2024, <https://www.infotaris.nl/blogs/legitieme-portie-verkleinen/> (geraadpleegd op 19 mei 2025).

X, '5 alternatieven voor het onterven van je kind', *erfrechtplan*, <https://www.erfrechtplan.nl/5-alternatieven-voor-het-onterven-van-je-kind/> (geraadpleegd op 26 april 2024).

§4. FRANKRIJK

WETGEVING

Code civil.

Loi n° 2001-1135 du 3 décembre 2001 relative aux droits du conjoint survivant et des enfants adultérins et modernisant diverses dispositions de droit successoral, *JO* 4 december 2001 (ed. 0281).

Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités, *JO* 24 juin 2006 (ed. 0145).

Loi n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales, *JO* 31 juillet 2020 (ed. 0187).

Projet de loi portant réforme des successions et des libéralités, ASSEMBLÉE NATIONALE, douzième législature, 26 juin 2005, nr. 2427, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/projets/pl2427.pdf>.

Journal officiel de la République Française : Compte rendu intégral troisième séance du mardi 21 février 2006, ASSEMBLÉE NATIONALE, 2005-2006, 22 février 2006, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/cr/2005-2006/20060146.pdf>.

Réforme des successions et des libéralités: discussion d'un projet de loi, SÉNAT, 2005-2006, 16 mai 2006, nr. 48, <https://www.senat.fr/seances/s200605/s20060516/s20060516.pdf>.

SÉNAT, Tome I: Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi adopté par l'assemblée nationale, portant réforme des successions et des libéralités, 10 mai 2006, nr. 343, <https://www.senat.fr/rap/l05-343-1/l05-343-11.pdf>.

ASSEMBLÉE NATIONALE, Rapport fait au nom de la commission des Lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi, modifié par le Sénat, portant réforme des successions et des libéralités, 12 juin 2006, nr. 3122, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/pdf/rapports/r3122.pdf>.

MINISTÈRE DE LA JUSTICE, Rapport du groupe de travail : La réserve héréditaire, 13 december 2019, https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2023-03/Rapport_reserve_hereditaire.pdf.

RECHTSPRAAK

Cass. 27 novembre 1863, 'Lavialle', <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000006953055>.

Cass. 21 janvier 1969, *JCP* 1969/II, 15961.

Cass. 2 février 1971, *Rev. Not. B.* 1971, 643.

Cass. 20 octobre 1982, *Bull. civ.* 1982/I.

Cass. 21 december 2007, nr. 06-12.769, <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000017739957/>.

Cass. 19 september 2018, nr. 17-24.205, ECLI:FR:CCASS:2018:C100854.

Cass. 2 mai 2024, n° 22-14.829, ECLI:FR:CCASS:2024:C100209.

RECHTSLEER

BOEKEN

DIBOS-LACROUX, *Successions: Le guide pratique*, Prat, 2008.
 DUBOIS E., *La saisine héréditaire en droit romain*, L. Larose, 1880.
 FORGEARD M.-C., LEVILLAIN N. en BOICHÉ A., *Liquidation des successions 2023/2024*, Dalloz, 2022.
 FERRÉ-ANDRÉ S. en BERRE S., *Successions et libéralités 2023*, Dalloz, 2023.
 GRIMALDI M., *Droit des successions*, LexisNexis, 2020.
 HOUSIER J., *Droit des successions et des libéralités*, Dalloz, 2023.
 JUBAULT C., *Droit civil: Les successions, les libéralités*, Montchrestien, 2010.
 LEROYER M., *Droit des successions*, Dalloz, 2020.
 MALAURIE P. en AYNÈS L., *Les successions, les libéralités*, Lgdj, 2017.
 PEGUERA POCH M., *Aux origines de la réserve héréditaire du Code Civil: la légitime en pays de coutumes (XVIe-XVIIIe siècles)*, Presses universitaires d'Aix-Marseille, 2009.
 REVEL J., *Les régimes matrimoniaux*, Dalloz, 2020.
 RIONDET E., en SÉDILLOT H., *Transmission du patrimoine: testament, donation, autres mécanismes*, Delmas, 2007.
 SAUVAGE F., *Successions: nouveaux droits, loi du 23 juin 2006 : nouvelle fiscalité, loi du 21 août 2007 : nouvelles pratiques professionnelles*, Delmas, 2007.
 SAUVAGE F., *Successions : dévolution, transmission, indivision, partage, fiscalité*, Dalloz, 2016.
 TERRÉ F. en LEQUETTE Y., *Droit civil: les successions, les libéralités*, Dalloz, 1997.
 TERRÉ F. et SIMLER P., *Les régimes matrimoniaux*, Dalloz, 2023.
 TERRÉ F., LEQUETTE Y. en GAUDEMET S., *Droit civil : les successions, les libéralités*, Dalloz, 2024.

VERZAMELWERKEN

BRÉCHON P., 'Individualisation et individualisme dans les sociétés européennes' in BRÉCHON P. en GONTHIER F. (eds.), *Les valeurs des Européens*, Armand Colin, 2014, 221.
 BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, 433.
 BICHERON F., 'Qualités exigées du successible' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, 485.
 COLLARD F., 'Fasc. 40 : RAPPORT À SUCCESSION – Libéralités rapportables. Libéralités dispensées de rapport' in X, *JCl. Liquidations – Partages V^o Rapport à succession*, LexisNexis, 2025, nr. 1.
 COURTIEU G. en PIERRE P., 'Fasc. 100 : ASSURANCES DE PERSONNES. - Assurance vie. – Déroulement du contrat' in X, *JCl. Notarial Formulaire V^o Assurances*, LexisNexis, 2026, nr. 1.
 DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2020, nr. 1.
 DEVILLE S. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Réduction des libéralités' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2026, nr. 1.
 ÉGÉA V., 'Succession – Ouverture de la succession' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2025, nr. 1.
 FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités: la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, 745.

FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités : le rapport des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, 794.

FARGE C., 'Masse partageable en présence de libéralités : la réduction des libéralités' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2025, 814.

FONGARO É. en NICOD M., 'Réserve héréditaire – Quotité disponible' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022.

GRIMALDI M., 'Règles de fond des testaments: contenu du testament' in GRIMALDI M. (ed.), *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz, 2017, 943.

KOVAR R., 'Droit de propriété' in X, *Rép. du droit européen*, Dalloz, 2019.

LAVAL G., 'Fasc. 7655 : ENR – DONATIONS. – Donations sous forme d'autres contrats. – Donations indirectes. Donations déguisées. Fondations' in X, *JCl. Fiscal*, LexisNexis, 2023, nr. 1.

LE GUIDE R. en LESBATS C., 'Succession: dévolution' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2022, nr. 1.

OPHÈLE C., 'Simulation' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2016, nr. 1.

SAUVAGE F., 'Libéralités-partages – Donation-partage' in X, *Rép. civ.*, Dalloz, 2023, nr. 1.

X, 'Réduction des libéralités' in X, *Dalloz Fiches d'orientation*, Dalloz, 2025.

ZATTARA-GROS A.-F., 'Conv. EDH, protocole 1, art. 1: droit de propriété' in X, *Rép. du droit européen*, Dalloz, 2020.

TIJDSCHRIFTEN

ARON G., 'Étude sur les Lois Successorales de la Révolution depuis 1789 jusqu'à la Promulgation du Code civil', *Nouvelle Revue Historique de Droit Français et Étranger* 1901, 444.

BOSSE-PLANTIÈRE H., 'L'esprit de famille... Après les réformes du droit des successions et de libéralités', *Information sociales* 2007/3, 78.

DEBORDEAUX D., 'Les solidarités familiales : vivre sans famille ?', *Revue des politiques sociales et familiales* 1994/34 73.

DEVILLE S., 'Réserve héréditaire et réduction des libéralités : le point d'équilibre ?', *Gazette du Palais* 2026/11, 45.

GRIMALDI M., 'L'assurance-vie et le droit des successions', *Def.* 2001/1, 3.

HOVASSE S., 'Chronique du contrôle de l'excès manifeste des primes versées au titre d'un contrat d'assurance-vie', *RFP* 2011/5, 1.

HOVASSE S., 'Les sanctions de l'excès manifeste des primes versées sur un contrat d'assurance-vie', *RFP* 2015/1, 1.

FULCHIRON H., 'Ordre public successoral et réserve héréditaire : réflexion sur les notions de précarité économique et de besoin', *Recueil Dalloz*, 2017/10, 2310.

FULCHIRON H., 'La « question » de la réserve héréditaire : retour sur un psychodrame franco-français', *C. de D.* 2023/1, 137.

LAURENT-BONNE N., 'L'avenir de la réserve héréditaire est-il dans son histoire ?', *RTD Civ.* 2021/1, 55.

PÉRÈS C., 'Quelques observations relatives à la réserve héréditaire dans le projet de loi confortant le respect des principes de la République', *Rev. crit. DIP* 2021/2, 296.

POLLAUD-DULIAN F., 'Deshériter ses enfants: mode d'emploi', *RTD Com.* 2018/1, 110.

VILLENEUVE-GOKALP C., 'PITROU Agnès - Vivre sans famille? Les solidarités familiales dans le monde d'aujourd'hui', *Population* 1979/34, 1174.

MEDIA

SBAIHI M. en MOREL B., *Rapport: Supprimer la réserve héréditaire : pour la liberté, le mérite et la philanthropie*, GenerationLibre, 2019, https://www.generationlibre.eu/wp-content/uploads/2019/03/2019_02_reserve_hereditaire_generationlibre.pdf (geraadpleegd op 16 april 2026).

BIJLAGE I: TANTE KAAAT-VRAAG EN TANTE KAAAT-CONCLUSIE

Tante Kaat-vraag:

Bestaat er vandaag de dag een evenwicht tussen de bescherming van een kind dat onterfd werd en het recht van de erflater om vrij over zijn vermogen te beschikken, zowel tijdens zijn leven als na zijn leven? Het Belgische, Franse en Nederlandse erfrecht kennen momenteel een bescherming toe aan het onterfde kind, waardoor dit kind in principe steeds een deel van het vermogen van zijn ouder verkrijgt. Dit impliceert dat een erflater na zijn overlijden niet volledig over zijn vermogen kan beschikken. Hierbij rijst dan de vraag of deze bescherming geen te verregaande beperking vormt op de beschikkingsvrijheid van de erflater.

Tante Kaat-conclusie:

De drie rechtsstelsels kennen aldus een bescherming toe aan het onterfde kind: het hoeft zijn onterving niet louter te ondergaan. Teneinde evenwel te vermijden dat deze bescherming de beschikkingsvrijheid van de erflater buitensporig beperkt, wordt dit recht aan beperkingen onderworpen. Hierdoor ontstaat een onderscheid tussen de situatie van een niet-onterfd kind en die van een onterfd kind. Het recht op een voorbehouden erfdeel wordt onder meer begrensd door de omvang ervan, de aard van de bescherming, het verlies van de hoedanigheid van erfgenaam, het uitstel van de opeisbaarheid van het voorbehouden erfdeel, alsook het niet-automatische karakter van deze bescherming. Middels deze beperkingen ontstaat er een zeker evenwicht tussen het recht van het onterfde kind om aanspraak te maken op een deel van de nalatenschap van zijn ouder en de vrijheid van de ouder om over zijn vermogen te beschikken. Niettemin wordt dit evenwicht niet volledig bereikt, aangezien het voorbehouden erfdeel in de drie rechtsstelsels slechts in uitzonderlijke gevallen volledig ontnomen kan worden van het kind. Hiervoor moet het kind zich schuldig hebben gemaakt aan ernstige gedragstekortkomingen ten aanzien van zijn ouders. Dit heeft een te vergaande bescherming van het kind tot gevolg, waardoor (nog) niet gesproken kan worden van een volwaardig evenwicht tussen de belangen van beide partijen. Bijgevolg wordt dit onderzoek afgesloten met een voorstel tot uitbreiding van de uitsluitingsgronden, teneinde een volmaakt evenwicht te bereiken tussen de bescherming van het onterfde kind en de beschikkingsvrijheid van de erflater.

BIJLAGE II: GEDRAGSCODE GEN-AI

Gebruik van GenAI bij een schrijfo opdracht

Conform de afspraken gemaakt in de universiteit en faculteit, communiceren studenten transparant over het gebruik van GenAI. Ze voegen dit ingevulde formulier toe als bijlage aan hun schrijfo opdracht. Alle aanvinkopties zijn toegelaten op voorwaarde dat studenten de gedragscode en [de KU Leuven richtlijnen](#) volgen.

Naam student: DELVAUX VICTOIRE

Studentnummer: R0883537

Geef met "X" aan:

- ☐ Ik heb **geen** AI Writing/Coding/Visualisation-assistent gebruikt.
- ☒ Ik heb **wel** een AI Writing/Coding/Visualisation-assistent gebruikt. Geef in dat geval aan welke (bijv. ChatGPT/GPT4/Grammarly...): ChatGPT

Geef met "X" aan (mogelijk meerdere keren) op welke manier je de AI Writing/Coding/Visualisation-assistent hebt gebruikt:

- ☒ Als hulp bij **de verwoording van de tekst**

Gedragscode: Deze toepassing is vergelijkbaar met het gebruik van spellingscontrolesoftware

- ☒ Als **zoekmachine** om meer te leren over een onderwerp of om **nieuwe ideeën** op te doen

Gedragscode: Deze toepassing is vergelijkbaar met een Google-zoekopdracht of het raadplegen van Wikipedia. Houd er rekening mee dat de output van GenAI evolueert en na verloop van tijd kan veranderen. Verifieer ook steeds of het idee nieuw is of niet. Het idee is waarschijnlijk gerelateerd aan bestaand werk, dat moet worden geciteerd.

- ☐ Voor **literatuuronderzoek**

Gedragscode: Deze toepassing is vergelijkbaar met een Google Scholar-zoekopdracht. Door GenAI gegenereerde tekst heeft mogelijk geen of verkeerde referenties. Het is jouw verantwoordelijkheid om de afwezigheid van referenties na te gaan of de correctheid te verifiëren.

- ☐ Om **programmeercode** te genereren

Gedragscode: Vermeld het gebruik van GenAI correct en citeer.

☐ Om **grafieken** te genereren

Gedragcode: Vermeld het gebruik van GenAI correct en citeer.

☐ Om **tekstblokken** te genereren

Gedragcode: **Het invoegen van tekstblokken zonder aanhalingstekens van tekst die gegenereerd is via GenAI in je werk is niet toegestaan.** Artikel 84 van het examenreglement bepaalt dat je werk moet worden beoordeeld op basis van je eigen kennis. Als het echt nodig is om een tekstblok geproduceerd door GenAI in te voegen, vermeld je dit als citaat met aanhalingstekens. Beperk ook dit echter tot een minimum.

☐ **Andere**

Gedragcode: Neem contact op met je promotor. Leg uit hoe je voldoet aan artikel 84 van de examenregeling. Leg uit wat het nut of de toegevoegde waarde van het gebruik van de AI-tool is: [Klik of tik om tekst in te voeren](#).

Bijkomende richtlijnen en opmerkingen:

- GenAI kan niet worden gebruikt met betrekking tot gegevens of onderwerpen die onder een **geheimhoudingsovereenkomst** vallen.
- GenAI kan niet worden gebruikt met betrekking tot gevoelige of persoonlijke gegevens vanwege **privacykwesties**.
- Neem een **wetenschappelijke en kritische houding** aan bij interactie met GenAI en het interpreteren van de output ervan.
- Als student ben je verantwoordelijk voor naleving van **artikel 84 van het OER**: je werk moet je eigen kennis weerspiegelen. Hou er rekening mee dat plagiaatregels ook van toepassing zijn op het gebruik van AI-tools.
 - Examenreglement artikel 84: " Elk gedrag van individuele studenten waardoor zij een juist oordeel omtrent de kennis, het inzicht en/of de vaardigheden van henzelf of van andere studenten geheel of gedeeltelijk onmogelijk maken of onmogelijk pogen te maken, wordt als een onregelmatigheid beschouwd die aanleiding kan geven tot een aangepaste sanctie. Een bijzondere vorm van een dergelijke onregelmatigheid is plagiaat, namelijk de overname zonder adequate bronvermelding van het werk (ideeën, teksten, structuren, ontwerpen, beelden,

plannen, codes, ...) van anderen of van eerder werk van zichzelf, op identieke wijze of onder licht gewijzigde vorm. Elk bezit tijdens een examen van een niet-toegestaan hulpmiddel (zie artikel 65) wordt als een onregelmatigheid beschouwd.”

- **KU Leuven richtlijnen voor het citeren en refereren van GenAI tools, en andere informatie:** <https://www.kuleuven.be/onderwijs/student/onderwijstools/artificiele-intelligentie>